DEN NYE RETSPLEJE

BELYST I SINE GRUNDTRÆK

AF

H. MUNCH-PETERSEN

DR. JURIS, PROFESSOR VED KØBENHAVNS UNIVERSITET

G. E. C. GAD. — KØBENHAVN

TRYKT I UNIVERSITETSBOGTRYKKERIET (J. H. SCHULTZ A/S)

1908

Indhold.

Første Afsnit: Retsorganisationen og almindelige Grundsætninger for Retsplejen.

Andet Afsnit: Den borgerlige Retspleje.

Tredje Afsnit: Strafferetsplejen.

§ 1.

Indledning.

I henved to Menneskealdre har der været arbejdet paa den store „Retsreform"s Gennemførelse. I Junigrundloven af 1849 udtaltes det i de to „Løfteparagrafer", 76 og 79, som gentages i rev. Grl. §§ 71 og 74, at „Retsplejen bliver at adskille fra Forvaltningen", at „Offentlighed og Mundtlighed skal saa snart og saa vidt som muligt gennemføres ved hele Retsplejen", samt at i „Misgerningssager og i Sager, der rejse sig af politiske Lovovertrædelser, skulle Nævninger indføres", og først nu i 1908 har en, endda kun begrænset, Indfrielse af disse Løfter fundet Sted.

Lignende Bestemmelser som disse findes optaget i de fleste nyere Forfatningslove, og de Reformkrav, som de er Udtryk for, skyldes da ikke alene eller i første Række særlige danske Forhold, men de bæres af mere almindelige Strømninger indenfor den evropæisk-amerikanske Retsudvikling. Det var under en saadan Paavirkning ude fra, særlig af tysk Procesret- og Videnskabelighed, at vor tidligere Retspleje efterhaanden havde udviklet sig fra den Barndomstilstand, hvori vi forefinder den i Chr. V.'s Lov, som navnlig ikke kender nogen Forskel paa Kriminal- og Civilproces, til den fuldt udviklede Inkvisitions- og Forhandlingsproces, hvorved de to Forgreninger af Retsplejen i flere Retninger var kommet til at staa som skarpt modsatte Poler. Det var atter fremmede Retstanker, man maatte ty til, da det gjaldt om for Alvor at faa raadet Bod

paa en Retspleje, som det maatte erkendes, at Tiden paa næsten alle Punkter var løbet fra.

I Sammenhæng med de Frihedsbestræbelser, som trindt om i Evropa opstod i første Halvdel af forrige Aarhundrede, var der først og fremmest blevet rejst Krav om Strafferetsplejens Reform. Herved havde man navnlig engelsk Ret for Øje, for flere Punkters Vedkommende dog i den nærmere Udformning, som den havde faaet i den franske Straffeproces. Man forlangte, at denne Retspleje skulde foregaa offentlig og mundtlig, at Dommerne skulde gøres uafhængige af Forvaltningsmyndighederne, og — ikke mindst — at der skulde indføres Nævninger, hvori man saa et særlig betydningsfuldt Værn for Borgerfriheden mod Regeringsmagtens Overgreb. [1])

Efterhaanden som man imidlertid blev klar over, at adskillige af de Reformkrav, der rejstes med Hensyn til Strafferetsplejen, saaledes navnlig Reglen om Mundtlighed og Bevisfrihed, efter deres Natur lige saa vel maatte finde Anvendelse paa den borgerlige Retspleje, blev ogsaa denne inddraget under Reformbestræbelserne, især da den gamle, stive og langsomme Procesform viste sig ganske ude af Stand til at fyldestgøre de Krav, som Nutidens livlige Samkvem og Forretningsliv stillede. Saaledes kom der i Tyskland samtidig med Straffeprocesordningen (1877) en ny Civilprocesordning, som i væsentlige Henseender har taget den franske Retspleje til Mønster. Derimod indførtes der f. Eks. i Østrig allerede 1873 en ny Straffeproces, medens først i 1895 en Nyordning af den borgerlige Retspleje fulgte efter. Denne

---

[1]) Jfr. om den historiske Udvikling nærmere H. Munch-Petersen: Retsreformen med Hensyn til vor Strafferetspleje. 1902, S. 4—19. I det følgende er dette Skrift citeret blot som „Strafferetsplejen“.

udmærker sig, foruden ved en særlig stærk Gennemførelse af „Officialmaksimen“ navnlig derved, at den i visse Retninger, saaledes med Hensyn til Afhøringen af Parterne selv, har taget den engelske Proces til direkte Mønster. I Norge blev ved „Juryloven“ af 1. Juli 1887 en moderne Straffeprocesordning indført, medens Reformen af den borgerlige Retspleje endnu ikke er blevet gennemført[1]).

Beslægtede Træk frembyder ogsaa den danske Procesreforms Historie. I dennes første Æra begrænsede Reformbestræbelserne sig til Strafferetsplejen. De begyndte i 1852, og efter nogle spredte Forsøg nedsattes i 1857 den første Proceskommission. I de følgende ti Aar gjordes der, dels af Regeringen, dels ved privat Initiativ (Hother Hage) flere Forsøg paa at føre Sagen igennem. Man opgav da Tanken om en særskilt Reform af Strafferetsplejen, og i Henhold til en motiveret Dagsorden i Folketinget nedsattes i Begyndelsen af 1868 den anden Proceskommission, som det blev paalagt at udarbejde Forslag til en Omordning af saavel den civile som den kriminelle Retspleje. Den afsluttede sine Arbejder i 1877, og Regeringen forelagde derefter i Rigsdagssamlingerne 1880—81 og 1881—82 tre Lovforslag, som i alt væsentligt stemmede med Kommissionens Udkast, men de naaede ikke videre end til efter en første Behandling i Folketinget at blive sendte i Udvalg, hvorfra der ikke fremkom nogen Betænkning. Sagen hvilede derefter til 1891, da der af Folketinget vedtoges en Beslutning, i Henhold til hvilken den tredje Proceskommission blev

[1]) Der foreligger dog fra den i dette Øjemed nedsatte Kommission forskellige Udkast, saaledes (1902) til Lov om Domstolenes Ordning med Motiver og (1908) til Love om Rettergangsmaaden i Tvistemaal og om Tvangsfuldbyrdelse og foreløbig Retshjælp.

nedsat. Paa Grundlag af den tidligere Kommissions Arbejder udarbejdede denne nogle nye Udkast, som blev færdige i 1899. Disse forelagdes i Samlingen 1901—02 for Rigsdagen, og, efter her at være behandlede af Folketinget, igen det næste Aar som et samlet „Forslag til Lov om Rettens Pleje". I de følgende Rigsdagssamlinger var Forslaget stadig paa ny fremme til Behandling. Der syntes imidlertid længe at være uoverstigelige Vanskeligheder for Gennemførelsen, idet dels de store Omkostninger, som Reformen formentes at ville føre med sig, vakte Betænkelighed, dels det ikke var muligt at opnaa Enighed mellem Rigsdagens to Ting om visse Punkter, navnlig om Nævningernes Udtagelse.

I Samlingen 1906—07 forelagde Regeringen et noget omarbejdet og beskaaret Forslag. For at spare Omkostninger for Statskassen ved Gennemførelsen og undgaa Udgifter og Ulemper for Parterne havde man saaledes navnlig i det væsentlige udskudt Retsplejens Adskillelse fra Forvaltningen, opgivet Indførelsen af en særlig Anklagemagt og stærkt begrænset Bevisumiddelbarheden. Forslaget blev forelagt i Landstinget og paa ny i den følgende Samling. Først henimod Slutningen af denne blev det gjort færdigt af Landstinget, og det blev da efter en kort Behandling i Folketinget henvist til Fællesudvalg. Her lykkedes det omsider at samle et Flertal om et Kompromisforslag, som da blev vedtaget i begge Ting, og under 16. Juni 1908 blev „Lov om Rettens Pleje" stadfæstet af Kongen. Den skal ifølge § 998 træde i Kraft 2 Aar, efter at den har været indrykket i Lovtidende, dog skal der ogsaa før dens Ikrafttræden være vedtaget Love om Politiet, om Dommerlønninger og om Retsafgifter.

Loven falder i 5 „Bøger". Den første omhandler Domsmagten m. m. (Sagførervæsenet og Politiet), den

anden indeholder fælles Bestemmelser for borgerlige Sager og Straffesager, den tredje behandler særlig den borgerlige Retspleje, den fjerde særlig Strafferetsplejen, og endelig giver den femte nogle Slutnings- og Overgangsbestemmelser. De fleste af Bøgerne deles i forskellige „Afsnit“ og disse igen i en fortløbende Række „Kapitler“ (ialt 93).

Reformen har saaledes en lang Historie bag sig. Det hedder sig jo, at den gode Frugt modnes sent, og nægtes kan det ikke, at Reformen i visse Retninger har vundet ved saaledes at have ladet vente paa sig og derved gennem Tiderne at være blevet underkastet en stadig fornyet Prøvelse og Overvejelse. Dette gælder saaledes med Hensyn til den nærmere praktiske Gennemførelse af Reformens Tanker, idet her den Omstændighed, at vor Reform er kommet som en af de sidste i Rækken har gjort det muligt i vidt Omfang at udnytte de praktiske Erfaringer fra andre Lande, hvor Procesordninger indrettede efter moderne Principer allerede i en Aarrække har været i Virksomhed. Dette viser sig særlig ved en Sammenligning af den borgerlige Retsplejes Ordning efter Kommissionsudkastet af 1877 med det senere Udkast fra 1899. Dette har nemlig betydelig vundet ved, at man har kunnet tage Hensyn til de Mangler og Ulemper ved Gennemførelsen, som i Mellemtiden havde gjort sig følelige i den tyske Procesordning, og til de Midler til deres Afhjælpning, som særlig den østrigske Procesordning havde anvist.

Men med Hensyn til selve Reformens Hovedtanker viste det sig, da det omsider skulde være Alvor med Udførelsen, at den Løftelse i Folket, der havde baaret denne som saa mange andre af Junigrundlovens store

Tanker frem, nu i for høj Grad var svundet bort. Kun saaledes kan det forklares, at man veg tilbage for at paatage sig de økonomiske Ofre, som de fleste andre Nationer i en lignende Situation villig har underkastet sig, og som i Forhold til den Betydning, som en god Retspleje har for et Folk, sikkert ikke kunde betegnes som overvældende. Man afstod da foreløbig fra at gennemføre Grundlovens Bud om Retsplejens Adskillelse fra Forvaltningen og fandt sig i Forbindelse dermed nødsaget til at opgive en sand Anklageproces' Gennemførelse og til stærkt at angribe den moderne Retsplejes Livsnerve, Umiddelbarheden. Ogsaa i Forholdet til et andet af Reformens Hovedpunkter, hele Spørgsmaalet om Nævningerne, lod et saadant Tilbageslag i Stemningen sig tydelig spore, idet den langtfra var denne Institution saa gunstig som i vor fri Forfatnings første Dage.

Dog — det er ikke her Stedet at komme ind paa en nærmere Kritik af det nu fuldendte store Lovværk. Det staar jo nu som fait accompli, og Teori og Praksis maa da mødes i den Opgave, paa det saaledes givne Grundlag at bygge en Retspleje op, der er saa god og saa fuldkommen, som Lovens Ramme paa nogen Maade tilsteder.

Første Afsnit:

Retsorganisationen og almindelige Grundsætninger for Retsplejen.

§ 2.

Domstolenes Ordning.

I den endelige Skikkelse, Retsplejeloven fik, er det ikke meget indgribende Ændringer, der er gjort i den hidtidige Domstolsorganisation.

I. *Højesteret* bevares væsentlig som nu, jfr. § 2. Som Forandringer kan dog nævnes, at de saakaldte „ekstraordinære Højesteretsassessorer“ bortfalder, idet der i Stedet for i paakommende Tilfælde skal tilkaldes Landsdommere til at deltage i en Sags Behandling, og at der (ved § 44) er givet nærmere Regler om Betingelserne for at beskikkes til Højesteretsdommer; førend nogen beskikkes hertil, skal han ligesom nu underkaste sig en Prøve.

I Dommens Vedtagelse skal ligesom hidtil mindst ni Medlemmer deltage, § 2, 2. Stk., og § 206.

II. I Stedet for den københavnske og viborgske Overret træder *Østre* og *Vestre Landsret* bestaaende af en Formand og henholdsvis 16 og 11 andre Landsdommere, § 4. De udgør dels Appelinstans for mindre Sager, der i første Instans har været behandlede ved Under-

retterne, dels første Instans for Sager af større Betydning[1]). I visse Tilfælde kan Domsbehandlingen i Landsretssager foregaa udenfor Rettens Sæde, se nærmere § 11.

I Behandlingen af den enkelte Sag skal ifølge §§ 6 og 206 i Almindelighed mindst fem, men naar Nævninger medvirker, kun tre Medlemmer deltage.

III. A. Den almindelige *Underret* for København bliver ifølge § 15 „*Københavns Byret*“, bestaaende af en Formand og 20 andre Dommere. Af disse skal dog to være Fogder (som ogsaa skal varetage Auktionsforretningerne) og to Skifteforvaltere, men iøvrigt deles Byretten i 16 Afdelinger, som hver beklædes af en enkelt Dommer, der ikke blot behandler, men ogsaa paakender de til Afdelingen henlagte Sager. Kriminal- og Politiretten bortfalder som selvstændig Ret, idet den indgaar som Bestanddel i Byretten og (for de større Sagers Vedkommende) i Østre Landsret. I Modsætning til den af Kommissionen foreslaaede Ordning bevares derimod ifølge § 9 den københavnske *Sø- og Handelsret*. Den kommer til en vis Grad til at virke som to Afdelinger, den ene under Ledelse af *Formanden* til Behandling af de større Sager, som ellers vilde høre under Landsret, den anden under Ledelse af en *Næstformand* til Behandling af mindre borgerlige Sager og af Straffesager.

B. *Udenfor København* har man, som allerede flere Gange berørt, foreløbig i det væsentlige opgivet at gennemføre Grundsætningen om Retsplejens Adskillelse fra Forvaltningen, hvorefter der, som ogsaa af Kommissionen foreslaaet, skulde være en særlig Dommer og Politimester i hver Underretskreds. Ifølge § 22 skal derfor Underretsdommerne udenfor København, indtil anden Bestemmelse træffes ved Lov, vedblive med, foruden

[1]) Jfr. nærmere herom nedenfor i § 8 og § 23.

deres Dommergerning, at varetage samtlige de administrative Forretninger, som efter den hidtil værende Ordning har været henlagte til dem. Kun i Underretskredse med over 40,000 Indbyggere (for Tiden kun Aarhus, Odense og Frederiksberg) gennemføres Adskillelsen straks, idet der skal ansættes en særlig Dommer og Politimester eller, hvor Folketallet overstiger 70,000 Indbyggere, 2 særlige Dommere foruden en Politimester; dette sidste faar foreløbig kun Betydning for Frederiksbergs Vedkommende.

Iøvrigt bevares i det væsentlige den nuværende Ordning. Underretsdommerne skal ifølge § 17 tillige være Retsskrivere, men de nuværende særskilte Retsskriverembeder opretholdes dog indtil videre. Til Underretternes Virkekreds hører, jfr. § 14, foruden den egentlige Retspleje navnlig Tinglæsningsvæsenet og Notarialforretningerne. I Modsætning til, hvad der under Forhandlingerne i Rigsdagen fra Folketingets Side var forsøgt gennemført[1]), bevarer ogsaa Skifte-, Foged- og Auktionsforretningerne deres Karakter af judicielle Akter. Auktionsforvalteren bortfalder dog som særlig Embedsmand, idet hans Forretninger, ihvertfald vedrørende Tvangsauktion[2]), gaar over til Retsbetjenten som Foged.

Underretsbetjentenes Adgang til at faa Fuldmægtige autoriserede opretholdes ved § 17 væsentlig som nu. Som noget nyt maa nævnes, at ifølge § 46 ogsaa Kvinder skal kunne autoriseres til at udføre Forretninger, der ikke er egentlige Dommerforretninger, saaledes til at foretage Foged-, Skifte- og Notarialforretninger og afholde visse Forhør.

---

1) Jfr. herom nærmere Munch-Petersen i U. f. R. 1902 A S. 763—774.

2) Jfr. nedenfor S. 110—11.

IV. Ved Kommissionsudkastet var det Meningen helt at afskaffe Regeringens Ret til at nedsætte *ekstraordinære Domstole* („Kommissioner“); disse frembyder unægtelig ogsaa fra et almindeligt Retsplejesynspunkt store Betænkeligheder. Men ved Lovens § 21 er denne Adgang indtil videre opretholdt i dens nuværende Omfang.

§ 3.

Sagførervæsenets Ordning.

I. Med Hensyn til *Beskikkelsen* af Sagførere indeholder Kapitel 10 Regler, som i det væsentlige stemmer med de nuværende i Sagførerloven af 26. Maj 1868. Dog indføres der ved § 108 jfr. § 110 *en Prøve* ogsaa for at blive Landsretssagfører. For Overgangstiden fastslaar § 1004 visse Lempelser.

I Sagføreres Adgang til at *møde ved Fuldmægtig* gøres der ved § 115 den væsentlige Indskrænkning, at dette som Regel skal være udelukket under mundtlig Forhandling i Domssager for Landsret og for Sø- og Handelsretten i Landsretssager. Paa den anden Side sker der for saa vidt en lille Udvidelse i Forhold til den nuværende Ordning, som det nu ogsaa for Højesteret kun under den mundtlige Domsforhandling skal være Sagførere forbudt at sende Fuldmægtig.

II. Reglen om *Sagføreres Eneret* opretholdes i lignende Omfang som nu, § 118 jfr. § 251, og Forsøg paa at omgaa denne Regel ved Meddelelse af egentlig „Mandatarfuldmagt“ afskæres udtrykkelig.

Derimod er der i Modsætning til, hvad der gælder efter mange fremmede Procesordninger, ikke hjemlet nogen egentlig „*Sagførertvang*“, men det staar som Regel Parterne frit for at møde personlig uden Bistand af Sagfører. Dog kan ifølge § 250 i borgerlige Sager Højesteret og Landsret (men Underretten kun, naar den med-

virker ved Forberedelsen af en Landsretssag), naar en Parts Processkrifter findes uforstaaelige, tilbagevise disse og tilkendegive Parten, at han maa lade sin Sag udføre af en Sagfører; ligeledes kan de under de mundtlige Forhandlinger afvise en Part, der selv udfører sin Sag, og henvise ham til at lade en Sagfører møde for sig, naar det viser sig, at han ikke kan fremstille Sagen med tilbørlig Ro og Klarhed. Navnlig en saadan Uklarhed i Partens Udtalelser vil sikkert ikke sjældent gøre Sagførers Assistance fornøden.

III. Angaaende *Sagførersalæret* bestemmer § 121, at ingen Sagfører maa kræve højere Betaling, end der skønnes billigt, for den Bistand og Tjeneste, han i saadan Egenskab yder ved Udførelse af Retssager, og at Overenskomster om Betaling, der aabenbart forurettер en af Parterne, skal være ugyldige. Særlige Bestemmelser er ogsaa ved §§ 493 og 576 truffet om Honoraret til Rekvirentens juridiske Konsulent ved Eksekution og Tvangsauktion. Derimod ophæves det forældede Forbud i Fr. 4. Marts 1690 § 3 mod at transigere om Sagen, idet det ikke skal være Sagførere forbudt at betinge sig højere Betaling for det Tilfælde, at Sagen vindes, eller endogsaa at betinge sig en vis Andel i Sagens Genstand.

De Sagførere, som er antaget til Udførelse af beneficerede Sager, er der ved § 122 paalagt en særlig Pligt til at yde *Retshjælp til ubemidlede.*

IV. Til det sidste Regeringsforslag er der af Landstinget føjet et helt nyt Kapitel 13, handlende om „*Sagførersamfund og Sagførerraad*“. Saadanne Bestemmelser fandtes i Kommissionsudkastet af 1876 vedrørende Retsorganisationen, idet Erfaringerne fra andre Lande med mundtlig Procesmaade formentes at vise, at denne, der i flere Retninger hæver Sagførerstandens Betydning, og som i langt højere Grad end den skriftlige Procesform

bringer Sagførerne i personlig Berøring med hinanden og giver dem nøje Kendskab til hinandens Færd, gør en saadan Organisation af Sagførerstanden og en dermed følgende Kontrol- og Disciplinærmyndighed over dens Medlemmer baade mulig og paakrævet[1]). Ved Kommissionsudkastet af 1899 var denne Tanke imidlertid blevet opgivet, da Stemningen i Sagførerstanden dengang antoges at være imod den, men i de senere Aar synes der i saa Henseende at være sket et Omslag.

Ifølge Lovens Bestemmelser skal samtlige i en Landsretskreds boende Sagførere udgøre et Samfund, og ethvert Sagførersamfund skal have en Bestyrelse, der benævnes Sagførerraad. Dettes Formand vælges af Landsrettens Formand, men dets øvrige Medlemmer af Sagførerne selv.

Almindelige Møder af Samfundets Medlemmer kan sammenkaldes, dels for at vælge Medlemmer af Sagførerraadet, dels for at afhandle andre Genstande vedkommende Sagførerstandens Forhold og Interesser. Angaaende et Sagførersamfunds indre Anliggender kan der oprettes Vedtægter, som dog maa stadfæstes af Kongen.

Den Kontrol- og Disciplinærmyndighed, som er tillagt Sagførerraadet, er meget vidtrækkende. Det har nemlig ikke blot at paase, at de til Samfundet hørende Sagførere i deres Forhold som Sagførere holder sig Lovene efterrettelige, men ogsaa, at de „i deres Sagførervirksomhed undgaa alt, hvad der ikke kommer overens med den Hæderlighed, Nøjagtighed og Paalidelighed, eller med den Agtelse for Statsmyndighederne, som en offentlig Sagfører altid maa udvise". Ligeledes kan det med bindende Virkning for Sagførerne afgøre Salærspørgsmaal.

---

[1]) Jfr. „Strafferetsplejen" S. 62.

I Henhold til disse Bestemmelser kan Sagførerraadet skride ind mod sine Medlemmer saavel af egen Drift som efter Begæring og da tildele dem Irettesættelser, paalægge dem Bøder, samt forbyde dem Udførelsen af enkelte Sager eller Forretninger eller suspendere dem fra Sagførervirksomheden en vis Tid. Dog har Sagføreren i de to sidste Tilfælde, eller hvor der er paalagt ham en større Bøde, Adgang til at indanke Sagen for Landsretten.

Endelig skal Sagførerraadet føre Tilsyn med de Mænd (eller Kvinder), som forbereder sig til Sagførervirksomhed, og høres, forinden der meddeles dem Beskikkelse som Sagfører.

§ 4.

Retsplejens Offentlighed.

I. At Retten skal holdes offentlig, en Grundsætning, der er af den allerstørste Betydning til at sikre Tilliden til Domstolene, betegner for et stort Omraade af vor Retspleje ikke noget egentlig nyt. For Civilprocessens Vedkommende har det saaledes gammel Hævd i vor Ret, og selv indenfor Straffeprocessen har Domsforhandlingen gennem lange Tider været offentlig. Derimod har ganske vist Forundersøgelsen i Straffesager under det inkvisitoriske System været hemmelig, og det er netop herpaa, at Nutidens Løsen om Retsplejens Offentlighed særlig tager Sigte. Og for hele Retsplejens Omraade gælder det, at først Forhandlingens Mundtlighed giver Retsplejens Offentlighed virkelig Betydning, medens denne omtrent svinder ind til intet, naar der for Retten ikke foregaar andet end Udveksling af skriftlige Indlæg.

I §§ 30—33 indeholdes de almindelige Bestemmelser om Retsplejens Offentlighed og om de Undtagelser, der kan gøres herfra.

Det fastslaas saaledes ved § 30 som Regel, at Retsmøderne skal være offentlige. Dette betyder dog kun, at der er en almindelig Adgang for Offentligheden til at overvære dem, men selvfølgelig maa Antallet af de Personer, der indlades, kunne begrænses for at hindre, at Lokalet overfyldes, jfr. § 33 i Slutn. Ifølge den nævnte § kan endvidere Adgang nægtes unge Mennesker under 18 Aar samt berusede og enhver anden, der „fremstiller sig i en saadan Tilstand, at hans Nærværelse vilde stride mod Rettens Værdighed eller god Orden“, og i Straffesager kan der — navnlig for at forhindre, at Retsforhandlingen bliver til en Slags Skole for Forbrydere — formenes visse tidligere straffede Personer Adgang.

Undtagelsesvis kan Retten ifølge § 30 helt udelukke Offentligheden ved at beslutte, at Forhandlingen skal foregaa for lukkede Døre. Dette kan saaledes altid ske, naar „Hensyn til Sædeligheden eller Orden og Ro i Retslokalet kræver det“. Endvidere kan det finde Sted i borgerlige Sager, naar „offentlig Forhandling vilde tilføje nogen en ufornøden Krænkelse“, og i Straffesager, naar „Statens Forhold til fremmede Magter kræver det“, eller med Hensyn til Retshandlinger, som finder Sted udenfor Domsforhandling, naar det begæres af Værgen for en Sigtet under 18 Aar, eller naar „særegne Omstændigheder give Grund til at antage, at Retsmødets Offentlighed vil være til Hinder for Sagens Oplysning“. Det maa dog betones, at en saadan Antagelse altid maa støttes paa ganske særlige Omstændigheder i det enkelte Tilfælde for at motivere en Udelukkelse af Offentligheden, idet ellers gennem denne Undtagelsesbestemmelse Lovens Regel om Offentlighed ogsaa ved Retsmøder under den strafferetlige Forundersøgelse i det væsentlige kunde blive gjort illusorisk, skønt Offentligheden netop

under Forundersøgelsen er af særlig stor Betydning[1]. Om Retsmøder, der afholdes under „Efterforskningen“ eller til Forberedelse af Domsforhandlingen i Straffesager, er det forøvrigt ved § 793 og § 826, 2. Stk., jfr. i Tilfælde af Anke §§ 930 og 931, udtrykkelig fastsat, at de ikke er offentlige[2].

Selv om Forhandlingen foregaar for lukkede Døre, kan Rettens Formand altid tilstede enkelte Personer Adgang, og under Domsforhandlingen i en Straffesag skal altid de ved den paatalte Handling forurettede Personer, og ligeledes Dommere, Øvrighedspersoner, Sagførere og de, der er indkaldte som Nævninger til det paagældende Ting, have Adgang til at overvære Forhandlingerne.

Dommen skal ifølge § 30 i Slutn. stedse afsiges i offentligt Møde. Derimod har man ikke udstrakt Offentlighedsprincipet til ogsaa at gælde Voteringen, men denne foregaar hemmeligt, jfr. § 205, 2. Stk., og særlig om Nævningernes Raadslagninger og Afstemninger § 873, 4. Stk.

II. Da det jo altid kun vil være en begrænset Kreds, der kan faa Lejlighed til at overvære Rettens Møder, ligger Offentlighedsgrundsætningens Hovedbetydning deri, at der gives Pressen som Almenhedens Repræsentant Adgang til at offentliggøre, hvad der foregaar i Retten, saa at det bliver bekendt i videre Kredse.

Imidlertid er der under det sidste Lovforslags Behandling i Landstinget indføjet nogle Bestemmelser, som gør ret vidtgaaende Indskrænkninger i denne Ret til Offentliggørelse.

Saaledes kan ifølge § 446 Retten, naar nogen af Parterne fremsætter Ønske derom, ved Kendelse forbyde

[1]) Jfr. nærmere „Strafferetsplejen“ S. 109—110.
[2]) Jfr. endvidere om forudgaaende Beslutninger i Straffesager § 214.

offentlig Gengivelse af Retsforhandlingerne i *Ægteskabssager*, derunder dog ikke indbefattet selve Dommen; en lignende Bestemmelse er ved § 458 truffet med Hensyn til Sager om Umyndiggørelse. Ved § 807 i Slutn. er der fastsat et almindeligt Forbud mod offentlig Gengivelse af Forhandlingerne under den retslige Forundersøgelse, og selv med Hensyn til Domsforhandlingen i Straffesager vil ifølge § 833 jfr. § 900 Retten ved særlig Kendelse kunne forbyde en saadan Gengivelse.

Endelig er der ved § 994 hjemlet Straf ikke blot for i Tale eller Skrift, beregnet paa at virke i en videre Kreds, at give vildledende Meddelelser om en endnu verserende *Straffesag*, men ogsaa for overhovedet paa nævnte Maade at gøre en saadan Sag til Genstand for Drøftelse, naar „denne efter sin Karakter er egnet til at vanskeliggøre Sagens Oplysning eller til at lægge Hindringer i Vejen for en uhildet Afgørelse af den“. For at denne Straffebestemmelse ikke skal føre altfor urimelig vidt og medføre for betænkelige Indskrænkninger i Ytringsfriheden, maa der sikkert kræves *Forsæt* med Hensyn til de forskellige Momenter, navnlig at vedkommende maa antages at have været klar over den Skade, der kunde forvoldes ved den offentlige Drøftelse.

§ 5.

Mundtlighed.

Det er ikke uden Grund, at Retsplejens Mundtlighed er stillet i Spidsen blandt Nutidens Reformkrav. Skønt det umiddelbart kun har Hensyn til Procesmaadens udvortes Form, betyder det nemlig dog ogsaa for hele Retsplejens indre Væsen og Karakter saa meget, at det med Rette kan betegnes som den absolut nødvendige Forudsætning for enhver sand Reform af Retsplejen i nutidssvarende Retning. Det er den gennemførte

Skriftlighed, der i første Række bærer Skylden for vor hidtilværende Procesmaades Langsomhed, Stivhed og virkelighedsfjendske Karakter. Det er omvendt først med Procesmaadens Mundtlighed, at man kan vente at opnaa den Hurtighed, Jævnhed og Naturlighed, som udgør Hovedformaalet for Nutidens Reformbestræbelser. Mundtligheden er fremdeles, som i forrige § berørt, en Betingelse for, at Retsplejens Offentlighed kan faa nogen praktisk Betydning, og ligeledes en nødvendig Forudsætning for Procesførelsens Umiddelbarhed.

Til disse almindelige Fordele for hele Retsplejen kommer særlig for Strafferetsplejens Vedkommende, at en Behandling af en Straffesag for Nævninger vilde være praktisk set utænkelig uden en mundtlig Fremførelse af Sagens Momenter for dem, og med Hensyn til den borgerlige Retspleje, at først med den mundtlige Procesform forsvinder den Skillemur, som de skriftlige Akters Masse i mange Retninger danner mellem Dommeren og Parterne, og en umiddelbar Samvirken mellem dem til Sagens Behandling og Oplysning kan komme i Stand. I Stedet for de stive Procesmaksimer, som nu lægger deres døde Haand over Civilprocessen, kan da træde Dommerens personlige Procesledelse og Afpasning af Procesgangen efter den enkelte Sags Krav. Han vil da ogsaa være i Stand til at forhindre Sagens ufornødne Forhaling og til straks at forkaste temerære Formalitetsindvendinger; Erfaringen synes forøvrigt at vise, at en Part ikke under den mundtlige Procesform vil have samme Mod til at fremsætte saadanne, som naar han kan gøre det skriftligt („Papiret rødmer ikke")[1]).

Den Bebrejdelse for mindre Grundighed som man undertiden har rettet mod den mundtlige Procesform,

[1]) Jfr. nærmere Civilproces I. S. 236 ff. og nedenfor, navnlig S. 44 ff. og 52 ff.

har dels ikke meget paa sig, idet det ofte vil vise sig, at de skriftlige Procesakters Kvalitet ingenlunde staar i Forhold til deres Kvantitet, dels vil en mulig Fare i den Retning i det væsentlige kunne afværges ved en vis skriftlig Forberedelse af Sagen før den mundtlige Forhandling; at Parterne saaledes forberedes paa, hvad der under Forhandlingen vil fremkomme, er tillige nødvendigt for at hidføre den Koncentration af denne, som netop den mundtlige Procesmaade i saa høj Grad kræver. Ogsaa en vis skriftlig Fiksering ved Tilførsler til Retsprotokollen angaaende det mundtlig anførte vil maaske fra dette Synspunkt og for at muliggøre en fornyet Prøvelse af Sagen i højere Instans kunne forsvares. Men for at ikke det Liv og den Friskhed i Behandlingen, som den mundtlige Procesmaade i første Række skulde hidføre, væsentlig skal forskærtses, er det dog af største Vigtighed, at den ikke nærmest indskrænker sig til Oplæsning af allerede foreliggende skriftlige Indlæg eller til mundtlige Diktater til Retsprotokollen.

Selv i Procesordninger, hvor Proceduren i Almindelighed er mundtlig, plejer der dog at være aabnet Adgang til at faa „Regnskabssager“ og andre mere indviklede Sager behandlede skriftligt. I saadanne Sager vil sikkert ogsaa i Reglen en mere indgaaende Forberedelse være nødvendig, medens det er tvivlsomt, om der er tilstrækkelig Grund til helt at sløjfe den mundtlige Slutningsforhandling, idet denne ofte netop i mindre klare Sager vil være af Betydning til at faa de afgørende Punkter slaaet fast.

Efter disse almindelige Betragtninger skal vi nu gaa over til at betragte vor egen Ordning. Den mundt-

lige Procesmaade er i Almindelighed hjemlet ved § 139, som udtaler: „Retssager forhandles mundtlig. Skrift anvendes kun i det Omfang, i hvilket Loven særlig bestemmer det", og (med Hensyn til den borgerlige Retspleje) ved § 283, hvorefter „Afgørelsen træffes paa Grundlag af den mundtlige Forhandling og Bevisførelsen", jfr. med Hensyn til Underretssager § 420 og angaaende Forhandlingerne for Fogedret §§ 515 og 578. Undtagelse herfra gøres dog i en Række af Tilfælde, saaledes efter § 376, jfr. §§ 394, 2. Stk., og 425 navnlig i „vidtløftige Regnskabssager og andre indviklede Retssager". I dette Tilfælde *kan* dog blot Retten anordne skriftlig Behandling, og det vilde være i bestemt Strid med den nye Ordnings Aand, om der for hyppigt blev gjort Brug af denne Beføjelse; Erfaringerne fra fremmede Proceslove, der indeholder en tilsvarende Bestemmelse, og fra vor egen Sø- og Handelsret synes forøvrigt at vise, at der ikke er synderlig Grund til at befrygte et saadant Misbrug. Endvidere skal ifølge § 336, 2. Stk., Afgørelsen af Formalitetsspørgsmaal træffes paa skriftligt Grundlag, og Sagen udgaar til skriftlig Behandling i Tilfælde af Indstævntes Udeblivelse i Appellen efter § 392, jfr. § 429, fremdeles er Behandlingen skriftlig, naar Kære finder Sted saavel i borgerlige Sager, jfr. §§ 409 og 412, som i Straffesager, §§ 947 og 949 (i Tilfælde af Kære kan dog den overordnede Ret undtagelsesvis anordne mundtlig Forhandling), jfr. ogsaa et særligt Tilfælde med Hensyn til Strafferetsplejen § 214.

I de almindelige Tilfælde, hvor Reglen om Mundtlighed er opretholdt, er den nærmere Gennemførelse deraf imidlertid væsentlig forskellig med Hensyn til den *egentlige Procedure* i Betydning af Parternes Udviklinger angaaende Sagen og med Hensyn til *den egentlige Bevisførelse.*

Angaaende *Proceduren* gælder det, at denne i borgerlige Sager vel sædvanlig *forberedes* gennem Veksling af Indlæg, jfr. §§ 331 og 334—339, cfr. dog om Underretssager §§ 416 og 420; de nærmere Regler herom vil der senere blive Lejlighed til at omtale. Men disse skriftlige Indlæg skal ikke oplæses, idet for saa vidt Sætningen i § 139 opretholdes om, at der „ved den mundtlige Forhandling benyttes frit Foredrag". Nogen Protokollation af selve Parternes Procedure finder i Almindelighed heller ikke Sted, idet ifølge § 36 kun Parternes Paastande, Begæringer og Indsigelser (forsaavidt de ikke allerede findes indeholdte i Processkrifter), men ikke Udviklinger og Foredrag til Begrundelse af disse skal optages i Retsbogen, hvor ikke det modsatte er udtrykkelig bestemt, jfr. saaledes § 357 og med Hensyn til Underretssager § 420; dog kan Formanden altid beslutte, at enkelte Udtalelser skal optages.

Hvad derimod *Bevisførelsen* angaar, vil det ifølge de betydelige Indskrænkninger, der, som det nærmere vil blive omtalt i den følgende §, efter Lovens endelige Skikkelse er gjort i Bevisumiddelbarheden, saavel i borgerlige Sager som i Straffesager være Reglen, at Beviset er ført for en anden end den dømmende Ret; kun i Nævningesager vil det modsatte være Reglen, jfr. § 848 og §§ 855—856, hvorefter kun undtagelsesvis Oplæsning af Bevisstykker maa finde Sted, og i Underretssager vil ligeledes ifølge § 424 Afhøringen af Vidner, Syns- eller Skønsmænd og Parter ofte foregaa under selve Domsforhandlingen. I de sædvanlige Tilfælde vil derimod Betydningen af Mundtlighed med Hensyn til Bevisførelsen indskrænke sig til, at alt, hvad der skal tillægges Betydning for Dommen, maa *oplæses* for Retten. En saadan Ordning — der forøvrigt ofte vil være tidsspildende og let vil kunne virke ødelæggende for de reale

Hensyn, som den mundtlige Procedure skulde tjene[1]) — forudsættes ved Slutningsbestemmelsen i § 139, og den findes nærmere fastslaaet ved en Række Bestemmelser, saaledes for den borgerlige Retspleje ved § 359 jfr. §§ 403 og 431 og for Strafferetsplejen (i Sager, der behandles uden Nævninger) ved §§ 801 og 898.

For at der kan tilvejebringes en Genstand for denne Oplæsning og tillige et Grundlag for en eventuel Appel, maa der finde en *Tilførsel til Retsprotokollen* af de under Bevisførelsen afgivne Forklaringer Sted. Forskrifterne herom er noget forskellige i borgerlige Sager og i Straffesager.

I *borgerlige Sager* skal ifølge § 176, 1. Stk., Vidners Forklaringer — og lignende Regler gælder ifølge § 200 om Forklaringer af Syns- eller Skønsmænd og efter § 295 om Parters Afhøring — optegnes i Retsbogen, saaledes at de vigtigste Udtalelser gengives saa vidt muligt med den paagældendes egne Ord, medens uvæsentlige Bemærkninger kan udelades. Det Retsbogen tilførte bliver efter endt Afhøring at oplæse for Vidnet, og Bemærkning, om Vidnet godkender Forklaringen, optages i Retsbogen.

Forbindelsen mellem denne Ordning og Appellen fremgaar af, at den ifølge §'ens 2det Stykke fraviges ved Afhøring under Domsforhandling saavel for Højesteret som for Landsret i Ankesager, naar der ikke er særlig Grund til at antage, at Tilladelse til at anke til Højesteret vil blive søgt eller tilstaaet. I disse Tilfælde beror det nemlig paa Retten, om og hvor meget der skal optegnes af de afgivne Forklaringer, og der finder da kun, jfr. § 37, Oplæsning og efter Omstændighederne Vedta-

---

[1]) F. Eks. efter den østrigske Procesordning (§ 287) skal en saadan Oplæsning kun undtagelsesvis finde Sted.

gelse af det Retsbogen tilførte Sted, naar Rettens Formand af særlige Grunde anser det for nødvendigt.

Hvad *Straffesager* angaar, skal ifølge § 807, naar Personer afhøres for Undersøgelsesret, det væsentlige Indhold af deres Udsagn gengives i Retsbogen; vigtigere Erklæringer af Sigtede og navnlig Tilstaaelser skal saa vidt muligt gengives med hans egne Ord, og det samme gælder om Forklaringer, der afgives af Vidner og Syns- eller Skønsmænd, medmindre de maa antages at skulle afhøres paany under Domsforhandlingen, saaledes som Tilfældet jo er i Nævningesager. Naar Afhørelsen er endt, oplæses og vedtages det protokollerede.

De samme Regler gælder om Protokollation af Forklaringer afgivne under Domsforhandling for Underret, jfr. § 904, 4. Stk., og med Hensyn til offentlige Politisager § 916, eller for Landsret uden Nævninger, jfr. §§ 899, 900, 3. Stk., og 942, idet der i alle disse Tilfælde kan finde Appel Sted ogsaa med Hensyn til Bevisspørgsmaalet. Derimod er der slet ingen Protokollation foreskrevet af Forklaringer, som afgives i Straffesager for Højesteret, jfr. § 932, og i Nævningesager skal efter § 854 kun det væsentligste af de Udsagn, der afgives under Afhøringen, optages i en særskilt Bog.

§ 6.

Umiddelbarhed.

Umiddelbarhedsprincipet, den Grundsætning, at alt, hvad der skal tillægges processuel Betydning, maa fremføres umiddelbart for de Dommere, der skal paakende Sagen, er til en vis Grad givet med selve Mundtligheden.

Af denne følger nemlig med Nødvendighed, at *selve Proceduren* maa foregaa umiddelbart for den dømmende Ret, saa at kun de Dommere, som har haft Lejlighed

til at overvære den, kan deltage i dens Paadømmelse. Det udtales da ogsaa udtrykkelig i § 205, 3. Stk., at „i en Sags Afgørelse kan ingen Dommer eller Nævning deltage, som ikke har overværet de mundtlige Forhandlinger i deres Helhed". Hvis en af Dommerne under Sagens Forhandling faar Forfald, skulde da strengt taget hele Behandlingen gaa om igen. Men man har for det første søgt at afværge denne Kalamitet ved at foreskrive, at ved Forhandlinger, som maa forudsættes at blive af længere Varighed, skal i kollegiale Retter en eller flere Dommere ud over det nødvendige mindste Tal deltage. Og dernæst har man i et Tilfælde, hvor et saadant Forfald særlig let vil kunne indtræde, nemlig under den ofte ret langvarige Domsbehandling af en Straffesag ved Landsret, bestemt, at Behandlingen kan fortsættes, naar dog højst een Dommer og een Nævning mangler.

Ved Umiddelbarhed i Processen tænker man imidlertid særlig paa den egentlige „*Bevisumiddelbarhed*", som kræver, at alle Forklaringer af Parter, Vidner og Syns- eller Skønsmænd skal aflægges umiddelbart for den dømmende Ret. Det maa erkendes, at denne Umiddelbarhed i Bevisførelsen ikke er nødvendig givet med selve den mundtlige Procesmaade, hvis Krav i og for sig er formelt fyldestgjort blot ved en Oplæsning af Forklaringer, der tidligere er afgivne for en anden Ret, og i den franske Proces finder vi ogsaa et Eksempel paa en mundtlig Procedure uden Bevisumiddelbarhed. Men det er ligefuldt sikkert, at det, der skulde udgøre den mundtlige Procesmaades reelle Kærne, den Jævnhed og Naturlighed, det „Lige ind paa Livet", som derved skulde hidføres, kun opnaas, naar Bevisførelsen i videst muligt Omfang foregaar umiddelbart for dem, der skal dømme i Sagen. Og særlig maa det fremhæves, at den

Frihed i Bevisbedømmelsen, som den moderne Retspleje indfører, hvorefter Afgørelsen af Beviset overlades til Dommerens frie Skøn, som naturligt Supplement kræver, at selve Forklaringerne med alle deres smaa Nuancer (som ved en Protokollering saa let gaar tabt!) afgives for Dommeren selv, idet han først derved faar det fulde Materiale til at fælde dette Skøn. Ikke mindst med Hensyn til Parternes egne Forklaringer, der i moderne Retspleje udgøre et saa væsentligt Bevismoment, gælder dette. De maa i deres umiddelbare levende Skikkelse, med alle deres Uklarheder og Unøjagtigheder og Selvmodsigelser frem for Dommeren, som ofte allerede derigennem vil kunne danne sig et sikkert Billede af Sagens Sammenhæng, men et dødt skriftligt Referat vil paa ingen Maade kunne gøre samme Nytte.

Det eneste Hensyn af Vægt, der kan anføres imod Bevisumiddelbarheden, er den Ulejlighed for de paagældende Personer og de Udgifter, der kan voldes ved deres Rejse til det maaske fjerntliggende Retssted. For de egentlige Vidners Vedkommende gør dette Hensyn sig særlig stærkt gældende, idet undertiden Ulejligheden og Udgifterne (der igen i Form af Procesomkostninger vilde ramme Parterne) ikke vilde staa i noget Forhold til Sagens Vigtighed eller Forklaringernes Betydning for dens Afgørelse. Derimod har dette Hensyn mindre Vægt overfor Parterne selv, idet dog disse synes at være de nærmeste til at bidrage til Oplysning af deres egen Sag.

Medens Bevisumiddelbarheden ved de oprindelige Kommissionsudkast[1]) var hjemlet i vidt Omfang, er den blevet betydelig indskrænket ved det sidste Regeringsforslag, i Henhold til hvilket Loven blev vedtaget.

---

1) Jfr. saaledes Udkastet til den borgerlige Retspleje §§ 148 og 149 og til Strafferetsplejen §§ 101 og 102.

Der er for det første fastsat *visse Afstandsbegrænsninger* for Folks Forpligtelse til at møde og afgive Forklaring for en Ret.

Om *Vidner* i *borgerlige* Sager — og lignende Regler finder ifølge § 193 Anvendelse paa Syns- og Skønsmænd — gælder det saaledes ifølge § 162, at de i *Underretssager* overhovedet ikke behøver at møde udenfor den Underretskreds, hvor de bor eller opholder sig. I Sager, der behandles ved *Landsret eller Højesteret*, opretholdes vel som Regel en lignende Begrænsning, men det kan dog paalægges et fjernere boende Vidne at give Møde for Landsret eller Højesteret (men ikke for en Underret, der forbereder en Landsretssag), naar „dets Afhøring maa antages at være af særlig Betydning for Sagens Oplysning".

Derimod gælder der videre gaaende Regler for *Parternes Mødepligt,* hvor der bliver Spørgsmaal om personlig Afhøring af dem. Parten maa saaledes ifølge § 293 give Møde for en *Underret* selv udenfor den Underretskreds, i hvilken han bor eller opholder sig, naar blot han ikke derved vilde komme til at rejse mere end 70 Kilometer paa Jernbane eller Dampskib eller 25 Kilometer paa anden Maade. Og for Landsret eller Højesteret hjemles der en almindelig Forpligtelse for Parten til at give Møde ikke blot indenfor hans egen Landsretskreds, men ogsaa udenfor denne, naar blot han ikke kommer til at rejse mere end det dobbelte af de Afstande, der gælder for Møde ved Underretten. Desuden kan det altid paalægges en fjernere boende Part at give Møde for Landsret eller Højesteret, naar det maa anses for at være af særlig Betydning for Sagens Oplysning.

I *Straffesager* er i Reglen ingen forpligtet til at møde som Vidne (heller ikke for Landsret eller Højesteret)

udenfor sin egen Underretskreds, naar han vilde komme til at rejse mere end 70 Kilometer paa Jernbane eller Dampskib eller 25 Kilometer paa anden Maade. Til Domsforhandling i Nævningesager er Vidnerne dog forpligtede til at møde ikke blot overalt indenfor deres egen Landsretskreds, men ogsaa udenfor denne, naar de blot ikke faar længere Rejse til Retten end 140 Kilometer paa Jernbane eller Dampskib eller 50 Kilometer paa anden Maade. (Betingelsen om, at Vidnets Helbredstilstand ikke er til Hinder derfor, maa, skønt den kun her udtrykkelig nævnes, lige saa vel gælde i de andre Tilfælde). Desuden kan der ogsaa i alle Straffesager for Landsret eller Højesteret ved særlig Beslutning af Retten paalægges Vidner en videregaaende Forpligtelse.

Selv bortset fra disse Afstandsbestemmelser er imidlertid Umiddelbarhedsprincipet ingenlunde som Regel gennemført.

I *borgerlige Underretssager* vil saaledes vel *Vidner*, der bor eller opholder sig i Underretskredsen, blive førte for selve den dømmende Ret, jfr. § 163 samt § 424, 2. Stk., som overlader til Dommeren at bestemme, at Vidnerne (og Syns- eller Skønsmænd og Parter) først skal afhøres i det samme Retsmøde, hvor Domsforhandlingen foregaar.

Noget lignende gælder om Sager, der behandles ved den københavnske *Sø- og Handelsret*, idet Forberedelsen af disse, ogsaa naar Sagen efter sin Genstand vilde høre under Landsret, ifølge § 433 foregaar ved Sø- og Handelsretten selv, og Vidneførsel o. lign. da ifølge § 9, 3. Stk. — paa lignende Maade som hidtil efter L. 19. Febr. 1861 § 35 — i Reglen skal finde Sted i Overværelse af samtlige de Dommere, der skal deltage i Paadømmelsen.

Under borgerlige Sagers Behandling ved *Landsret* eller *Højesteret* er derimod som Regel ikke Umiddelbarheden gennemført, idet Vidner ogsaa til Brug for saa-

danne Sager skal afhøres ved Underretten. Men Landsret eller Højesteret kan dog bestemme, at Vidnesbyrd, der maa antages at være af særlig Betydning for Sagens Oplysning, skal aflægges under Domsforhandlingen for Retten (eller i skriftlig behandlede Sager for et enkelt Medlem af Retten, jfr. §§ 380, 406 og 429). I Sager, der behandles ved Landsret som første Instans, kan der dog vistnok kun blive Spørgsmaal herom til yderligere Afhøring af Vidner, som tidligere har været afhørte ved Underretten, jfr. §§ 351, sidste Stk., og 360, medens i Tilfælde af Anke til Landsret eller Højesteret ogsaa helt nye Vidner kan blive indkaldte til umiddelbar Afhøring, §§ 399 og 400, jfr. § 431, 2. Stk. Efter den normale Ordning vil altsaa det unaturlige Forhold komme frem, at f. Eks. københavnske Vidner til Oplysning i en Sag, der skal paakendes ved Østre Landsret, ikke skal føres ved denne, men ved Byretten. Det kan vist dog forventes, at efterhaanden som den nye Retsplejes Aand og dermed Sansen for Umiddelbarhedens overordentlige Betydning breder sig, vil der finde en lignende Udvikling Sted som i de senere Aar ved Sø- og Handelsretten, saa at man i større og større Omfang anvender Undtagelsesbestemmelsen og fører alle Vidner, der har nogen virkelig Betydning, om igen ved Landsretten. Afhøringen ved Underretten vil da nærmest kun faa Betydning til at bevirke en foreløbig Sigtning af Bevismaterialet.

Med Hensyn til *Afhøring af Parter* i borgerlige Sager er det vel ifølge § 293, 6. Stk., hvor ikke Afstandsbestemmelser (eller Partens Helbredstilstand) er til Hinder derfor, gjort til Regel, at Parterne skal møde og aflægge Forklaring for den Ret, der skal dømme i Sagen, medmindre dette „efter Rettens Skøn vilde medføre Vidtløftiggørelse af Forhandlingerne eller Ulempe for Parten eller Bekostning, som ikke vilde staa i rimeligt Forhold til Sagens Genstand eller den Betydning, For-

klaringen kan antages at have for Sagens Oplysning". Men ifølge § 346 skal den personlige Afhøring af Parterne i Landsretssager som Regel foregaa ved den Underret, som i det hele forbereder Sagens Behandling, og der kan da i Landsretssager i første Instans kun blive Spørgsmaal om fornyet Afhøring for Landsretten i Medfør af §§ 351, sidste Stk., og 360; det maa imidlertid paa Grund af den store Betydning, Parternes umiddelbare Forklaringer som tidligere berørt ofte vil have for Sagens Oplysning, antages, at Landsretten hyppig vil gøre Brug af denne Beføjelse til at indkalde Parterne. Naar en Part ikke kan eller skal møde for vedkommende dømmende Ret (eller den i § 346 omhandlede Underret), bliver han at afhøre ved Underretten paa det Sted, hvor han bor eller opholder sig.

Hvad endelig *Straffesager* angaar, opretholdes Umiddelbarhedsprincippet paa lignende Maade som i borgerlige Underretssager ogsaa i Straffesager, der behandles ved *Underret*, § 163, 2. Stk., hvorefter Vidnesbyrd som Regel skal afgives for Undersøgelsesretten, og denne vil i Underretssager ifølge § 686 sædvanlig være den samme som Domsretten; ifølge § 904 jfr. § 900 kan Underretten træffe Bestemmelse om, at Vidner skal afhøres under selve Domsforhandlingen, og i offentlige Politisager vil dette endogsaa efter § 912 være Reglen. I *Nævningesager* skal ogsaa Vidner, hvor ikke Afstandsbestemmelserne er til Hinder derfor, møde under Domsforhandlingen og der aflægge Forklaring, medmindre dette „efter Rettens Skøn vilde medføre Vidtløftiggørelse af Forhandlingerne, Ulemper for Vidnet eller Bekostning, som ikke vilde staa i rimeligt Forhold til Sagens Genstand eller den Betydning, Vidnesbyrdet kan antages at have for Sagens Oplysning", § 163, 2. Stk.

Ellers er Reglen, at Vidnesbyrd i Straffesager ikke

afgives for den dømmende Ret, men for vedkommende Undersøgelsesret eller, for saa vidt Vidnet enten ikke er pligtigt at give Møde for denne, eller et saadant Møde af vedkommende Undersøgelsesdommer skønnes at ville medføre væsentlig større Besvær for Vidnet end Møde for Underretten paa det Sted, hvor Vidnet bor eller opholder sig, for denne sidste Ret.

Landsret eller Højesteret kan imidlertid ogsaa i Straffesager frit bestemme, at Vidnesbyrd, der maa antages at være af særlig Betydning for Sagens Oplysning, aflægges under Domsforhandling for Retten, jfr.§ 163, 3. Stk., § 900, 2. Stk., og særlig i Appellen § 932, 2. Stk., og § 942.

Med Hensyn til *Syn og Skøn* vil en vis Middelbarhed allerede følge deraf, at Syns- og Skønsmændene i Reglen skal afgive deres Forklaring skriftlig, jfr. § 195. Men paa deres Møde for Retten til Afhjemling eller mulig gentagen Afhørelse finder ifølge § 193 lignende Regler som om Vidner Anvendelse.

§ 7.

Andre nye Regler om Bevis.

I. Blandt de Grundsætninger, som vil give den nye Retspleje Præg, maa i første Række nævnes *Bevisbedømmelsens Frihed*, det Princip, at Dommeren ubunden af legale Regler frit skal kunne skønne over Beviset. Det er en Grundsætning, som allerede under den gamle Ordning til Trods for de Hindringer, som Lovbestemmelser og den hele stive Procesmaade rejste derimod, dog i Kraft af sin indre Sandhed mere og mere har vundet frem, saa at det i Virkeligheden kun er ret faa og spredte Rester af det, som vi endnu forefinder i vor bestaaende Proces. Nævnes kan saaledes den absolute Forkastelse af visse Vidner og det ufravigelige Krav

om mindst to Vidner til et gyldigt Vidnesbyrd, og paa den anden Side den fulde Beviskraft, der knyttes saavel til et udadleligt Vidnebevis som, i den civile Proces, til en Indenretstilstaaelse, endelig de formelt bindende Regler om Partsed og Syn og Skøn. Men ved den nye Ordning forsvinder ogsaa disse Begrænsninger saa godt som helt, saa at Grundsætningen kommer til at gælde i næsten fuldstændig Renhed.

Der er i sin Almindelighed for den borgerlige Retsplejes Vedkommende slaaet fast ved Ordene i § 283: „Hvorledes Sagens faktiske Sammenhæng skal antages at være, afgør Retten i Henhold til det samlede Indhold af Forhandlingerne og den stedfundne Bevisførelse“ og, i en mere speciel Anvendelse, ved Bestemmelsen i § 272, 2. Stk., som udtaler: „Om en ikke særskilt og udtrykkeligt benægtet Kendsgerning skal anses indrømmet eller bestridt, og hvilken Virkning Undladelse af behørig at besvare en Opfordring medfører, afgør Retten efter et Skøn over Forhandlingerne i det hele“. Hermed er ogsaa den bevisende Kraft af *selve Forhandlingerne* og da navnlig af Parternes egne Forklaringer, selv om de ikke afgives under en formel Afhøring — denne Beviskraft har under den hidtil værende Procesordning været noget omtvistet[1]) — klart anerkendt.

Med Hensyn til Strafferetsplejen er det samme endnu klarere udtalt ved § 874, jfr. § 902, 1. Stk., naar det her siges: „Bedømmelsen af Bevisernes Vægt er ikke bunden ved Lovregler“.

I Overensstemmelse hermed indeholder Loven ingen Bestemmelse om *Tilstaaelsens* bevisende Kraft, idet Bedømmelsen af denne ganske overlades til Dommerens Skøn. For Strafferetsplejens Vedkommende kunde vel

[1]) Jfr. Civilproces I. S. 276 ff.

den Slutningbestemmelse, som i Henhold til det sidste Regeringsforslag blev føjet til § 748, at Sigtede paa ethvert Trin af Sagen skal være berettiget til at tage sin Erkendelse af Sigtelsens Rigtighed tilbage, synes at medføre en vis Indskrænkning heri. Men som det paa et senere Sted[1]) nærmere vil blive paavist, er dette dog næppe Tilfældet.

Ligeledes bortfalder alle de hidtil gældende Regler om *Vidners* Antal og Troværdighed, saa at der navnlig intet er til Hinder for, at Dommeren nøjes med et enkelt paalideligt Vidnesbyrd. Der er kun opretholdt en Bestemmelse om, at *Edfæstelse* af visse Vidner ikke skal finde Sted. Dette er nemlig ved § 179 absolut udelukket med Hensyn til Børn under 15 Aar, aandssvage og sindssyge, Personer, der er under Tiltale for eller er fundne skyldige i Mened, eller er dømte som skyldige eller medskyldige i den Handling, hvorom Sagen drejer sig. Og Retten *kan* altid nægte at edfæste Personer, „hvis Vidnesbyrd enten paa Grund af deres forbryderske Vandel eller paa Grund af deres Stilling til Sagen eller til Parterne eller deres Aandstilstand paa den Tid, Erfaringen skal være gjort, eller af lignende Grunde af Retten skønnes at være i særlig Grad upaalideligt".

Med Hensyn til *Syn og Skøn* bortfalder de bindende Regler om Syns- og Skønsmændenes Antal, idet dette nu ifølge § 187 altid bestemmes af Retten, cfr. dog et et særligt Tilfælde i § 192, 3. Stk., og om Oversyn eller -Skøn, idet § 201 i Stedet for aabner Adgang til at afholde fornyet Syn eller Skøn, og det overlades da til Rettens frie Bedømmelse, hvilken bevisende Vægt den vil tillægge de forskellige Forretninger.

Endelig maa særlig for den borgerlige Retsplejes

[1]) S. 137 ff.

Vedkommende fremhæves, at der gennem *Parternes personlige Afhøring* skabes et helt nyt Materiale for den frie Bevisbedømmelse, men at der dog sættes en Grænse for denne i de enkelte Tilfælde, hvori endnu den nye Proces foreskriver Anvendelse af Partsed. Dette vil imidlertid nærmere blive omtalt nedenfor [1]).

II. Der indføres desuden forskellige nye Regler, som har særlig Betydning for *Vidnebeviset*.

A. En Ordning, som har sit Forbillede i den engelske Retspleje og her har vist sig af den allerstørste Betydning til at faa den virkelige Sandhed frem, er den at lade *Afhøringen af Vidnerne foregaa ved Parterne selv* og ikke, som efter vor nuværende Ordning, ved Dommeren. Den Skærsild, som Vidnesbyrdet undergaar derved, at det fremkaldes ved den interesserede Parts direkte Spørgsmaal og derefter prøves gennem Modpartens *Krydsforhør*, bidrager erfaringsmæssig i saa høj Grad til at styrke dets Værdi, at denne Ordning ubetinget maa foretrækkes til Trods for de personlige Ubehageligheder for Vidnerne, som den unægtelig kan føre med sig [2]).

I *borgerlige Sager* er denne Grundsætning da ogsaa i vidt Omfang gennemført. I *Landsretssager* er det saaledes Reglen, hvad enten Vidnerne som sædvanlig føres for Underret, jfr. § 348, eller indkaldes til Afhørelse umiddelbart for Landsretten, jfr. §§ 361 og 431, 2. Stk., at enhver af Parterne skal afhøre de af ham fremstillede Vidner, og det samme gælder ifølge § 401, 2. Stk., naar Vidner undtagelsesvis føres umiddelbart for *Højesteret*. Retten kan dog efter § 348 altid stille Spørgsmaal til Vidnet ikke blot til nærmere Opklaring af Punkter, hvorom Par-

---

[1]) S. 63 ff.
[2]) Jfr. nærmere „Strafferetsplejen“ S. 132—3.

terne har spurgt Vidnet, men ogsaa til selvstændig Oplysning af Sagen. Naar Vidnets Helbredstilstand kræver Afhøring paa et særligt Sted, skal Dommeren afhøre Vidnet, hvis dette eller nogen af Parterne begærer det, men der skal i saa Fald gives Parterne Lejlighed til gennem Retten at stille Spørgsmaal til Vidnet. Fremdeles har den Part, der ikke selv er Sagfører eller møder ved Sagfører altid Ret til at begære Afhøring ved Dommeren. Endelig skal i *Underretssager* Afhøringen, dersom nogen af Parterne begærer det, for hans Vedkommende ske ved Dommeren, § 424, 2. Stk.

Med Hensyn til *Straffesager* gælder i Sager, der behandles for *Nævninger*, eller som *paaankes til Landsret eller Højesteret* (forsaavidt Vidneførsel undtagelsesvis foregaar umiddelbart for Appelretten), noget beslægtede Regler. Ifølge §§ 850—853, jvfr. § 934, 2. Stk., og § 943, sidste Stk., skal nemlig Anklageren afhøre de af ham fremstillede Vidner. Vidner, som fremstilles fra Forsvarets Side, afhøres af Forsvareren eller af Tiltalte. Men Formanden er berettiget og forpligtet til, naar som helst han i Sandhedens Interesse finder Grund dertil, at rette Spørgsmaal til den, som afhøres. Vidner, som fremstilles efter Rettens Beslutning af egen Drift, afhøres af Formanden; dog er han beføjet til at overlade Afhørelsen til Parterne. Sker Afhørelsen ved Rettens Formand, kan Parterne andrage paa, at yderligere Spørgsmaal stilles; Formanden kan overlade det til dem selv at stille saadanne enkelte Spørgsmaal. Endelig er Dommerne og Nævningerne berettigede til at rette Spørgsmaal til Vidnerne efter at have erholdt Ordet af Formanden.

Ved *Undersøgelsesret* skal derimod ifølge § 807 Afhørelsen af Vidner (ligesom af den sigtede) ske ved Dommeren, medmindre denne tillader andet. Den sigtede og Forsvareren kan dog begære yderligere Spørgs-

maal stillede, og Dommeren kan da overlade til den paagældende selv at stille disse. Naar Retten beslutter at lade et Vidne indkalde til *fornyet Afhørelse* under Domsforhandlingen *for en Landsret uden Nævninger* som første Instans, gælder ifølge § 900, sidste Stk., de før omtalte Forskrifter i §§ 852—853, hvorefter Afhørelsen som Regel skal ske ved Rettens Formand. Efter § 904, 4. Stk. maa den samme Ordning finde Anvendelse paa *Underrets- og Sø- og Handelsretssager*, jfr. med Hensyn til offentlige Politisager § 916.

De nærmere Regler for Afhørelsen, hvor denne foregaar ved Parterne selv, er forøvrigt væsentlig de samme for borgerlige Sager og Straffesager. Efter § 173 skal saaledes altid Modparten, hver Gang Afhørelsen af et Vidne er sluttet, kunne rette Spørgsmaal til det, og Parten kan derefter rette de Spørgsmaal til Vidnet, hvortil Modafhøringen har givet Anledning; yderligere Spørgsmaal kan kun fremsættes med Tilladelse af Rettens Formand. For at forebygge Misbrug under dette Krydsforhør skal efter § 175 Formanden vaage over, at utilbørlige, navnlig forvirrende Spørgsmaal ikke stilles ved Afhørelsen, og at denne foregaar i en passende Form. Sker Afhørelsen trods Formandens Advarsel paa utilbørlig Maade eller paa en Maade, som ikke er egnet til at bringe Sandheden for Dagen, eller som gaar udenfor Sagen, kan han unddrage den paagældende Part Afhørelsen og selv overtage den. Skønner han, at Afhørelsens Fortsættelse ikke kan bidrage til Sagens Oplysning, kan han slutte den. —

Lignende Regler som om Vidners Afhørelse gælder ifølge §§ 349 og 850 om Afhørelse af *Syns- eller Skønsmænd* eller af *Parter* i borgerlige Sager; derimod foregaar Afhørelsen af den sigtede i Straffesager altid ved Dommeren, jfr. § 748, 2. Stk., § 846. En Overførelse

af Reglerne om Vidners Krydsforhør paa Parters Afhøring maa vel nærmest føre til at gøre Forskel imellem, om Parten er indkaldt efter Modpartens Begæring, eller frivillig fremstiller sig til Afhøring. I det første Tilfælde maa vistnok Hovedafhøringen foregaa ved Modparten eller dennes Sagfører, medens en mulig Modafhøring maa ske ved Partens egen Sagfører. I det sidste Tilfælde, hvor Parten frivillig er mødt frem, maa derimod som Regel den modsatte Ordning gælde; kun vil der, naar han møder uden Sagfører, ikke kunne blive Spørgsmaal om nogen formelig Afhøring af ham[1]).

B. Der finder ved den nye Ordning en vis *Udvidelse af Vidnepligten* og *Skærpelse af Vidnetvangen* Sted, hvad der faar særlig Betydning for Strafferetsplejen, naar man her opgiver egen Tilstaaelse som Hovedbevismidlet.

Hvad saaledes *borgerlige Sager* angaar, har man betydelig begrænset den nuværende Fritagelse paa Grund af særligt Forhold til Parterne eller Sagen. Ifølge det oprindelige Kommissiosudkast (§ 147) skulde Vidnesbyrd kun kunne nægtes, naar Besvarelsen af et Spørgsmaal maatte forudsættes at ville *„udsætte Vidnet selv, dets Ægtefælle, Forældre eller Børn for Tab af borgerlig Agtelse eller Velfærd“*, men hertil har den endelige Lov ved § 161 føjet: „eller dog *for et væsentligt Formuetab eller anden hermed i Klasse staaende Skade“;* fremdeles kan Vidnesbyrd nægtes, naar Spørgsmaalet angaar *Meddelelser, som Vidnets Ægtefælle* under Ægteskabet har gjort Vidnet, for saa vidt Vidnet selv eller dets Ægtefælle herved kan skades.

I *Straffesager* har man endogsaa noget skærpet den hidtil gældende strænge Regel, hvorefter Ægteskab eller Slægtskab med den sigtede ikke kan medføre nogen

---

1) Jfr. tildels Kommissionsudkastets Motiver til § 193.

Fritagelse for Vidnepligt, jfr. Bestemmelsen i D. L. 1—13—16 om Sager, hvori „ingen anden Vidne kan haves“, men alene en vis Interesse i Sagen for Vidnet selv. Ifølge § 161, 2. Stk., skal Vidnesbyrd i Straffesager nemlig kun kunne nægtes, naar Besvarelsen af det stillede Spørgsmaal „maa forudsættes at *ville udsætte Vidnet selv for Tab af borgerlig Agtelse eller Velfærd.*

Ved § 161, 4. Stk., er den ved Presseloven af 3. Januar 1851 § 3 hjemlede Frihed til at nægte Vidnesbyrd angaaende Betingelserne for en Forgængers Ansvar opretholdt. For yderligere at beskytte Pressens Frihed er der ved det følgende Stykke af §'en ogsaa givet Redaktøren og Redaktionssekretæren ved et Blad Ret til at nægte Vidnesbyrd angaaende, hvem der er Hjemmelsmand til en anonym Artikel i Bladet, men dog kun med den væsentlige Begrænsning, at Sagen ikke angaar en Forbrydelse, der kan medføre højere Straf end simpelt Fængsel, eller Brud paa embedsmæssig Tavshedspligt.

Skærpelsen af selve Vidnetvangen viser sig dels i en betydelig *Forhøjelse af de Bøder*, der kan paalægges modvillige Vidner, dels i at der aabnes *Adgang til at afhente eller tilbageholde dem med Magt*, jfr. de nærmere Regler i §§ 168 og 180, hvorefter det ogsaa kan paalægges Vidnet at *erstatte de Omkostninger*, som dets Vægring har foraarsaget.

En Skærpelse i Forhold til den tidligere Ordning betegner ogsaa Bestemmelsen i § 185, der tillægger Politimesteren Ret til under Efterforskningen i en Straffesag at indkalde Folk til at afgive Forklaring. Ved § 203 er der tillagt ham en lignende Ret til at lade Syns- eller Skønsforretninger foretage.

Paa den anden Side hjemles der ved § 193 *Vidner ogsaa i borgerlige Sager en vis Godtgørelse* for Tidsspilde og Rejseudgifter.

C. Et Spørgsmaal, der under Lovens Behandling har givet Anledning til megen Debat, er det, om den Bekræftelse, som skal finde Sted af Vidners, Syns- eller Skønsmænds og Parters Forklaringer, ubetinget skal ske ved en religiøs Ed, eller om en anden højtidelig Forsikring kan træde i Stedet. Ligeledes har det været et omtvistet Spørgsmaal, om Bekræftelsen skulde finde Sted før eller efter Forklaringens Afgivelse.

a. I Kommissionsudkastet (til Loven om den borgerlige Retspleje § 164 jfr. § 181 og § 195, til Loven om Strafferetsplejen § 110 jfr. § 125) var det som en Indrømmelse til Trosfrihedens Princip saavel med Hensyn til Vidner som med Hensyn til Syns- eller Skønsmænd og Parter bestemt, at enhver, som ikke hører til et Trossamfund, for hvilket der haves en lovbestemt Edsformular, eller erklærer, at han ifølge sin religiøse Tro ikke tør aflægge Ed, eller at han overhovedet ikke har nogen religiøs Tro, i Stedet for Eden kunde afgive en Forsikring „paa Ære og Samvittighed“ [1]). Der var herefter ingen Tvivl om, at f. Eks. ogsaa en Mand, der var Medlem af Folkekirken, ved at erklære det for stridende mod sin religiøse Overbevisning at aflægge Ed kunde blive fritaget derfor. Fra flere Sider, navnlig fra Landstinget og Justitsministeren, mødte imidlertid denne Ordning stærk Modstand, og Resultatet blev da et Kompromis.

Med Hensyn til *Vidner* og *Syns- eller Skønsmænd* anerkendte man ved § 178 jfr. § 196 i Principet denne Frihed til at nægte Ed af individuelle religiøse Grunde, men man har ganske vist knyttet den til saa strenge

---

[1]) I Norge har en saadan Frihed bestaaet siden 1893, og i et for nylig fremkommet Kommissionsudkast S. 102 ff. foreslaar Kommissionens Flertal den eneste rationelle Ordning, helt at afskaffe Anvendelsen af religiøs Ed i Retssager og over hele Linien at erstatte den med en højtidelig Forsikring.

Betingelser, at den næppe vil blive af synderlig praktisk Betydning. For at nemlig et Vidne, skønt det hører til et Trossamfund, for hvilket der findes foreskrevet en Edsformular, skal kunne faa Tilladelse til i Stedet for Eden at afgive en „højtidelig Forsikring", er det ikke tilstrækkeligt, at det nu erklærer, at det ikke kan aflægge Ed. Men ifølge § 178 tages Erklæringen kun for gyldig, naar den er afgivet paa Rettens Kontor enten før den Tid, da det, hvorom Vidnet spørges, skal have fundet Sted, eller mindst et Aar før Vidneførslen, og Erklæringen ikke er to Aar gammel. Det er altsaa nødvendigt hvert andet Aar at foretage en højtidelig Henvendelse til Retskontoret for at opnaa denne Beskyttelse for sin religiøse Følelse. Lignende Regler er ved § 196 gjort anvendelige paa Syns- og Skønsmænd.

Derimod har man ikke villet anerkende en lignende Frihed for Parter, der skal aflægge Ed, skønt ganske de samme Grunde synes at tale derfor, og man ved ubetinget at fastholde Kravet om religiøs Ed af en Part som Betingelse for, at han kan vinde Sagen, synes at komme i betænkelig Strid med Grundsætningen i rev. Grl. § 79 om, at ingen paa Grund af sin Trosbekendelse skal kunne berøves Adgang til den fulde Nydelse af sine borgerlige Rettigheder. I § 297 siges det nemlig blot, hvad der vel forøvrigt maatte anses for selvfølgeligt, at Partsed ikke kan aflægges af Personer, der ifølge § 178 ikke vilde kunne edfæstes som Vidner, navnlig altsaa, fordi de hører til et Trossamfund, der ikke tillader sine Medlemmer at aflægge Ed efter nogen af de gældende Edsformularer. Men der aabnes ikke i noget Tilfælde Parten Adgang til at afgive en højtidelig Forsikring i Stedet for Eden.

b. Det Spørgsmaal, om Vidneeden skal aflægges *før eller efter Afhøringen*, er i Forhold til Spørgsmaalet, om der overhovedet skal forlanges Ed, af underordnet

Betydning. For straks at forlange Eden taler, at den psykologiske Virkning, man venter sig af Eden til at skærpe Vidnets Sanddruhed, da kan antages at blive særlig stærk. Paa den anden Side vil netop det aandelige Pres, hvorunder Vidnet, naar det allerede har aflagt Ed, befinder sig, let virke uheldigt, navnlig ved at gøre det mindre tilbøjeligt til at ændre Urigtigheder, som det maatte være fremkommet med. Og navnlig er der den Fordel forbundet med at vente med Edfæstelsen til Vidneførslens Slutning, at man da i mange Tilfælde helt vil kunne spare Eden, nemlig naar Forklaringen efter dens Indhold og Karakter ikke er af nogen virkelig Betydning for Sagen.

Disse sidste Hensyn har man ved Lovens Givelse anset for overvejende og derfor — i Overensstemmelse med vor hidtil gældende Ordning og med, hvad allerede Kommissionsudkastet foreslog — ved § 178 foreskrevet, at Bekræftelsen skal ske *efter* Afhøringen og endogsaa, naar Omstændighederne taler derfor, skal udsættes, indtil alle Vidner, der forklarer om samme Forhold, er afhørte, saa at der kan gives Vidnet Lejlighed til derefter at berigtige sin Forklaring. Bekræftelsen skal imidlertid ifølge § 177 i Slutn. helt bortfalde, naar Retten finder, at det, hvorom Vidnet er spurgt, allerede er tilstrækkelig bevist, eller at det er uden væsentlig Betydning for Sagens Afgørelse, hvis det er en borgerlig Sag, eller ganske uden Betydning for Tiltaltes Frifindelse eller Domfældelse, hvis det er en Straffesag.

Andet Afsnit:

Den borgerlige Retspleje.

§ 8.

Retternes Kompetence.

I. Hvad *den almindelige Kompetence* angaar, bliver det efter den nye Ordning navnlig af Betydning at fastsætte Grænsen mellem Landsrettens og Underrettens Virkekreds, som den er bestemt ved §§ 215 og 216.

Herefter skal borgerlige Retstrætter behandles ved *Landsretten*, medmindre der er særlig Hjemmel for deres Behandling ved Underretten (eller den københavnske Sø- og Handelsret). Imidlertid er en saa stor Mængde vigtige Sager henlagt til Underretten, at Behandling ved disse praktisk set vil blive den langt overvejende Regel.

Til *Underretten* er nemlig for det første henvist de fleste af de Sager, der hidtil er behandlede efter den ekstraordinære Proces' Regler. Saaledes forsvinder vel de særlige Gæsteretssager ved den nye Ordning, men i Stedet for de „smaa Gældssager“ træder alle Sager (altsaa ikke blot *Gælds*sager) angaaende formueretlige Krav, naar Sagsgenstanden (bestemt efter Paastanden i Stævningen, jfr. § 217) i Penge eller Penges Værd ikke overstiger *300 Kr.* Ved Underret behandles fremdeles nogle Sager, der udgør Hovedbestanddelen af de nuværende

private Politisager, nemlig Paternitetssager og private Straffesager, endvidere Ægteskabssager og Sager om Veksler og visse almindelige Gældsbreve. Endelig er til Underretten henlagt forskellige Sager vedrørende Rettigheder over faste Ejendomme.

Modfordringer kan altid, uden Hensyn til Rettens almindelige Kompetence, gøres gældende, i det mindste til Modregning, jfr. § 222. Parterne kan vel ikke ifølge Vedtagelse bringe en Underretssag umiddelbart ind for Landsret. Derimod kan de ifølge § 225 i næsten alle Tilfælde gyldig *vedtage at lade en Sag behandle ved Underret*, selv om den ifølge de almindelige Regler ikke henhører under denne. Det er en Adgang, som paa Grund af den simplere og naturligere Procesmaade, der gælder ved Underretten, vistnok kan antages at ville blive ret stærkt benyttet.

Endelig skal *Forberedelsen* af Domsforhandlingen i Landsretssager ske ved Underretten, jfr. § 329.

Den eneste Specialret, der bevares, er som tidligere nævnt *Sø- og Handelsretten i København.* I Stedet for de nuværende kunstige og vilkaarlige Regler om denne Rets Kompetence træder den almindelige Bestemmelse i § 9, 5. Stk., hvorefter der ved Sø- og Handelssager skal forstaas „de borgerlige Sager, i hvilke Fagkundskab til Søforhold eller til Handelsforhold skønnes at være af Betydning“; og ved Afgørelsen heraf skal der tages særligt Hensyn til, om begge Parter ønsker Sagen behandlet saaledes. I Sammenhæng med denne ubestemte Formulering af Sø- og Handelsrettens Virkeomraade staar en Bestemmelse i § 20, 2. Stk., hvorefter Rettens Afgørelse af, om en Sag skal behandles som Sø- eller Handelssag eller ikke, ikke kan medføre Afvisning af Sagen, men kun Henvisning af dens videre Behandling til den rette Domstol.

II. I *Værnetingsreglerne* sker der kun faa Ændringer af mere indgribende Betydning. Nævnes kan dog, at der ved § 227, 2. Stk., aabnes en almindelig Adgang til at søge *Indlændinge,* som ikke have bekendt Bopæl eller Opholdssted her i Riget, ved Retten paa det Sted, hvor de vides sidst at have boet eller opholdt sig; der sættes herved en Stopper for Skyldneres Adgang til at unddrage sig Retsforfølgning ved at holde sig skjult. Om Værnetinget i Søgsmaal mod Stiftelser, Korporationer og Foreninger eller mod enkelte Medlemmer af saadanne gives der nogle nye Regler i § 229.

Indlændinges Adgang til at sagsøge *Udlændinge* her i Landet lettes ved Bestemmelsen i § 239, 2. Stk., hvorefter det, hvis der ingen anden Ret her i Landet kan paavises (og forsaavidt ikke Traktater er til Hinder derfor), skal være Indlændinge tilladt i Sager angaaende Formueretsforhold at sagsøge Udlændingen i den Retskreds, hvor han opholder sig eller har Gods. En saadan Adgang, hvortil der under Nutidens livlige internationale Samkvem har vist sig en stærk Trang, og som har sit Forbillede i flere fremmede Proceslove, betegner for saa vidt heller ikke for vor Rets Vedkommende noget nyt, som der jo ved Pl. 30. Novbr. 1821 er hjemlet Mulighed for, *ved at foretage Arrest* i Udlændingens Gods at skaffe sig et Værneting mod ham her i Landet. Men dette vil altsaa ikke mere kræves efter den nye Ordning.

Af mindre Ændringer kan anføres, at § 233 udvider „Regnskabs- og Administrationsværnetinget“ til private Retsforhold, at „Fornærmelsesværnetinget“ ved § 235 gøres anvendeligt ogsaa paa Sager, hvorunder der blot paastaas Erstatning eller Oprejsning i Anledning af en Retskrænkelse, og at ved § 234 „Betalingsværnetinget“ faar en almindelig Udvidelse i Overensstemmelse med,

hvad der hidtil kun har været hjemlet for Sø- og Handelsrettens Vedkommende ved L. 19. Febr. 1861 § 20, saa at altid den, der under et Ophold i en Retskreds har paadraget sig en Forpligtelse, som skulde opfyldes der, inden han forlod Retskredsen, i den Anledning skal kunne sagsøges der, uagtet han ikke længere er til Stede i Retskredsen. Endelig fjerner § 236 en Vanskelighed, som af og til er opstaaet, naar flere skulde søges under et, ved at bestemme, at Sagen kan anlægges ved enhver Ret, som for nogen af Sagvolderne er Hjemting.

III. Angaaende Forening af flere Krav under samme Retssag *(„Kumulation")* indeholder navnlig Kapitel 22 flere nye Regler.

Den *objektive* Kumulation, som allerede efter den tidligere Procesordning har været hjemlet i vidt Omfang, bliver nu ved § 240 gjort ganske fri, idet den derefter skal kunne finde Sted, selv om Kravene „hviler paa forskellige faktiske og retlige Grunde og *er af ulige Beskaffenhed*". Derimod fastholdes for den *subjektive* Kumulations Vedkommende ved § 241 Fordringen om fælles Oprindelse (Konneksitet) eller særlig Lovhjemmel; Manglen af disse Betingelser skal dog ikke medføre Afvisning ex officio, men kun efter Paastand.

Adgangen til at fremsætte *Modfordringer* faar ogsaa ved § 271 en vis Udvidelse, idet det vel fordres, at de enten skal være konnekse eller komputable med Hovedfordringen, men de særlige Likviditetsbetingelser efter D. L. 5—14—6 ophæves. Ligeledes afskaffes helt den tidligere Procesordnings urimelige Krav om Kontrasøgsmaal, saa at dette ikke engang er nødvendigt for at opnaa selvstændig Dom for Fordringen.

Endelig lovfæstes den hidtil noget omtvistede Adgang til *Intervention*[1]), saa at der hjemles en Tredjemand

[1]) Jfr. Civilproces I. S. 149 ff.

Ret, baade ved § 242, jfr. Reglerne i Kapitel 33, til at indtræde som „Hovedintervenient" for at forfølge en selvstændig Interesse med Hensyn til Sagens Genstand og ved § 243, jvfr. § 373, som „Biintervenient" for blot at støtte en af Parterne. Ogsaa Adgangen til *Adcitation* anerkendes udtrykkelig ved § 244, jfr. § 374.

Retten kan dog ifølge § 245 i alle disse Tilfælde gøre Brug af den Myndighed, som efter § 277 tilkommer den bl. a. til, naar flere Krav er forenede under en Retssag at bestemme, at en Adskillelse skal finde Sted, og et eller flere af Kravene forhandles og paadømmes særskilt. I Stedet for den tidligere Retsplejes Forsøg paa at regulere Procesgangen ved stive Maksimer træder da her som paa saa mange andre Omraader Dommerens personlige Indgriben i Sagen. Han vil saaledes kunne opløse Kumulationen, hvis den i det enkelte Tilfælde maatte gøre Sagen for broget, og udskille et Modkrav til selvstændig Behandling, hvis Søgsmaalet om Hovedfordringen ellers vilde blive for stærkt forhalet.

§ 9.

Rettens og Parternes indbyrdes Stilling.

Det er, som allerede tidligere berørt, ikke mindst i det indbyrdes Forhold mellem Dommer og Parter, at den nye borgerlige Retsplejes Ejendommelighed sammenlignet med den gamle Procesmaade viser sig. Efter denne kan man vel kort sige, at der næsten *slet intet* Forhold er. Dommeren sidder ophøjet paa sit Dommersæde fjernt fra Parterne og modtager passivt Processtoffet fra deres Haand; først naar Parterne har afsluttet deres Virksomhed til dettes Tilvejebringelse, skrider da Dommeren til at træffe Afgørelse paa det ham saaledes forelagte Grundlag. Ved den mundtlige Procesform aabnes der derimod Mulighed for et *Samarbejde*

mellem Dommeren og Parterne til Sagens Oplysning og retfærdige Paadømmelse, idet Dommeren allerede under Sagens Adgang udøver en vis aktiv Medvirkning.

Det er dog selvfølgelig ikke Meningen, at Dommeren i den civile Proces nu pludselig skulde blive til den agerende Hovedperson og næsten helt fortrænge Parterne og deres Repræsentanter. En saadan væsentlig „inkvisitorisk" Ordning af den civile Proces har vel undertiden været forsøgt, saaledes ved den prøjsiske Procesordning af 1793, men den har altid spillet sørgelig Fallit. Ved saaledes for stærkt at lade Dommeren tage Affære straks fra Begyndelsen af vil man nemlig let komme i Strid med den fundamentale Sætning, som mindst Juristerne nogensinde skulde glemme, at man maa kende en Sag, før man dømmer om den, og at derfor Parterne, forinden Dommeren træffer nogen Afgørelse i Sagen, maa have den fulde Adgang til at blive hørte. Det er en Sandhed, der er alt for dybt begrundet i al Retsplejes Natur, til at den med ét Slag skulde kunne udslettes [1]).

Forsaavidt da „*Forhandlingsmaksimen*", den Grundsætning, at Sagens Behandling og Oplysning i det væsentlige skal overlades til Parterne selv, er Udtryk for en saadan Tanke, kan dens principielle Rigtighed ikke bestrides. Den overlader dette Arbejde til dem, som maa antages at være baade bedst egnede dertil og mest interesserede, hver fra sin Side, i at det bliver udført saa intensivt som muligt. Denne Ordning stemmer ogsaa med den privatretlige Karakter af de Retsforhold, som sædvanlig danner Genstanden for en civil Proces, idet Dommerens hensynsløse Indgriben let kunde bevirke en betænkelig Forstyrrelse i disse Forhold. Og

---

[1]) Jfr. en Afhandling om den østrigske Civilproces i U. f. R. 1898, navnlig S. 698—701.

navnlig vilde det, at Dommeren paa et for tidligt Stadium tog Parti i Sagen, rumme store Farer for hans uhildede Stilling ved dens endelige Afgørelse. Dette vilde træde særlig stærkt frem, hvis det var Dommeren selv, der opstillede Paastandene og anviste Parterne, hvorledes de skulde begrunde dem, mens ganske vist Betænkelighederne gør sig noget mindre gældende, naar Dommeren blot hjælper Parterne med at skaffe Beviset for de af dem selv opstillede og begrundede Paastande.

Fejlen ligger altsaa ikke saa meget i selve Forhandlingsmaksimen som i *den stive og formalistiske Maade, hvorpaa* den — som saa mange andre „Maksimer“ — er bragt til Udførelse under den gamle Procesordning. Af Frygt for, at Dommeren skulde tiltage sig for stor en Magt, har man kategorisk udelukket ham fra enhver nok saa beskeden Medvirkning ved Behandlingen af Sagen, i hvis retfærdige Afgørelse han dog maatte føle sig levende interesseret, og selve den skriftlige Procesform vilde forøvrigt sædvanlig ogsaa bevirke, at han paa Grund af sit Ukendskab til Sagen paa dens foreløbige Stadier vilde være ganske ude af Stand til at yde en saadan Medvirkning. De Uklarheder og Ufuldstændigheder i Sagens Grundlag, hvortil Parternes Enevirksomhed ofte gav Anledning, maatte Dommeren derfor resigneret finde sig i, hellere end at røre blot sin lille Finger for at faa dem afhjulpet. Hele Procesgangen maatte da i det væsentlige ordnes ved abstrakte Maksimer, idet enhver konkret Tilpasning af den efter den enkelte Sags Tarv ansaas for udelukket.

Det er disse *Overdrivelser* af Forhandlingsmaksimen, der ved den nye Ordning tilsigtes fjernede, saaledes som ogsaa netop først den mundtlige Procesform aabner Mulighed for. Desuden forudsætter selve Forhandlingsmaksimen til sin Gennemførelse fuldt handledygtige

Parter, og navnlig vil det i Reglen være nødvendigt, at de er i Stand til at skaffe sig Sagførerhjælp til deres Procesførelse. Hvor denne Forudsætning ikke kan ventes at holde Stik, saaledes som efter den ældre Ordning sædvanlig i smaa Gældssager og private Politisager, bør man i videst muligt Omfang hjælpe Parterne ved at bevilge dem fri Sagførerhjælp. Men hvis man paa Grund af Sagernes Ubetydelighed ikke mener at kunne paabyrde det offentlige Udgifterne herved, er man nødsaget til at gøre Brud paa Forhandlingsgrundsætningen og henvise Sagens Behandling og Oplysning væsentlig til Dommeren. Den Fare for hans upartiske Stilling, en saadan Virksomhed fra hans Side som berørt unægtelig kan medføre, maa da tages med i Købet fremfor den Vished, der i de fleste Tilfælde vilde være for, at Parterne ikke ved egen Hjælp kunde komme til deres Ret.

I. Grundtanken i Forhandlingsmaksimen er fastholdt ved § 284, som for det første med Hensyn til *Paastandene* bestemmer, at „Retten ikke kan tilkende en Part mere, end han har paastaaet"; dog fjernes noget af den nuværende Formalisme, idet det tilføjes, at Retten kan træffe Bestemmelse ikke blot — hvad der vel maa anses for selvfølgeligt — om Rettergangsbøder, men ogsaa om *Procesomkostninger*, selv om ingen udtrykkelig Paastand herpaa er nedlagt. Paa lignende Maade bestemmes det, at „der ved Afgørelsen ikke maa tages Hensyn til *Søgsmaalsgrunde og Indsigelser*, som ikke er gjort gældende af Parterne, og som disse er berettigede til at frafalde, om end det af Sagens Forhandling kan ses, at de kunde have været benyttede".

Ogsaa med Hensyn til *Bevisførelsen* er det Reglen, at Dommeren hverken direkte eller indirekte medvirker. Der er ikke Tale om en Ordning som den, der f. Eks.

er hjemlet ved den østrigske Civilprocesordnings § 183[1]), hvorefter Rettens Formand ikke blot paa egen Haand kan opfordre Parterne til at møde personlig, men ogsaa selv kan indkalde Vidner, saa længe ikke begge Parter modsætter sig det. Særlig forsaavidt Parternes personlige Møde angaar, kunde ganske vist meget tale derfor, men vor Lovs § 293 udtaler udtrykkelig, at en saadan Indkaldelse kun skal kunne ske efter Modpartens Paastand, og ogsaa Vidneførsel forudsættes, jfr. saaledes § 342, kun at finde Sted efter en Parts Ønske. Alene den *fornyede* Afhørelse af tidligere afhørte Parter eller Vidner kan Retten ifølge § 275 anordne, naar den, efter at Sagen er optaget til Dom, finder Grund til at rette yderligere Spørgsmaal til den.

Med Hensyn til Syn eller Skøn har man dog — hvad der staar i Sammenhæng med, at dette ikke kan anses for et blot Bevismiddel, men ogsaa er en Bistand for Dommeren — fastslaaet en anden Ordning, idet ifølge § 274 Retten allerede under Sagen kan opfordre en Part til at tilvejebringe Syn eller Skøn og forøvrigt ogsaa til at fremlægge Situationskort, Stamtavler, Grundrids, Tegninger og andre lignende „Anskueligheden befordrende Midler", naar Sagen ikke uden dette kan bedømmes med tilstrækkelig Sikkerhed. Retten kan efter § 195 ogsaa yde Mændene Bistand ved deres Erklærings Affattelse.

Heller ikke indirekte yder iøvrigt Dommeren nogen synderlig Medvirkning ved Bevisførelsen. Den Omstændighed, at, som ovenfor omtalt, Parterne som Regel selv afhører Vidnerne, vil endogsaa gøre Dommerens Forhold under Vidneførslen mere passivt end hidtil.

---

[1]) Jfr. ogsaa det fornylig udkomne norske Kommissionsudkast til en Lov om Rettergangsmaaden i Tvistemaal, § 186: „Retten kan af egen Drift beslutte Bevisførsel, hvor den finder saadan paakrævet for Sagens Afgørelse".

Parterne har heller ingen Adgang til af Dommeren at æske Vejledning til Bevisførelsen ved de saakaldte *„Beviskendelser“*. Det er saaledes ved § 343, sidste Stk., udtrykkelig fastslaaet, at Parterne ikke kan fordre nogen foreløbig eller særskilt forudgaaende Bestemmelse af Retten om *Bevisbyrdens* Fordeling. Adgang til at erholde saadanne Beviskendelser er anerkendt i flere fremmede Procesordninger, og den har vistnok ogsaa under den mundtlige Procesmaade ved Sø- og Handelsretten, hvor den som bekendt er hjemlet ved L. 19. Febr. 1861 § 32, vist sig at kunne være af nogen praktisk Nytte. Men paa den anden Side vil det ofte være betænkeligt at træffe Afgørelse navnlig af det vanskelige Bevisbyrdespørgsmaal, forinden Sagen er endelig udprocederet, og den Beviskendelse, Dommeren paa det foreløbige Grundlag afsagde, vilde da let kunne præjudicere hans senere Stilling. En vis negativt begrænsende Myndighed for Dommeren hjemles dog udtrykkelig ved § 343, 1. Stk. i Slutn., hvorefter Dommeren skal nægte overflødig Bevisførelse, nemlig naar den Omstændighed, som ønskes bevist, *skønnes at være uden Betydning for Sagen*, eller naar Modparten under Skriftvekslingen har erkendt den eller til Retsbogen erklærer ikke at ville benægte den.

II. Skønt saaledes Proceduren og Bevisførelsen i det væsentlige overlades til Parterne selv, forholder Dommeren sig dog ingenlunde passivt i den Grad, hvori det er Tilfældet efter den hidtil gældende Procesordning.

A. Der er saaledes ved § 273 tillagt Retten den saakaldte *„Spørgsmaalsret“*, idet den „ved hensigtsmæssige Spørgsmaal til Parterne bør søge at fjerne Uklarhed, Tvetydighed eller Ufuldstændighed i Fremstilingen af Sagen og i andre afgivne Erklæringer“. Retten kan ifølge § 275 ogsaa efter Sagens Optagelse indkalde Par-

terne for at stille saadanne Spørgsmaal til dem. Naar der ikke svares paa de stillede Spørgsmaal, eller Svaret ikke har tilstrækkelig Bestemthed, kan Retten fortolke Tavsheden eller Ubestemtheden paa den for Modparten gunstigste Maade og navnlig lægge dennes Fremstilling til Grund for Paakendelsen. Det synes dog af Formuleringen at fremgaa, at Meningen med Dommerens Spørgsmaalsret ikke er at fremskaffe helt nyt Processtof, men alene at gøre det af Parterne selv tilvejebragte Materiale saa klart og fuldstændigt som muligt; i Praksis vil denne Begrænsning dog ikke være let at overholde.

B. Der tilkommer endvidere Retten en vis *„proces-ledende Virksomhed“*, som den mundtlige Procesform baade gør mulig og til en vis Grad ogsaa nødvendig.

Om nogen egentlig *„materiel Procesledelse“* til selve Processtoffets Tilvejebringelse bliver der dog efter det under I. anførte kun i ringe Omfang Tale. Men der tilkommer Retten eller dens Formand en vidtgaaende *„formel Procesledelse“*. For det første skal nemlig Retsformanden paa lignende Maade som Formanden i parlamentariske Forsamlinger *ordne Forhandlingens ydre Gang*. Det bestemmes saaledes ved § 141: „Rettens Formand leder Forhandlingen. Han bestemmer Rækkefølgen af de enkelte Dele af Forhandlingen, for saa vidt Loven ikke indeholder Forskrifter derom. Ingen maa tage Ordet uden ifølge hans Tilladelse; han kan fratage den Part Ordet, som ikke vil rette sig efter hans Ledelse. Han drager Omsorg for saa vidt muligt at fjerne alt, hvad der til Unytte trækker Forhandlingen i Langdrag, og slutter Forhandlingens enkelte Dele, naar han anser det foreliggende Emne for tilstrækkeligt behandlet“. Det er dog klart, at navnlig den sidste Beføjelse maa udøves med stor Forsigtighed for ikke at afskære en Part fra at fremkomme med noget, der maaske virkelig

havde Betydning for Sagen. Hertil knytter sig i § 142 forskellige disciplinære Beføjelser for Formanden.

Navnlig maa dog fremhæves de Beføjelser til at *regulere Processtoffets hensigtsmæssige Ordning* under den enkelte Sag, som tilkommer den samlede Ret. Disse Beføjelser findes nærmere fastslaaede ved §§ 276—281.

Herefter kan Retten, naar den antager, at der er Omstændigheder til Stede, som kan medføre Sagens Afvisning ex officio, standse Forhandlingen og opfordre Parterne til at erklære sig over Afvisningsspørgsmaalet. Den kan bestemme, at flere for den svævende Retssager skal forhandles i Forbindelse med hverandre eller omvendt, naar flere Krav er forenede under een Sag, bestemme, at en Adskillelse skal finde Sted og et eller flere af Kravene forhandles og paadømmes særskilt. Frembyder Sagen flere Stridspunkter, kan Retten bestemme, at Forhandlingen foreløbig skal indskrænke sig til et eller nogle af disse, saa at ogsaa enkelte Søgsmaalsgrunde eller Indsigelser kan gøres til Genstand for særskilt Procedure. Endelig kan Retten ogsaa af sig selv udsætte Sagen for at afvente en anden, judiciel eller administrativ, Afgørelse, der kan faa Betydning for Sagens Udfald. Ved Udøvelsen af disse Beføjelser skal Retten „virke hen til, at Orden, Klarhed og Simpelhed i Forhandlingerne opnaas".

Endelig kan nævnes den *Adgang til at tilstede Afvigelser fra den sædvanlige Forhandlingsgang*, som der ved §§ 359, 1. Stk. i Slutn. og 403, 2. Stk., er tillagt Landsretterne og Højesteret.

III. I *Underretssager* opgives Forhandlingsmaksimen næsten helt. Saaledes skal ifølge § 420, 2. Stk., Dommeren under Sagens Forhandling ikke blot „søge at fremkalde tydelige og sandfærdige Forklaringer fra Parternes Side om Sagens Sammenhæng", men han skal

ogsaa — dog kun for saa vidt Parterne ikke møder ved Sagfører — „vejlede dem med Hensyn til, hvad de bør foretage til Oplysning af Sagen og iøvrigt til Varetagelse af deres Tarv under denne“. Han skal derfor ifølge § 424, 2. Stk., ogsaa altid foretage Afhøring af Vidner, Syns- eller Skønsmænd og Parter, for saa vidt en Part begærer det. Endelig skal Retten ifølge § 416 i visse Tilfælde medvirke ved Stævningens Affattelse.

§ 10.

Udsættelse af Sagen.

Saa vist som det netop er et af den nye Retsplejeordnings Hovedformaal at gøre Processen hurtigere, kan der ikke være nogen ubegrænset Adgang for Parterne til at faa Sagen udsat. Men Formodningen maa tværtimod være for, at Anstandsreglerne, som under den hidtil værende Procesmaade har vist sig saa lidt i Stand til at forhindre Sagens endeløse Forhaling, har modtaget en *Skærpelse* ved den nye Ordning. Dette vil ogsaa en nærmere Undersøgelse bekræfte.

At Parterne, *naar de er enige derom*, selv om der ikke foreligger nogensomhelst objektiv Grund dertil, maa have fri Adgang til at udsætte Sagen, er vel næsten blevet betragtet som en selvfølgelig Konsekvens af den Disposition, der maa tilkomme dem over deres egen Sag. Men lige saa lidt paa dette som paa adskillige andre Omraader[1]) kan man med Sikkerhed slutte fra den Raadighed, Parterne har over Sagens Genstand, til at de skulde have samme fri Dispositionsbeføjelse ogsaa over den Proces, hvortil den har givet Anledning. Der kommer nemlig ved dennes nærmere Ordning en Række

[1]) Jfr. Civilproces I. S. 244 ff.

offentligretlige Hensyn frem, navnlig det almindelige Hensyn til ikke at forhale Statens Retspleje.

Gør dette Hensyn sig i det hele gældende med en vis Vægt, antager det en særlig skærpet Karakter under en mundtlig Procesform. Under en saadan er Retten nemlig selv direkte interesseret i, at der ikke holdes flere Retsmøder end fornødent, og navnlig i, at de Sager, der er berammede til Foretagelse, virkelig kommer for, idet i modsat Fald Retten maaske pludselig kan komme til at mangle Arbejdsstof, naar den har regnet med den paagældende Sag og derfor ikke har ment at kunne beramme andre Sager til Forhandling.

Hvad man nu end maatte mene om *Parternes egen* Adgang til at forlange Sagen udsat, er det i hvert Fald givet, at en lignende Frihed ikke kunde tilkomme *deres Repræsentanter*, altsaa navnlig ikke de Sagførere, der møder for dem. Erfaringen fra vor tidligere Procesordning har vist, hvor let en saadan Frihed vil kunne benyttes til ganske ugrundet Ophold af Sagen i Strid med de virkelige Parters Ønske, og ligeledes synes Erfaringen fra Tyskland at godtgøre. hvorledes den ogsaa under en moderne Procesform kan give Anledning til slemme Misbrug.

Vor tidligere Proceslovgivning, jfr. Fr. 3. Juni 1796 § 7 og 16. Januar 1828 § 4, søgte at dæmme op herfor ved at henvise Sagførerne til at indhente deres Mandanters Samtykke for at faa Sagen udsat uden objektiv Grund. Men det er ikke til at undres over, at Resultatet har været ret pauvert, idet Parterne ikke just synes særlig egnede til at øve Kontrol med dem, hvis Retsbistand de netop behøver; det er forøvrigt ogsaa for Sagførerne selv en ret uværdig Ordning.

Imidlertid synes en sikker Erfaring at vise, at der virkelig maa øves en vis Kontrol paa dette Punkt, og

det vil da være naturligt at henlægge denne til Retten. At denne skulde misbruge en saadan Myndighed til at nægte en Anstand, som Parterne virkelig behøvede, er der næppe nogen synderlig Fare for, i det mindste naar Processen i Principet er bestemt ved Forhandlingsmaksimen, saa at Hovedvirksomheden til Sagens Oplysning er henlagt til Parterne; Retten vil nemlig da være klar over, at der maa gives dem den fornødne Tid hertil. Retten vil ganske vist altid forlange en Grund for at bevilge Anstanden, men ved Bedømmelsen heraf vil den naturligvis vise større Lemfældighed, naar Parterne er enige, end naar den anden Part modsætter sig Anstanden. Sagførerne ønsker, som ogsaa Erfaringerne fra vor Sø- og Handelsret har vist, selv ofte en saadan Beføjelse henlagt til Dommeren for hos ham at kunne finde en Støtte mod de altfor overdrevne Krav til „Kollegialitet", som ellers ofte vil blive stillede til dem.

I Overensstemmelse hermed anerkender da ogsaa vor nye Procesordning kun Adgang til Udsættelse *ifølge særlig Grund.* Der kan saaledes under Sagens Forberedelse gives Parterne Anstand for at gøre sig bekendt med, hvad Modparten har fremlagt, og svare derpaa, jfr. §§ 335, 337, 339, 1. Stk. i Slutn., og ligeledes kan der ifølge § 342 tilstaas en Part en passende Udsættelse for at føre Bevis, for saa vidt det af Retten skønnes at være nødvendigt, for at vedkommende Part tilbørlig kan varetage sit Tarv.

Efter at Forberedelsen er sluttet og Sagen henvist til Landsretten, kan ifølge § 353 Udsættelse, selv før Domsforhandlingens Begyndelse som Regel kun tilstaas, naar dette findes nødvendigt af Hensyn til Retten selv eller andre særlige Aarsager, saasom Forfald for en af Parterne eller Sagførerne, men kun aldeles undtagelsesvis af Hensyn til Fremskaffelsen af Beviser fra nogen af

Parterne. For at undgaa Forstyrrelse og Tidsspilde for Retten, skal den, for hvem der er indtraadt Forfald, snarest muligt anmelde det til Retten.

Naar endelig Domsforhandlingen er begyndt, skal den efter § 355 i Reglen „ikke uden tvingende Nødvendighed“ kunne udsættes, men helt har man dog ikke ment at kunne udelukke Parterne fra at faa Udsættelse i Anledning af nyt, der maatte være kommet frem fra Modpartens Side, eller til Foretagelse af ny Bevisførelse, jfr. §§ 357, 360 og 361, 2. Stk.

Disse Regler synes saaledes ret strenge, men der er en Betragtning, som ikke kan andet end paakalde Opmærksomheden. Ogsaa de Anstandsregler, vi hidtil har haft, har ikke just manglet Strenghed, man kan vistnok uden Overdrivelse sige, at vor hidtilværende Anstandslovgivning paa Papiret er en af de strengeste i Verden, men alligevel har den i det praktiske Liv vist sig saa godt som virkningsløs. Vil det ikke gaa paa samme Maade med de nye Lovbestemmelser?

Her er der imidlertid netop et Forhold, hvor Betydningen af den mundtlige Procedure særlig skal vise sig, nemlig ved dens Evne til at forebygge ufornøden Forhaling af Sagen. Den virker saaledes, for det første direkte ved meget væsentlig at begrænse Omraadet for den Anstandsgrund, som vistnok efter den bestaaende Ordning har været den praktisk hyppigste (skønt den sædvanlig har forstukket sig bag det ubestemte Udtryk „manglende Oplysninger“), nemlig for at besørge den skriftlige Behandling af Sagen. Efter den nye Ordning, jfr. § 335, skal Indlægsvekslingen som Regel indskrænke sig til to Indlæg fra hver Side (selv hvor der undtagelsesvis finder skriftlig Behandling af Sagen Sted, fastholdes dette, jfr. § 377), og disse skal ifølge §§ 328 og 334 kun indeholde Parternes Paastande og en kort Frem-

stilling af de Kendsgerninger, hvorpaa de støtter den; efterhaanden som den mundtlige Procedure gaar Sagførerne over i Blodet, vil der antagelig være mere Udsigt til at gennemføre dette end nu ofte ved Sø- og Handelsretten, hvor Sagførerne er for tilbøjelige til at overføre Vanerne fra den skriftlige Procesmaade ved Hof- og Stadsretten.

Men navnlig maa fremhæves den langt større Udsigt til Anstandsreglernes virkelige Gennemførelse, som den mundtlige Procesform aabner derved, at den bringer Dommeren i umiddelbar Rapport til Parterne og ganske anderledes end den nuværende skriftlige Procesmaade sætter ham i Stand til paa ethvert Stadium af Sagen at være saaledes inde i den, at han med Autoritet kan træde op mod Parternes ubegrundede Forlangender om Udsættelse; det er, som Erfaringerne fra Sø- og Handelsretten viser, utroligt, hvilken Virkning blot et lille beskedent Spørgsmaal af og til fra Dommerens Side om, hvad Sagføreren egentlig tænker at bruge Anstanden til, kan have.

Imidlertid er der ved Loven efter den Skikkelse, som den fik ved det sidste Regeringsforslag, fastsat en Ordning, som let kan medføre skæbnesvangre Konsekvenser ogsaa i denne Retning. Den har nemlig, jfr. § 329 ff., henlagt hele Forberedelsen af Landsretssager til Underretten, og Følgen heraf bliver da, foruden den umiddelbare Forsinkelse af Sagen, som derved vil forvoldes, at ogsaa Udsigterne til Anstandsreglernes effektive Overholdelse betydelig forringes. Den Dommer, der skal paase den, vil nemlig, da han ikke selv skal dømme i Sagen, hverken have nogen synderlig Interesse i at sætte sig ind i denne, eller maaske turde tage Ansvaret paa sig for at nægte en Anstand, naar Landsrettens Kritik svæver over hans Hoved. Det maa haa-

bes, at Dommere og Sagførere i Erkendelse af den Fare, som fra denne Side kan true hele den nye Retsplejeordning, loyalt arbejder sammen til dens Afværgelse. Ogsaa Landsrettens Holdning vil i saa Henseende indirekte være af stor Betydning. Det gælder nemlig om, at den ikke støtter en Opfattelse, som den havde udviklet sig under den ældre Procesordning, at en Underdommer for at undgaa Ubehageligheder helst maatte bevilge enhver Anstand, en Part begærer, men strengt hævder det som Dødssynden under den nye Retspleje at række Haand til ufornøden Forhaling af Processerne, da dette kommer i Strid med, hvad der har været et af den nye Ordnings klare Hovedformaal.

§ 11.

Udeblivelse og andre Præklusionstilfælde.

I. Med Hensyn til den processuelle Virkning af *Parternes Udeblivelse i første Instans* opretholdes i det hele og store de samme Synspunkter som efter den hidtil værende Procesordning. Saaledes vil Følgen af Sagsøgerens Udeblivelse den første Retsdag ifølge § 331 vedblivende være, at Sagen afvises, og at der tilkendes den Sagsøgte, der har mødt forgæves, Sagsomkostninger. Omvendt skal der, naar den lovligt stævnede Sagsøgte udebliver den første Tægtedag, efter § 332 kunne afsiges Dom over ham i Henhold til Sagsøgerens (mundtlige) Fremstilling. Det stemmer ogsaa i det væsentlige med, hvad der hidtil har været antaget, naar det tilføjes, at dog ingen Paastande eller Søgsmaalsgrunde, der ligger udenfor Stævningens Indhold, skal kunne tages i Betragtning, og at Sagen maa afvises, naar det fremkomne viser, at Stævningens Angivelse af de faktiske Omstæn-

digheder i væsentlige Henseender er urigtig eller ufuldstændig.

Nogle Ændringer af Betydning sker der dog.

For det første er det en Følge af den mundtlige Procesform, at Forskellen mellem Udeblivelse paa første og en senere Retsdag stærkt udviskes, og at navnlig Udeblivelse ved den mundtlige Domsforhandling — naar der da ikke, saaledes som f. Eks. ved den østrigske Civilprocesordnings § 399, er bestemt Hjemmel for en anden Ordning — maa have en lignende prækluderende Virkning som Udeblivelse fra først af, idet det, Parterne har anført under Sagens skriftlige Forberedelse, kun ved at gøres til Genstand for den mundtlige Hovedforhandling kan faa processuel Betydning.

Med Hensyn til Udeblivelse ved Domsforhandlingen fastholdes dette ogsaa ved § 354 fuldt ud saavel for Sagsøgerens som for Sagsøgtes Vedkommende. Hvis Sagsøgeren i Tilfælde af Sagsøgtes Udeblivelse ved Domsforhandlingen vil fremføre noget, som ikke indeholdes i det Sagsøgte meddelte, maa han ifølge § 363 begære Forhandlingen udsat og meddele Sagsøgte Udsættelsen og det nye Anbringende.

Med Hensyn til Sagsøgeren knytter § 331 en lignende prækluderende Virkning til hans Udeblivelse ved senere Retsmøder under Sagens Forberedelse lige indtil Skriftvekslingens Slutning, hvorimod der ikke er tillagt hans Udeblivelse under Retsmøder, som finder Sted mellem Skriftvekslingens Slutning og Domsforhandlingen, navnlig til Førelse af Bevis, en saadan prækluderende Virkning. For Sagsøgtes Vedkommende bestemmer § 332, sidste Stk., derimod ganske almindelig, at naar han engang har givet Svar i Sagen, skal den Omstændighed, at han udebliver inden Domsforhandlingen, ikke beret-

tige Sagsøgeren til at begære Udeblivelsesdom eller afskære Sagsøgte fra senere at møde i Sagen.

Hvis endelig en Part maatte have givet Møde ved Begyndelsen af den mundtlige Domsforhandling, men være udeblevet ved dens Fortsættelse, haves der ingen Hjemmel til af den Grund at se bort fra, hvad han før sin Udeblivelse maatte have anført[1]).

Hvor Sagen undtagelsesvis udgaar til skriftlig Behandling, fastholdes ved § 382 ganske de hidtil anerkendte Følger af Parternes Udeblivelse senere under Sagen, nemlig at Sagen da kan paakendes paa Grundlag af alle de imellem Parterne indtil da vekslede Indlæg m. m., dog at Sagsøgte i Tilfælde af Sagsøgerens Udeblivelse ogsaa kan begære Sagen afvist.

Den vigtigste Forandring fra den hidtil værende Ordning betegner dog Reglerne i §§ 364—367, idet de noget mildner de strenge Virkninger, som en over Indstævnte[2]) afsagt Udeblivelsesdom kunde medføre for ham, ved i Lighed med flere fremmede Procesordninger at aabne ham en vis *Adgang til at faa Sagen genoptaget.*

Dette skal nemlig for det første staa ham aabent, naar han godtgør, at Udeblivelsen var ham utilregnelig. Begæringen maa dog fremsættes, saa snart det er muligt, senest et Aar fra Dommens Afsigelse, og Adgang til saadan Genoptagelse haves kun een Gang i samme Sag. Om Udeblivelse under en Edssag haves en særlig Bestemmelse i § 300, 2. Stk. Naar der paa Grund af

---

1) Jfr. om Ordningen efter den nuværende Sø- og Handelsretsprocedure Civilproces II. S. 83.

2) Naar § 364 ved sin Henvisning ogsaa til § 331 synes at forudsætte, at Bestemmelsen ogsaa kan komme til Anvendelse i Tilfælde af Sagsøgerens Udeblivelse, har dette dog sikkert kun Hensyn til det Tilfælde, at han i Medfør af § 331, sidste Stk., er dømt for en Modfordring.

utilregnelig Udeblivelse søges Tilladelse til at fremføre nye Paastande eller Anbringender, kan Landsretten eller Højesteret ogsaa i Stedet for at give en saadan Tilladelse bestemme, at Sagen skal genoptages.

Selv om den Domfældte ikke kan oplyse nogen Undskyldningsgrund, kan han — men dog kun, hvis han endnu slet ikke havde afgivet noget Svar i Sagen — begære Sagen genoptaget, naar han *inden en Uge* efter Dommens Afsigelse begærer det og betaler de idømte Sagsomkostninger. Ogsaa en saadan Genoptagelse kan dog kun finde Sted een Gang i samme Sag.

II. Hvor Sagens Behandling undtagelsesvis foregaar skriftligt, forbeholdes der ved § 382, 2. Stk., Sagsøgeren den samme Adgang til at *hæve Sagen*, som der under den hidtil værende Procesmaade i Almindelighed har været anerkendt for ham, nemlig lige til Sagen er optaget til Paakendelse. Derimod gøres der i det almindelige Tilfælde af mundtlig Procedure en vis Begrænsning heri, idet Sagsøgeren efter § 270, sidste Stk., kun skal have Frihed til at hæve Sagen, indtil han mundtlig har nedlagt sin Paastand under Domsforhandlingen, men fra det Øjeblik prækluderes derfra.

III. Næsten som et Universalmiddel til at forhindre Sagens Forhaling forefinder vi i vor hidtil gældende Procesordning den saakaldte „*Eventualmaksime*“, den Grundsætning, at Parterne som Regel straks skal komme frem med alt, hvad de vil have taget i Betragtning, saa at de prækluderes fra at fremføre det senere. Midlet har unægtelig ikke vist sig synderlig virkningsfuldt, ja det vil, hvis det anvendes for skrapt, endogsaa kunne komme til at virke i Strid med sit Øjemed, idet den store Sammenhobning af Processtoffet netop ofte vil bidrage til at gøre Procesførelsen langsom og besværlig. Men under den passive Stilling, som Dommeren har

indtaget, har man ikke ment at have andet end en saadan selvvirkende Mekanik at gribe til. Til Bevisførelsen har man dog ikke turdet udstrække denne præklusive Virkning, men med Hensyn til den nøjedes man da med Anstandslovgivningen — som ganske vist viste sig endnu mere virkningsløs.

Ogsaa paa dette Omraade aabner da det mere aktive Forhold, hvori den nye Retspleje bringer Dommeren til den enkelte Sag, Muligheden for paa en jævnere og naturligere Maade at afværge den Forhaling af Sagen, som jo ikke mindst en moderne Proces maa være ivrig for at forhindre. Det bliver da igen væsentlig *Dommerens Skøn*, hvortil det overlades i det enkelte Tilfælde at formidle Hensynet til Retssagens behørige Oplysning med Hensynet til dens hurtigst mulige Fremme.

Hvad først Fremsættelsen af *nye Paastande og Anbringender* angaar, har man anset det ufornødent *under Skriftvekslingen* at hjemle nogen særlig Præklusion, idet allerede den fastsatte Begrænsning i Indlægenes Antal vil afværge Faren for større Forhaling. Naar derimod en Part, *efter at Skriftvekslingen er sluttet,* uden Modpartens Samtykke ønsker at forandre eller udvide sine Paastande eller at fremføre nye Anbringender, afgør Retten, om der efter Omstændighederne, og navnlig fordi det findes undskyldeligt, at Parten ikke tidligere har fremsat sine nye Paastande eller Anbringender, kan tilstedes ham at fremføre dem som Tillæg til Skriftvekslingen, jfr. § 339.

Domsforhandlingen skal derefter, jfr. § 357, foregaa paa Grundlag af Skriftvekslingen, og hvad der maatte være tilført Retsbogen. Men der kan ikke være Tale om at rejse det Spørgsmaal, som har været

noget omtvistet ved Sø- og Handelsretten[1]), om ikke det skriftlige Grundlag skulde være saa absolut bindende, at Retten endogsaa ex officio skulde modsætte sig, at den mundtlige Forhandling gik udenfor dette Grundlag; en saadan Ordning vilde unægtelig ogsaa komme i bestemt Strid med Kravene til en sand mundtlig Procedure. Naar Modparten ikke protesterer, staar det altsaa altid en Part frit for at fremsætte nye Paastande eller Anbringender. Men hvis Modparten forlanger dem afvist, fordi han ikke gennem det skriftlige Grundlag er blevet forberedt paa dem, skal dette ske, saafremt deres Fremsættelse vilde medføre Forhandlingens Udsættelse, medmindre det skønnes at være undskyldeligt, at de først nu fremkommer.

Med Hensyn til Adgangen til først under Domsforhandlingen at fremføre *nye Beviser*, om hvis Fremkomst Modparten ikke har erholdt saa betimelig Meddelelse, at han har kunnet forberede sig tilstrækkeligt, gælder der ifølge § 357, 2 Stk., ganske tilsvarende Regler. Derimod staar det sædvanlig en Part frit for at føre Bevis ikke blot, mens Sagen staar under Forberedelse ved Underretten, jfr. §§ 342 og 343, men selv efter at den er henvist til Landsretten; i det sidste Tilfælde gælder der dog enkelte Indskrænkninger, og navnlig vil saadanne nye Oplysninger, som først paa dette Stadium af Sagen fremskaffes, i Almindelighed kun kunne paaberaabes under Domsforhandlingen, saafremt Modparten paa den af Loven foreskrevne Maade er blevet sat i Kundskab om den, jfr. § 352.

Om det med det her behandlede noget beslægtede Spørgsmaal om Adgangen til at komme med Nova i Appellen, henvises til et senere Sted[2]).

---

[1]) Jfr. Civilproces II. S. 76—77.
[2]) S. 100.

§ 12.

Bevis i borgerlige Sager.

I. De nye Regler vedrørende *Vidnebeviset* og *Syn og Skøn* er omtalte paa et tidligere Sted[1]), idet de i det væsentlige er ens for borgerlige Sager og Straffesager. Her skal kun omtales de særlige nye Forskrifter, som Loven indeholder om Bevis i borgerlige Sager.

II. Som et vigtigt Moment, der i høj Grad vil bidrage til at give den nye borgerlige Retspleje sit Præg, maa fremhæves det vide Omfang, hvori man til Sagens Oplysning udnytter *Parterne selv og deres Udtalelser*. Det er saaledes tidligere[2]) omtalt, hvilken selvstændig Beviskraft der ifølge den nye Procesordning maa tillægges hele *Parternes Forhandling*. Deres *egen Tilstaaelse* vil selvfølgelig derved stadig have sin særlige Betydning, men ogsaa denne vil være at bestemme frit efter almindelige processuelle Hensyn[3]) uden nogensomhelst positiv Indskrænkning. Og navnlig er der ved den nye Retsplejeordning i borgerlige Sager blevet indført et næsten helt nyt Bevismiddel, nemlig *Parternes personlige Afhøring*.

Dette har man hidtil kun i nogle specielle Tilfælde, visse Skilsmissesager og Sager mod borteblevne Personer, gjort Brug af. Men der vil nu efter engelsk og tildels østrigsk Mønster blive givet det en langt mere almindelig Anvendelse, idet det under visse Betingelser udstrækkes til alle borgerlige Retssager.

Denne Ordning medfører store Goder for Retsplejen. Den har for det første den indirekte Fordel, stærkt at

---

[1]) S. 25 ff., S. 29 ff.
[2]) S. 30.
[3]) Jfr. nærmere herom Civilproces I. S. 287 ff.

begrænse Anvendelsen af Parts Ed, og dette er i sig selv en betydelig Vinding, da Erfaringen viser, hvor betænkelig og upaalidelig denne Afgørelsesmaade er. Ganske særlig under den Ordning, som hidtil har været gældende hos os, hvorefter Eden først aflægges efter den endelige Dom, og Appel dermed er afskaaret, træder disse Betænkeligheder ved at gøre Sagens Udfald afhængigt af en Parts Ed frem. Det betyder nemlig praktisk set det samme som at gøre Parten til Dommer i sin egen Sag, og Parten vil da let blive fristet til, om ikke ligefrem at sværge falsk, saa dog i hvert Fald maaske halvt ubevidst at styrke Graden af sin Overbevisning om de Momenter, hvoraf hans Ret afhænger, og bortfortolke mulige Tvivlsgrunde. Desuden volder den nøjagtige Formulering af Edstemaet store Vanskeligheder, og navnlig viser det sig næsten umuligt at skille det juridiske fra det faktiske, som alene skulde være overladt til Partens egen Afgørelse.

Alle disse Vanskeligheder forsvinder ved den formløse Afhøring af Parterne under Sagen. „Dommeren har her hele Tiden Sagen i sin Haand. Parten redegør fuldstændig og uden Indskrænkning af et opgivet Tema for det, han ved. Den redelige Part fristes ikke til at udtale som sikkert, hvad han blot tror eller mener; ved enhver Ting kan han forklare Graden eller Bestemtheden af sin Erindring eller de Grunde, som leder ham til en vis Antagelse, og saaledes give et fuldt og sandt Udtryk for sin Viden eller Opfattelse. For den uretskafne er Anledningen til urigtig Forklaring mindre, fordi han ikke altid paa Forhaand kan vide, hvilken Vægt Dommeren tillægger en omhandlet Kendsgerning. Paa ethvert Punkt kan Dommeren ved Spørgsmaal søge at forvisse sig om, hvad der ligger i Partens Udsagn, den virkelige Betydning af tagne Forbehold, Kilden til

hans Kundskab og Paalideligheden af hans Slutninger. Den ene Parts Forklaring tjener til at oplyse og kontrollere den andens“ [1]).

Men ogsaa direkte betyder Parternes personlige Afhøring overordentlig meget, til at hidføre den Forbindelse mellem Retten og Livet, som moderne Retspleje i første Række tilstræber. Ved at øse sin Kundskab om Sagen fra Parternes egne Forklaringer faar Dommeren nemlig det mest umiddelbare og levende Billede af dens Sammenhæng. At disse Forklaringer paa Grund af Parternes stærke Interesse i Sagen, ikke altid er til at stole paa, er vel sandt. Men idet Dommeren faar Lejlighed til at høre *begge* Parternes modstaaende Fremstilling vil han ofte gennem en Slags „Reguladetri“ kunne danne sig en bestemt Opfattelse af den virkelige Sammenhæng. At der i Forlangendet om Parternes personlige Møde skulde ligge noget for Sagførerne saarende, som om Sagførernes Erklæringer ikke var til at stole paa, maa ogsaa benægtes. Ordningen hviler jo ikke paa nogensomhelst Tanke om, at Sagførerne ikke *vil* fremkomme med de rigtige Oplysninger, men alene derpaa, at de ikke *kan* gøre det i samme Grad som Parterne selv, der har direkte Kendskab til Sagen. Det er ofte for Sagførerne selv en stor Ubehagelighed, at de pludselig under Sagens Behandling staar uden tilstrækkelige Instruktioner, og det vil da ogsaa af dem føles som en Fordel at have Parterne ved Haanden, saa at de straks af dem kan faa de fornødne Oplysninger.

Efter den engelske Proces er Ordningen nærmere den, at Parterne afhøres under Ed som Vidner i deres egen Sag. Hvor ikke en saadan Ordning har gammel Hævd, vil den dog vistnok føles som noget unaturlig,

[1]) Den nuværende norske Rigsadvokat *Harald Smedal* i Bilag V. til det niende nordiske Juristmøde S. 25.

og det vil da ligge nærmere at følge den østrigske Fremgangsmaade, som Regel at lade Afhøringen foregaa uden Ed. Om der da bør hjemles Straf for urigtig Forklaring, kan være et noget tvivlsomt Spørgsmaal. Paa den ene Side styrkes vel nok Forklaringernes Beviskraft derved noget, og der kan maaske ogsaa siges at være noget stødende i, at Parterne ustraffet skulde kunne lyve for Retten. Men paa den anden Side vil Straffetruslen let kunne virke trykkende paa Parternes Forklaringer — og det er netop af Betydning, at de afgives saa frit og utvungent som muligt —, og der vil ofte foreligge stærkt formildende Omstændigheder, naar det ikke lykkes en Part at holde sig strengt til den objektive Sandhed. Disse Hensyn har f. Eks. ført den østrigske Civilprocesordning (§ 377) til kun at hjemle Straf for falske Udsagn, der er afgivne under Ed. —

Reglerne om Parters Afhøring findes i Kapitel 28. Herefter kan Afhøring finde Sted enten ved frivilligt Møde af en Part, § 294, eller ifølge Rettens Indkaldelse, som dog efter § 293 kun kan finde Sted efter Modpartens Paastand. Det skyldes, som tidligere[1]) berørt, vistnok en for ængstelig Fastholden ved Forhandlingsmaksimen, naar der ikke er aabnet Retten nogen Mulighed for af egen Drift at indkalde Parterne til at afgive personlig Forklaring — bortset fra den Adgang, som § 275 hjemler Retten til efter Sagens Optagelse at indkalde tidligere afhørte Parter til yderligere Afhøring. Pligten til at møde personlig og svare paa de Spørgsmaal, der stilles, kan dog ikke direkte fremtvinges, men Følgen af, at Parten vægrer sig derved, bliver ifølge § 296 alene, at Retten kan fortolke dette Forhold af Parten paa den for Modparten gunstigste Maade og navnlig lægge dennes Fremstilling til Grund for Paakendelsen.

[1]) S. 48.

Loven har bestemt sig for den noget betænkelige Ordning at straffe Parters usandfærdige Forklaring paa samme Maade som Vidners falske Forklaring for Retten; navnlig Bestemmelsen i Strfl. § 148 om uagtsom, urigtig eller mangelfuld Forklaring maa anvendes med stor Forsigtighed for ikke at komme til at ramme Partens ubevidste Farvning af Sandheden.

Derimod kender vor Lov i Almindelighed ikke, jfr. dog om Skilsmissesager §§ 441 og 442, nogen egentlig Afhøring af Parter under Ed, saaledes som den østrigske Procesordning aabner Mulighed for. Der er vistnok heller ikke hjemlet Retten Adgang til, i Tilknytning til Parternes Forklaring straks under Sagen at forlange Ed angaaende enkelte Punkter. § 297 kunde vel umiddelbart synes at hjemle Mulighed for noget saadant, men der er dog, som navnlig §'ens sidste Stykke synes at vise, sikkert kun tænkt paa formelig „Parts Ed", som aflægges senere i Henhold til en særlig Edsdom; dette bekræftes ogsaa ved, at den til § 297 svarende Bestemmelse i Kommissionsudkastet af 1877 (§ 257) fandtes i det selvstændige Afsnit om Parts Ed[1]).

I Kommissionsudkastet af 1899 (§ 193) var Pligten for Parten til at afgive personlig Forklaring begrænset paa lignende Maade som Vidnepligten, saa at den navnlig skulde bortfalde, naar Besvarelsen af et Spørgsmaal vilde udsætte Vedkommende selv, hans Ægtefælle, Forældre eller Børn for Tab af borgerlig Agtelse eller Velfærd. Men denne Begrænsning er blevet slettet under Lovens Behandling. Derimod opretholdes Bestemmelsen om Vidners Inkompetence ogsaa for Parterne, jfr. § 293 i Slutn.

Med Hensyn til den nærmere Fremgangsmaade ved

---

1) Den nye Lov om Børn udenfor Ægteskab af 27. Maj 1908 § 13, 2. Stk., hjemler dog i et særligt Tilfælde den Ordning at lade Eden aflægge under selve Sagen.

Parternes Afhøring følges ogsaa i vidt Omfang de samme Regler som ved Vidneførsel, jfr. § 293 i Slutn. og § 295. Navnlig maa henvises til Bemærkningerne ovenfor[1]), hvoraf det fremgaar, at Afhøringen i Reglen, paa lignende Maade som Vidners Afhørelse, skal foregaa ved Parterne eller deres Sagførere. Det er ligeledes tidligere[2]) omtalt, at Bevisumiddelbarheden vel er gennemført i noget videre Omfang end ved Vidners Førelse, men at at der dog navnlig er gjort en væsentlig Begrænsning deri i Landsretssager, idet Afhøringen i dem som Regel skal foregaa ved den Underret, der forbereder Sagen; derved vil der let ske et stort Skaar i den praktiske Betydning af hele Institutet, som jo netop skulde gaa ud paa at skaffe selve dem, der skal dømme i Sagen, det umiddelbare Kendskab til den. Endelig maa fremhæves, at der ikke er Tale om, at Partsafhøringen — saaledes som efter den østrigske Procesordning — kun skulde være hjemlet som subsidiært Bevismiddel, men ifølge § 343 kan Retten tværtimod bestemme, at Parternes Afhøring skal foregaa, forinden Bestemmelse tages om Indkaldelse af Vidner eller Udmeldelse af Syns- eller Skønsmænd. Det er sikkert ogsaa det naturlige, idet Parternes Afhøring ofte vil gøre andre Bevismidler overflødige.

Det maa dog erindres, at der ved Siden af denne formelle Afhøring af Parterne kan blive Tale om en ganske *formløs Udspørgen* af dem, nemlig som Anvendelse af den Spørgsmaalsret, der tilkommer Retten efter § 273. En saadan Udspørgen af Parterne selv danner til en vis Grad et praktisk Supplement til eller Surrogat for den egentlige personlige Afhøring af dem.

Saaledes hjemler den tyske Civilprocesordning, som ikke kender noget til Afhøring af Parterne som egent-

[1]) S. 34—35.
[2]) S. 25 og 27—28.

ligt Bevismiddel, dog (i § 141) Retten Adgang til, endogsaa ex officio, at anordne personligt Møde af en Part „til Oplysning af Sagsforholdet". Og den østrigske Civilprocesordning, hvorefter den egentlige Partsafhøring efter § 371 jo kun er et subsidiært Bevismiddel, tillægger ved § 183, 1° Rettens Formand en fri Beføjelse til at opfordre Parterne til at møde personlig ved den mundtlige Forhandling. I Praksis har Forholdet udviklet sig saaledes, at Sagførerne saa godt som altid frivillig tager deres Mandanter med, og denne Ordning har i de fleste Tilfælde gjort den formelle Partsafhøring overflødig. Ganske vist skulde nemlig ifølge den strenge Lov kun denne kunne udgøre egentligt Bevis, medens den formløse Udspørgen af Parterne alene skulde tjene til foreløbig Orientering og Oplysning i Sagen. Men under en fri Bevisbedømmelse lader denne Modsætning mellem Bevismiddel og Oplysningsmiddel sig praktisk ikke opretholde[1]).

Ser vi imidlertid paa vor egen Lov, indeholder den vistnok ingen Hjemmel for Retten til at paalægge Parterne at møde personlig til Udøvelse af Rettens Spørgsmaalsret. Naar nemlig § 273 taler om Spørgsmaal til „Parterne", maa dette sikkert i Overensstemmelse med Lovens sædvanlige Sprogbrug, hvor der ikke er særlig Hjemmel for at antage en anden Forstaaelse, forstaas som betegnende Parterne selv *eller deres Repræsentanter*,

---

[1]) Jfr. Motiverne til det norske Kommissionsudkast S. 85—87. — Efter vor Lov bliver der dog navnlig den Forskel, at Parterne kun kan straffes for usandfærdig Forklaring, naar de har afgivet den under egentlig Afhøring, jfr. § 296 i Slutn. For at afskære Tvivl bør en Part altid straks gøres opmærksom paa, at det er en formelig Afhøring, han underkastes.

saaledes at Retten, naar Parterne møder ved Sagførere, kun kan udøve Spørgsmaalsretten overfor dem.

Dette bekræftes ogsaa ved at betragte det tidligere Kommissionsudkast af 1877. I dette knyttedes de med de nuværende i det væsentlige stemmende Forskrifter (i §§ 96 og 97) om Parternes personlige Møde til Bestemmelsen om Rettens Spørgsmaalsret, og det var altsaa givet, at det ikke til Udøvelse af denne kunde paalægges Parterne at møde personlig ud over de ved de nævnte Forskrifter fastsatte Grænser, saa at det navnlig ikke kunde ske ved Retten ex officio, men kun efter Modpartens Paastand. At Reglerne om Parters Afhøring er blevet henflyttede til et særligt Kapitel, kan da paa dette Punkt sikkert ikke bevirke nogen Forandring, men der maa stadig gælde de samme Begrænsninger for Partens Pligt til overhovedet at møde personlig for Retten.

Naar § 275 giver Retten en særlig Beføjelse til *efter Sagens Optagelse* at stille Spørgsmaal til Parterne, maa dette sikkert ogsaa forstaas i Overensstemmelse med § 273, saaledes at der i hvert Fald kun kan være Tale om, at Retten skulde kunne paalægge Parterne personligt Møde i den Anledning, for saa vidt de tidligere var mødt personlig under Sagen. Hermed stemmer det ogsaa, at Retten kun kan indkalde Parterne til egentlig personlig Afhøring, forsaavidt den ønsker at stille *yderligere* Spørgsmaal til allerede under Sagen afhørte Parter.

Der mangler saaledes vistnok Hjemmel for, at Retten af egen Drift ligefrem skulde kunne paalægge Parterne at møde personlig under den mundtlige Forhandling, for at der eventuelt kan stilles Spørgsmaal til dem. Alligevel maa det i høj Grad haabes, at dette i Praksis ret hyppigt vil ske, og det tør siges, at de Erfaringer, man har gjort baade i fremmed Procesret og, navnlig

i de senere Aar, ogsaa under den mundtlige Procedure ved Sø- og Handelsretten, hvor Sagførerne i stadig stigende Omfang har vænnet sig til at tage deres Mandanter med, giver begrundet Udsigt til dette Haabs Opfyldelse.

Dette skyldes nemlig en rigtig Følelse af, at man ved dette Spørgsmaal, Sagens Oplysning ved Parterne selv, rører ved selve den moderne Retsplejes Kærnepunkt; dette vil ingen, der har haft Lejlighed til at overvære en moderne Proces, være i mindste Tvivl om. Der kræves da ganske vist til denne Sags Løsning en fælles Erkendelse hos Dommer- og Sagførerstanden af dens Betydning og en fælles Bestræbelse for at gennemføre den i den nye Retsplejes Aand. Men et saadant Fællesskab er overhovedet Forudsætningen for, at Reformen skal blive til Virkelighed, og det er netop ikke det mindst tiltalende og betydningsfulde ved den, at den saaledes vil bidrage til at bringe de forskellige Kræfter i vor Retspleje i nøje Forbindelse med hinanden.

III. A. *Parts Ed* kan, som allerede berørt, i vidt Omfang ventes at ville blive gjort overflødig ved Parternes Forklaringer under Sagen, men den afskaffes dog ingenlunde; kun i Skilsmissesager udelukkes egentlig Parts Ed helt ved § 444.

I andre borgerlige Sager tilstaas der ogsaa paa dette Omraade Dommeren næsten fuldstændig Frihed til at træffe Bestemmelse, idet de fleste Lovregler om Anvendelse af Partsed falder bort.

Ifølge § 297 kan nemlig Retten efter sit Skøn enten tillade den Part, hvem Bevisbyrden paahviler, at bekræfte fremsatte faktiske Anbringender med Ed eller paalægge Modparten edeligt at benægte imod ham anførte Kendsgerninger.

I enkelte Tilfælde har man dog ment at maatte bevare den *Ret for en Part* til at forlange Sagen afgjort

ved Parts Ed, som den nuværende Lovgivning tillægger ham. Dette gælder nemlig ifølge § 298 med Hensyn til Spørgsmaalet om Ægtheden af et Dokument, der angiver sig som udstedt af Modparten, angaaende Indholdet af Handelsbøger samt i Alimentationssager; dog gives der i de sidste Retten frit Valg mellem at gøre Udfaldet afhængigt af den Sigtedes Benægtelsesed eller Kvindens Sigtelsesed. Medens der for Dokumenters Vedkommende ganske vist gør sig visse Hensyn til den almindelige Kredits Sikkerhed gældende for at tillægge dem en saadan lovbestemt Beviskraft, er det mere tvivlsomt, om der i Alimentationssagerne foreligger tilstrækkelig Grund til at indskrænke Dommerens almindelige Frihed.

Det er efter den hidtil gældende Ordning et tvivlsomt Spørgsmaal, hvorvidt Parterne gyldig kan *vedtage* Sagens Afgørelse ved Parts Ed. Ved det tidligere Udkast af 1877 (§ 256) var en saadan Frihed for Parterne udtrykkelig anerkendt, men i det senere Udkast og Loven er denne Bestemmelse slettet, og det fremgaar klart af Motiverne til det sidste Kommissionsudkast (S. 78), at det har været Meningen hermed at afskære Parterne enhver Adgang til at træffe saadanne for Retten forbindende Aftaler. Den erklæres nemlig at stride baade mod nedarvede Grundsætninger i vor Ret og mod Aanden i den foreslaaede Reform. Men en anden Sag er, at Retten ved Udøvelsen af sin skønsmæssige Beføjelse til at paalægge Parts Ed naturligvis vil kunne tage Hensyn til et fra Parterne derom fremkommet Ønske.

B. I de Tilfælde, hvor Parts Ed finder Anvendelse, er der ved §§ 299—301 truffet nogle nye Bestemmelser angaaende Edssagens Gang, særlig sigtende til at fjerne visse Misligheder ved den hidtil værende Ordning.

Der skal saaledes ikke som hidtil straks afsiges en endelig (alternativ) Dom i Sagen, men der gives som

Grundlag for Edssagen kun en *foreløbig* Dom, som ikke er eksigibel. Den paagældende Ret berammer derefter et Møde til Edens Aflæggelse; denne skal i Reglen ske for den samme Ret, som har afsagt Dommen. Udebliver her den edspligtige Part uden lovligt Forfald, anses han for at have nægtet Edens Aflæggelse, men der aabnes ham Adgang til at faa Edssagen genoptaget, naar hans Udeblivelse skyldes lovligt Forfald, og han inden en Uge begærer det.

Naar Parten møder, kan Retten, forinden Eden aflægges, gøre ham passende Forestillinger og ved Spørgmaal forvisse sig om, at han tilfulde forstaar Edstemaet. Finder Retten i Henhold hertil eller paa Grund af den Maade, hvorpaa Parten udtaler sig om Sagen, eller af andre Grunde Betænkelighed ved at modtage Eden, kan den udsætte Sagen til et følgende Retsmøde eller endogsaa ved en Kendelse nægte at stede ham til Edsaflæggelse.

Først naar Edssagen er sluttet, fælder den Ret, der har afsagt Edsdommen, *den endelige Dom* i Sagen. Medens Edsdommen ikke særskilt skal kunne appelleres, er der omvendt Adgang til at paaanke den endelige Dom, uanset at Eden allerede er aflagt, jfr. § 387.

IV. A. Medens Kommissionsudkastet af 1877 (i § 245 og §§ 248—253) indeholdt forskellige bindende Forskrifter om *Dokumenters* Beviskraft, har det senere Udkast og i Overensstemmelse dermed den endelige Lov ogsaa her draget den praktiske Konsekvens af den Frihed, der opstilles ved Bedømmelsen af Beviset. Bortset fra den lige berørte Anvendelse af Parts Ed med Hensyn til visse private Dokumenter, er Retten altsaa stillet frit ved Bedømmelsen af et fremlagt Dokuments Bevisværdi, og de i vor hidtilværende Proces opstillede Regler[1]) f. Eks. om offentlige Dokumenters Ægthed og Rig-

---

[1]) Jfr. Civilproces I S. 387.

tighed vil altsaa ikke længere være bindende, men kun vejledende.

B. Angaaende det efter vor hidtidige Proces noget omtvistede Spørgsmaal, i hvilket Omfang der tilkommer en Part Beføjelse til af Modparten eller Tredjemand at forlange Bevismidler fremlagt under Processen *(„editio instrumentorum“)*[1], giver Loven i Kapitel 27 nye Forskrifter, hvorved denne Ret anerkendes i meget vidt Omfang.

Der paalægges saaledes, naar en Part vil paaberaabe sig Dokumenter, som er i *Modpartens* Værge, ved § 289 denne en almindelig Forpligtelse til at fremlægge dem. Naar han undlader at efterkomme en Kendelse af Retten, hvorved det paalægges ham at fremlægge Dokumentet, vil hans Undladelse kunne fortolkes imod ham.

En *Tredjemand* er efter § 290 for det første pligtig til paa Opfordring at fremkomme med Dokumenter, naar Parten har en af Processen uafhængig Ret til at benytte dem som Bevis for sine Rettigheder. Men selv om dette ikke er Tilfældet, skal han være pligtig at give Adgang til at benytte dem til Sagens Oplysning, men dog kun for saa vidt Dokumenternes Fremførelse ikke vilde kunne skade ham selv eller paadrage ham Udgifter eller betydelig Ulejlighed. I Modsætning til, hvad hidtil almindelig har været antaget, skal der overfor den Tredjemand, der ubeføjet vægrer sig, ifølge § 291 i Slutn. kunne anvendes de samme Tvangsmidler som mod Vidner.

§ 13.

Processens Gang i Landsretssager.

I. Medens det efter Kommissionsudkastet var foreslaaet at henlægge *Forligsprøven* til Retten, en Ordning,

---

[1]) Jfr. Civilproces I. S. 403 ff.

der sikkert ogsaa har afgørende Fortrin, har man paa Lovens senere Stadier besluttet sig til paa dette Punkt i det væsentlige at opretholde den hidtil gældende Ordning, hvorefter den tvungne Mægling som Regel skal foregaa ved Forligskommissionen. Dog er ifølge § 259 Forligsmæglingen i adskillige Underretssager, ligesom nu i private Politisager og de mindre Gældssager i København, og ligeledes i Sø- og Handelsretssagerne udenfor København (om hvilke jo nu i deres Egenskab af Gæsteretssager det samme gælder) henlagt til Retten. Der gøres fremdeles visse nye Undtagelser fra Reglen om Forligsmæglings Nødvendighed. Saaledes skal Forligsprøve ikke være fornøden, naar Modfordringer gøres gældende, selv om der paastaas selvstændig Dom for dem, eller i Gældsbrevssager, naar Skyldneren har underkastet sig den hurtige Retsforfølgning, og heller ikke i alle paatrængende Sager. Naar Forligsmægling har været forsøgt i Anledning af en Sag, skal ifølge § 265 Forligsindkaldelsens Indhold ikke være til Hinder for en senere Udvidelse eller Forandring af Søgsmaalsgrunde eller Paastande. Har i en Sag Mægling ved Kommissionen uberrettiget været undladt, kan ifølge § 263, 2. Stk., Retten i Stedet for at afvise Sagen udsætte den, for at Mægling kan finde Sted.

Den personlige Mødepligt under Mæglingen ophæves ved § 261, 2. Stk., helt for Københavns og Frederiksbergs Vedkommende, og for hele Landet bortfalder Forbudet mod at møde ved Sagfører; det vil da ikke være af synderlig praktisk Betydning, naar det udtrykkelig siges, at Møde ifølge „Mandatarfuldmagt“ ikke skal betragtes som personligt Møde af Parten. Ogsaa Følgerne af Mødepligtens Tilsidesættelse mildnes noget. Saaledes skal Sagen ogsaa i Tilfælde af Sagsøgerens fuldstændige

Udeblivelse fra Forligsmæglingen ifølge § 263, 2. Stk., kun afvises *efter Paastand* — forøvrigt en noget irrationel Ordning, som dog har et vist Forbillede i Pl. 30. Oktober 1798. En Forbedring betegner det derimod utvivlsomt, naar der i dette Tilfælde ved § 263, 1. Stk. er tillagt Forligskommissionen Beføjelse til ved en eksigibel Kendelse at tilkende Indklagede Erstatning hos Klageren for forgæves Møde, saa at Indklagede ikke mere skal være nødsaget til at gaa til Retten i den Anledning. Naar Indklagede ikke giver Møde, paalægges der ham vel Bøde, men derimod ikke ubetinget, som efter den hidtil gældende Ordning, Procesomkostninger.

Det er vistnok en noget tvivlsom Fordel, naar § 267 opretholder den meget misbrugte[1]) Adgang til at skaffe private Overenskomster Eksekutionskraft ved Ratihabition i Forligskommissionen. Dog gøres der for at forebygge visse Misbrug for det første den Indskrænkning, at Godkendelsen skal være sket ved en Forligskommission, hvorunder enten Kreditor eller Skyldneren hører. Endvidere skal et saadant Forlig ifølge § 469, 2) kun kunne tjene til umiddelbart Grundlag for Eksekution, naar det er forsynet med to Vidners Paategning om, at det, førend Skyldneren underskrev det, er lydelig oplæst for og vedtaget af ham, samt naar de Omkostninger, Skyldneren indgaar paa at betale, bortset fra de med Eksekutionen forbundne, er anført deri med en bestemt Sum.

II. Reglerne om *Stævning* hører i det hele til de mere formelle Forskrifter, der kun i ringe Grad berører Processens Grundkarakter. Men nogle enkelte Ændringer af mere indgribende Betydning skal dog her berøres.

Stævningen i Domssager har Karakteren af en *Uden-*

---

[1]) Jfr. U. f. R. 1908 B. S. 5—8.

retsstævning, men den skal ifølge § 329 indleveres paa Rettens Kontor til Paategning af Tiden, da Sagen skal falde i Rette.

Med Hensyn til Stævningens *Forkyndelse* maa fremhæves, at, som det sikkert ogsaa er det naturlige, Forkyndelse for den paagældende *personlig* ifølge § 147 er gjort til den principale Forkyndelsesmaade, saaledes at Forkyndelsen vel sædvanlig skal ske paa hans Bopæl eller midlertidige Opholdssted, men personlig Forkyndelse dog altid skal være gyldig, uanset hvor den sker. Naar det ikke lykkes at faa Stævningen forkyndt paa en af de sædvanlige Maader, kan Politiets Assistance paakaldes til at søge Forkyndelsen iværksat. Naar begge Parter benytter Sagfører, bliver under Sagens Gang Stævningsreglerne overflødige, idet da ifølge § 155 Meddelelsen altid kan ske ganske formløst fra den ene Sagfører til den anden blot mod simpelt Modtagelsesbevis. Ifølge § 154 kan en Meddelelse, som under Retsmøde i Sagen gives vedkommende personlig til Retsbogen, altid træde i Stedet for Forkyndelse, og endelig kan efter § 156 de Meddelelser, der udgaar fra selve Retten, ske paa hvilken som helst Maade Formanden i hvert enkelt Tilfælde finder hensigtsmæssigst, saaledes ogsaa med Posten.

Stævnevarslet er i Landsretssager, jfr. § 330, gjort noget længere end hidtil, nemlig naar Sagsøgte bor i vedkommende Underretskreds, 14 Dage, og hvis han bor udenfor denne Kreds, men dog her i Landet, 3 Uger. Dog kan Retten under særlige Omstændigheder forkorte Varslet.

Et Brud paa den hidtil værende Formalisme betegner det, naar det ved § 334, sidste Stk., bestemmes, at den Indsigelse, at Stævningen er urigtig forkyndt, eller

at Varslet har været for kort, ikke skal kunne bevirke Sagens Afvisning, men kun berettige til Udsættelse.

III. Ved det sidste Regeringsforslag skete der den indgribende Forandring i den oprindelig paatænkte Ordning, at *Forberedelsen af den mundtlige Domsforhandling* i Landsretssager, hvorom Reglerne indeholdes i Kapitel 31, i Stedet for til Landsretten selv er blevet henlagt til den *Underret*, hvorunder Sagen vilde høre, jfr. § 329.

Det er allerede flere Gange tidligere berørt, hvor betænkelig denne Ordning maa siges at være fra en moderne Retsplejes Standpunkt, idet den Hurtighed og Naturlighed, som fra dette særlig tilstræbes, i første Række beror paa den nøje Vekselvirkning mellem Parterne og netop de Dommere, der skal paakende Sagen, hvorfor en Medvirkning af en Dommer, som slet ikke skal have noget med Sagens endelige Paakendelse at gøre, ingenlunde vil kunne have samme Betydning. Det er saa vigtige Retsplejeinteresser, det her drejer sig om, at den noget større Ulejlighed for Parterne, som det maaske kan være at møde for den fjernere Landsret end for deres egen Underret, ikke kan veje op derimod. Forøvrigt vil det i det sædvanlige Tilfælde, hvor Parterne møder ved Sagførere, endogsaa kunne blive baade omstændeligere og bekosteligere for dem, naar Sagen saaledes falder i to Afdelinger, en ved Underretten og en ved Landsretten, idet de da ofte vil blive nødsagede til at antage to Sagførere til at føre den.

Tilmed er Ordningen med at lade Landsretssagens Forberedelse foregaa ved Underretten fastholdt i Tilfælde, hvor der ikke lader sig anføre nogensomhelst real Grund for den, nemlig hvor den Sagsøgte netop bor i den samme Underretskreds, hvori Landsretten ligger, f. Eks. i København. Naar det sidste Regeringsforslag og-

saa i dette Tilfælde henlagde Sagens Forberedelse til Byretten i Stedet for til Landsretten, skyldtes det vistnok nærmest den Omstændighed, at Landsretten i vidt Omfang var tænkt som en „rejsende“ Domstol, hvorfor det var nødvendigt at anvise Parterne et fast Sted, hvor de kunde henvende sig. Men denne Grund er efter den endelige Skikkelse, Loven, jfr. navnlig § 11, paa dette Punkt fik i Landstinget, i det væsentlige bortfaldet. Der foreligger da her en taknemlig Opgave for det staaende Udvalg af Dommere og Sagførere, som ifølge § 1000 skal oprettes, at komme bort fra denne kunstige Ordning og søge at faa bragt noget større Simpelhed ind i Lovens System.

A. Under denne Forberedelse af Sagen skal for det første det *skriftlige Grundlag* tilvejebringes for den mundtlige Domsforhandling. De Regler, Loven foreskriver herom, minder i meget om den skriftlige Forberedelse til den nuværende Sø- og Handelsprocedure[1]).

Forberedelsen skal normalt ske gennem Veksling af korte skriftlige Indlæg. Saaledes skal ifølge § 328 Stævningen indeholde en Angivelse af Sagsøgerens Paastand og en kort Fremstilling af de Kendsgerninger, hvorpaa Paastanden støttes. Denne Deduktion vil altsaa blive forkyndt Sagsøgte som Del af Stævningen. Derimod gælder der ikke, saaledes som hidtil ved Sø- og Handelsretten, nogen Forpligtelse for Sagsøgte til allerede før det første Retsmøde at sætte Sagsøgeren i Kundskab om sit Svarskrift, men det er tilstrækkeligt, at han fremlægger det i Retten, og der maa da tilstaas Sagsøgeren Anstand til at gøre sig bekendt dermed og eventuelt svare derpaa, jfr. §§ 334 og 335. Denne Replik ligesom Sagsøgtes eventuelle Duplik maa derimod Parterne uden-

[1]) Jfr. om denne Civilproces II. S. 73 ff.

retligt have tilstillet hinanden[1]). Retten tilstaar da den fornødne Frist hertil og berammer et nyt Retsmøde, hvori Skrifterne fremlægges. En fortsat Skriftveksling tilstedes kun undtagelsesvis, hvor Sagens Beskaffenhed skønnes at gøre den nødvendig. Naar Omstændighederne taler derfor, kan dog ifølge § 337 Retten tilstaa den Part Udsættelser, der ikke i rette Tid har fremlagt eller meddelt sine skriftlige Bemærkninger, eller tillade ham at lade det fornødne tilføre Retsbogen. Selv efter Skriftvekslingens Slutning aabnes der ved § 339 Parterne en vis Adgang til at fremkomme med nye Paastande og Anbringender.

Efter § 338 kan en Part, naar han anser Modpartens Udtalelser om Sagens Sammenhæng for at lide af Uklarhed eller andre Mangler, som ikke efter hans Opfordring er afhjulpne under Skriftvekslingen, faa dennes Resultat paa de omspurgte Punkter fastslaaet i en Tilførsel til Retsbogen, efter at der har været givet Parterne Lejlighed til mundtlig at udtale sig, eller om fornødent ved Rettens Kendelse.

Dokumenter, som en Part vil benytte sig af, maa han altid forud bringe til Modpartens Kundskab, jfr. de nærmere Regler i §§ 340 og 350.

B. Der er ved §§ 334 og 336 hjemlet Parterne en Adgang til at fordre Formaliteten særskilt behandlet og paakendt. Da denne Afgørelse imidlertid ikke skal træffes af Underretten, hvor Sagen foreløbig verserer,

---

[1]) Det siges i § 335 egentlig kun, at Sagsøgeren skal meddele Sagsøgte sine yderligere Bemærkninger, medens der alene skal indrømmes Sagsøgte Frist „til Afgivelse af Gensvar". Men det har sikkert været Meningen, at Sagsøgte ogsaa skulde meddele Sagsøgeren sit Gensvar, jfr. ogsaa Kommissionsforslagets Motiver til den tilsvarende Bestemmelse (§ 207) S. 90.

men af Landsretten selv, maa Underretten, efter at Sagen for saa vidt er optaget, til Landsretten indsende en Udskrift af Retsbogen og Sagens Dokumenter, deriblandt de mellem Parterne vekslede Processkrifter, og Landsretten træffer da Afgørelse paa det foreliggende skriftlige Grundlag. I Tilfælde af, at Sagen ikke i det hele afvises, skal Landsretten ved Formalitetskendelsens Afsigelse henvise Sagen til vedkommende Underret til Fortsættelse af Sagens Forberedelse til Domsforhandling i Realiteten.

C. Angaaende *Bevisførelsen* træffes ifølge §§ 342 og 343 som Regel først Bestemmelse, efter at Skriftvekslingen er sluttet, men det kan dog efter Omstændighederne ogsaa ske før. En formel Afgørelse af Retten ligger altsaa sædvanlig til Grund for Bevisførelsen, cfr. dog i paatrængende Tilfælde § 344. Retten skal kun tilstaa Udsættelse dertil, for saa vidt det skønnes nødvendigt, for at vedkommende Part tilbørlig kan varetage sit Tarv, og den skal helt nægte Bevisførelsen, naar den Omstændighed, som ønskes bevist, skønnes at være irrelevant eller ikke er bestridt. Men nogen materiel Afgørelse af Bevisspørgsmaalet finder iøvrigt ikke Sted, og navnlig kan, som tidligere[1]) omtalt, Parterne ikke af Retten fordre nogen særskilt Bestemmelse om Bevisbyrdens Fordeling.

Retten træffer da de fornødne Bestemmelser om Afhørelse af Vidner, om Foretagelse af Syn eller Skøn, om Indkaldelse af Parterne til personlig Afhøring m. m. Indkaldelsen af Vidnerne og Parterne sker ved Retten selv, men det beror paa de Regler, som ovenfor[2]) er omtalt, om Afhøringen skal foregaa ved den samme Underret, der forbereder Sagen, eller ved en anden Un-

---

[1]) S. 49. [2]) S. 25.

derret. Med selve Afhøringen og Protokollationen af de afgivne Forklaringer forholdes ligeledes, som allerede tidligere omtalt[1]).

D. Naar Sagens Forberedelse ved Underretten er sluttet, *henvises Sagen til Domsforhandling for Landsretten*, jfr. §§ 342 og 351. Samtidig med, at Underretten saaledes henviser Sagen, indsender den til Landsretten en Udskrift af, hvad der Sagen vedkommende er tilført Retsbogen, samt Sagens Dokumenter, for saa vidt de beror ved Retten, derunder de mellem Parterne vekslede Processkrifter. Der er dog en Mulighed for, at der efter Henvisningen kan ske et Tillæg til Skriftvekslingen, som da ligeledes maa indsendes, eller tilvejebringes nye Oplysninger, hvorom Modparten da forud maa sættes i Kundskab, jfr. § 352. Senest 3 Dage før Domsforhandlingen skal ifølge § 353, 2. Stk., medmindre Afvigelse herfra tilstedes af Retten, enhver af Parterne paa Landsrettens Kontor aflevere mindst eet Eksemplar af hvert af de af ham fremlagte Processkrifter til Afbenyttelse for Retten — en Ordning, som ikke har været lovhjemlet ved Sø- og Handelsretten, men som vistnok er Udtryk for, at Loven anser det for naturligt, at i det mindste nogle af Rettens Medlemmer og vel navnlig Formanden derigennem før Domsforhandlingen har orienteret sig i Sagen.

Efter at Sagen er henvist til Landsretten, berammer dennes Formand det Møde, i hvilket Domsforhandlingen skal finde Sted, efter forinden at have givet Parterne Lejlighed til at udtale sig herom. Samtidig hermed kan han efter Parternes Begæring tage Bestemmelse om Indkaldelse til yderligere Afhøring under Domsforhandlingen af tidligere afhørte Vidner, Syns- og Skøns-

[1]) S. 21 og S. 32 ff.

mænd eller Parter, men en saadan Bestemmelse kan ogsaa træffes af Retten under selve Domsforhandlingen, i hvilket Tilfælde det vil kunne blive nødvendigt at udsætte Sagen, jfr. §§ 351 og 360.

IV. Om selve *Domsforhandlingen* indeholdes de nærmere Regler i Kapitel 32.

Naar Domsforhandlingen er begyndt, skal den ifølge § 355 saa vidt muligt fortsættes uafbrudt.

Formalitetsindsigelser skal behandles før Realiteten og paakendes særskilt, medmindre Retten bestemmer, at de alle eller nogle af dem skal forhandles i Forbindelse med Realiteten, jfr. § 356.

Domsforhandlingen erklæres ved § 357 udtrykkelig at skulle foregaa paa Grundlag af Skriftvekslingen og det Retsbogen tilførte. Naar en Part under Forhandlingen helt eller delvis frafalder Paastande, Benægtelser o. desl. eller gør Indrømmelser, er Modparten berettiget til at faa den fornødne Tilførsel herom optaget i Retsbogen. Ved Realitetsforhandlingens Begyndelse skal ifølge § 358 Parterne oplæse og fremlægge deres skriftlig affattede Paastande.

Iøvrigt foregaar, jfr. § 359, Domsforhandlingen væsentlig paa samme Maade som den hidtil gældende Procedure ved Højesteret. Den Part, der først faar Ordet (som Regel Sagsøgeren), fremstiller Sagens Hovedtræk; derefter foretager han Dokumentationen ved at lade Retsskriveren oplæse de Dokumenter, som han vil paaberaabe sig, derunder Udskrifter af Tingsvidner og afgivne Partsforklaringer m. m. Modparten lader derpaa paa lignende Maade sine Dokumenter læse. Paa dette Stadium maa vistnok ogsaa normalt den eventuelle fornyede Afhøring af Parter, Vidner m. m. finde Sted.

Derefter udvikler den førstnævnte Part nærmere sin Opfattelse af hele Sagen, herunder Bevisførelsens Re-

sultater og de vedkommende Retsspørgsmaal, hvorefter Modparten faar Ordet for en tilsvarende Udvikling. Retten kan dog vedtage eller tillade saadanne Afvigelser fra den foreskrevne Forhandlingsgang, som den maatte finde formaalstjenlige. Der gives særlig Parterne Anvisning paa efter Omstændighederne at lade trykte eller skrevne Genparter af de paaberaabte Dokumenter omdele til Dommerne; selve Dokumenterne skal efter Oplæsningen overgives til Retten.

Naar Sagen i det hele eller for et enkelt Punkt skønnes at være tilstrækkelig behandlet, sluttes Forhandlingerne, hvorefter Sagen optages og Dom afsiges. Domsforhandling i en ny Sag maa som Regel først paabegyndes, naar Dom i den sidst optagne Sag er vedtaget. Undtagelse herfra kan dog finde Sted, naar Sagen frembyder særlige Vanskeligheder, men der skal ogsaa i dette Tilfælde, inden ny Domsforhandling paabegyndes, afholdes Raadslagning om den optagne Sag, og den endelige Vedtagelse af Domsslutningen maa aldrig udsættes udover den paafølgende Søgnedag, jfr. § 362.

Om Udeblivelsesdomme er i en tidligere Sammenhæng talt[1]).

V. Den *skriftlige Behandling* af Sagen, som ifølge § 376 undtagelsesvis kan finde Sted, kan paa ethvert Trin af Forhandlingerne anordnes saavel af den Underret, der leder Sagens Forberedelse (dog under Kære til Landsretten), som af Landsretten selv. Der iværksættes da under Ledelse af den Ret, for hvilken Sagen ved dens Overgang til skriftlig Behandling henstaar, en Veksling mellem Parterne af Indlæg, dog som Regel ikke mere end to fra hver Side. Indlægene fremlægges i de dertil bestemte Retsmøder, men de skal 3 Dage forinden

---

1) S. 59—60.

være Modparten meddelte, saa at denne straks i Retsmødet kan udtale, om han vil svare yderligere, jfr. § 377. Ifølge § 378 skal Bevisførelsen ogsaa i disse Tilfælde i Reglen først foregaa, efter at Indlægsvekslingen er afsluttet; der tilstaas da, eventuelt efter foregaaende mundtlig Forhandling, Parterne den fornødne Udsættelse hertil og træffes de fornødne Bestemmelser om Bevisoptagelsen. Efter denne tillades det, jfr. § 379, hver af Parterne at fremlægge et skriftligt Indlæg. Skal der efter Sagens Optagelse rettes yderligere Spørgsmaal til tidligere afhørte Parter, Vidner, Syns- eller Skønsmænd, idet dette findes at være af særlig Betydning for Sagens Oplysning, kan Landsretten ifølge § 380 selv bestemme, om denne Afhøring skal foregaa for et Medlem af Landsretten eller for Underretten.

Konsekvensen af Behandlingens Skriftlighed er draget i § 381, som udtaler, at Dommen afsiges „paa Grundlag af de fremlagte Indlæg og skriftlige Beviser", og yderligere tilføjer, at Paastande, Søgsmaalsgrunde, Indsigelser saavel som overhovedet faktiske Anbringender kun kan komme i Betragtning, for saa vidt de enten indeholdes i de skriftlige Indlæg eller er optagne i Retsbogen.

§ 14.

Processens Gang i Underretssager og visse ekstraordinære Procesarter.

I. *Underretssagerne* betegner saavel efter deres Genstand som Behandlingsmaade i flere Retninger en Sammensmeltning af de mindre Gældssager og private Politisager, hvortil dog kommer de yderligere Fremskridt i Retning af Behandlingens Simpelhed, som netop den mundtlige Procedure aabner Mulighed for. De nærmere Regler om dem indeholdes i Kapitel 38.

A. I adskillige Underretssager er, som allerede ovenfor berørt, *Forligsmæglingen* henlagt til Retten selv, jfr. nærmere § 259 a) til d).

B. Med Hensyn til *Stævningen* maa særlig mærkes, at Varslet er kortere end i Landsretssagerne, nemlig efter § 418 en Uge, naar Sagsøgte bor i Underretskredsen, og 14 Dage, naar han bor udenfor denne Kreds, men dog her i Landet. Ogsaa i disse Sager kan det lovbestemte Varsel forkortes under særlige Omstændigheder.

C. Der er lagt særlig Vægt paa at gøre Behandlingen *saa hurtig som mulig,* saa at det maaske endogsaa i mange Tilfælde skal kunne lykkes at gøre Sagen færdig straks i det første Retsmøde. Hertil tjener, foruden Dommerens Vejledningspligt og Begrænsningen i den skriftlige Sagsforberedelse, som straks nedenfor skal blive nærmere omtalt, bl. a. Forskriften i § 416 om, at Stævningen ikke blot som i Landsretssager skal indeholde Sagsøgerens Paastand og en kort Fremstilling af de Kendsgerninger, hvorpaa den støttes, men ogsaa skal angive de Dokumenter, Sagsøgeren vil benytte, og tillige opfordre Sagsøgte til at møde paa Sagens første Tægtedag og svare i Sagen samt til at medtage de Dokumenter, han vil paaberaabe sig. Ogsaa Sagsøgeren skal ifølge § 423 som Regel fremlægge sine Dokumenter i dette Retsmøde, og der skal i Reglen i selve Retsmødet gives Modparten den fornødne Tid til at gøre sig bekendt med de fremlagte Dokumenter, hvorfor Udsættelse i den Anledning kun undtagelsesvis vil være nødvendig.

Til Procedurens Fremskyndelse tjener ogsaa Bestemmelsen i § 421, hvorefter der ikke som i Landsretssager tilkommer Parterne nogen selvstændig Ret til at forlange særskilt Forhandling og Paakendelse af Formali-

teten, men det ganske beror paa Dommerens Bestemmelse, om dette skal finde Sted. Parterne maa derfor altid være beredte paa at forhandle Realiteten i det første Retsmøde.

D. *Dommerens Medvirkning* ved Sagen viser sig i visse Tilfælde *allerede ved Stævningens Affattelse*, idet ifølge § 416 Dommeren i private Formuesager, naar deres Værdi er under 50 Kr., eller Sagsøgeren er ubemidlet, og ligeledes i Paternitetssager paa Begæring skal affatte Stævningen og om fornødent forsyne den med Indkaldelse til Møde for Forligskommissionen. Sagsøgeren maa derimod ifølge § 417 altid selv lade Stævningen forkynde.

Under Sagens Forhandling faar ifølge de vidtrækkende Undtagelser, der som tidligere omtalt[1]) i disse Sager gøres fra Forhandlingsmaksimen, for det første *Dommerens Spørgsmaalsret en vis Udvidelse*, idet han ved Hjælp af den skal søge Sagens Sammenhæng klaret. Men dernæst paahviler der ham, for saa vidt Parterne ikke møder ved Sagførere, *en ganske almindelig Vejledningspligt*, jfr. nærmere § 420, 2. Stk., ligesom han ogsaa ifølge § 424, 2. Stk. naar en Part begærer det, selv skal foretage Afhøring af Vidner, Syns- eller Skønsmænd og Parter.

E. *Den skriftlige Forberedelse indskrænker sig til* den korte Fremstilling af Sagen, Stævningen som berørt skal indeholde. Men iøvrigt hedder det i § 420, at „Parterne mundtlig udvikler deres Sag for Dommeren uden videre Forberedelse ved Skrift“.

For at fiksere Forhandlingen og tillige danne et Grundlag for en eventuel Appel er det dog bestemt, at Parternes Erklæringer om Sagens Sammenhæng skal til-

---

1) S. 51—52.

føres Retsbogen, dog ikke ordret, men efter deres væsentlige Indhold; det tilførte skal derefter oplæses og vedkendes. De fra begge Sider nedlagte Paastande skal derimod ved den indledende Forhandlings Slutning indføres fuldstændigt i Retsbogen, medmindre de i særskilt skriftlig Affattelse fremlægges til denne; for saa vidt dette efter Omstændighederne maa anses fornødent, kan Dommeren foranledige en saadan skriftlig Affattelse af Paastandene og dertil tilstaa Udsættelse.

F. Efter at Paastandene er nedlagte, skal Dommeren ifølge § 424 „give Parterne Lejlighed til *en mundtlig Domsforhandling*" — en Lejlighed, der dog, i det mindste naar Parterne møder personlig, kun sjældent kan ventes at ville blive benyttet, idet de allerede under den indledende Forhandling vil være kommet frem med, hvad de havde paa Hjærte. For saa vidt egentlig Bevisførelse udkræves, maa denne dog være sket forinden, men det staar Dommeren frit for at bestemme, at Vidner, Syns- eller Skønsmænd eller Parter, som skal møde for den paagældende Underret, først skal afhøres i det samme Retsmøde, hvor Domsforhandlingen foregaar. Naar da Bevisførelsen er til Ende, finder Domsforhandling Sted. Dommen afsiges snarest muligt efter Domsforhandlingen.

II. De saakaldte „*Gæsteretssager*", som ogsaa nærmest maa anses for en Anakronisme, falder helt bort. Med Hensyn til Sø- og Handelssagerne udenfor København opretholdes dog ved § 259 e) Reglen om, at Forligsmæglingen skal foregaa ved Retten.

Hvad *de københavnske Sø- og Handelssager* angaar, er jo, som tidligere omtalt, til deres Behandling Sø- og Handelsretten opretholdt i væsentlig samme Skikkelse som hidtil. Ved § 433 er det bestemt, at ogsaa i Sager, der ellers vilde høre under Landsret, skal For-

beredelsen til mundtlig Domsforhandling foregaa ved Sø- og Handelsretten selv og ikke, som i sædvanlige Landsretssager, ved Underretten. Derved vil det forhaabentlig lykkes at bevare den i virkelig Forstand mundtlige Procedure, som ganske særlig i de senere Aar har udviklet sig ved Sø- og Handelsretten, og som i mange Maader kan tjene som Forbillede for den nye Ordning.

III. De hidtil gældende Regler om *Veksel- og Checksager* og om *Sager ifølge Gældsbreve,* hvori den hurtige Retsforfølgning er vedtaget, opretholdes i det væsentlige, men de to Sæt Regler er ved det fælles Afsnit om dem, Kapitel 40, mere nærmet til hinanden, og der er samtidig gjort visse mindre Ændringer i den hidtil værende Ordning.

Disse Sager er paa Grund af deres gennemgaaende simple og klare Karakter ved § 437 jfr. § 216 4) henlagte til Underretten, og ved § 259 2) er ogsaa Gældsbrevssagerne undtagne fra den tvungne Forligsmægling. Ifølge § 434, hvorefter Sagsøgeren kun „kan", men ikke „skal" anvende denne Retsforfølgning, staar det ham ogsaa i Vekselsager frit for at anlægge Sag paa sædvanlig Maade. Den frie Adgang til at fremsætte Modkrav mod et insolvent Bos Vekselkrav og Check-Regreskrav, som ved L. 28. Maj 1880 § 4 er hjemlet, bortfalder, medens paa den anden Side Adgangen til at rejse Modfordringer mod Gældsbreve, hvori den hurtige Retsforfølgning er vedtaget, ved § 436 er begrænset til det Tilfælde, at Modfordringen enten støttes paa et Gældsbrev, der indeholder samme Bestemmelser, eller den indrømmes. Endelig træffes der, i Stedet for den nuværende absolute Begrænsning af Anstandsfristerne, ved § 437 den Ordning, at Dommeren skal være pligtig at drage særlig Omsorg for, at Sagen fremmes med den størst mulige Hurtighed.

IV. Ogsaa den hidtil værende Ordning af *Skilsmissesagerne*[1]) opretholdes ved Kapitel 41, dog med visse mindre Ændringer.

Nævnes kan saaledes det Brud paa Forhandlingsgrundsætningen, som sker derved, at ogsaa disse Sager henlægges til Underretten, jfr. § 439. Denne Paragraf giver tillige en for disse Sager paakrævet Værnetingsbestemmelse, idet den i alle Tilfælde, hvor den sagsøgte Ægtefælle har forladt Landet, eller det ikke vides, hvor den er, tillader at anlægge Sagen paa det Sted, hvor den sidst havde Bopæl eller Opholdssted her i Riget.

Ifølge §§ 441 og 442 kan Retten ikke blot, som det i mange Tilfælde gælder efter den hidtil værende Ordning, paalægge Sagsøgeren, men ogsaa Sagsøgte at fremstille sig til personlig Afhørelse for Retten og der under Ed at besvare de Spørgsmaal angaaende Sagens Genstand, som gøres af Retten. Ugrundet Undladelse af at efterkomme et saadant Paalæg kan dog for Sagsøgtes Vedkommende kun faa Betydning som et Bevisdatum imod ham. Paa den anden Side skal ifølge § 444 egentlig Parts Ed helt være udelukket i disse Sager.

Der tillægges ved § 445 Justitsministeren som Repræsentant for det offentliges Interesse i disse Sager Beføjelse til at indtræde som Intervenient for at forhindre, at Skilsmissedom urettelig tilsniges[2]).

Endelig erindres den tidligere omtalte Adgang for Retten til at forbyde offentlig Gengivelse af Retsforhandlingerne i Ægteskabssager, jfr. § 446.

---

[1]) Jfr. Civilproces II. S. 44 ff.

[2]) Sager, som gaar ud paa at faa et Ægteskab omstødt af en absolut Ugyldighedsgrund, behandles ifølge § 675 13) som offentlige Straffesager.

I Sager til Erhvervelse af en bortebleven Persons Formue bestemmer § 447 som noget nyt, at der altid skal beskikkes et Forsvar for den borteblevne.

V. Paa Grund af den indgribende Betydning, som en Persons *Umyndiggørelse* har for hans hele Eksistens, har man i Lighed med de fleste fremmede Retsforfatninger ved den nye Ordning bestemt sig for at henlægge Afgørelsen af dette Spørgsmaal til Retten i Stedet for til Øvrigheden. Af den Fremgangsmaade, som Kapitel 42 for disse Tilfælde hjemler, skal dog her kun nogle Hovedpunkter fremhæves.

Begæring om Umyndiggørelse indleveres vel altid til vedkommende Underret, jfr. § 449. Men denne kan ifølge § 450 kun selv træffe endelig Afgørelse, for saa vidt enten Begæringen er udgaaet fra selve den, om hvis Umyndiggørelse der er Spørgsmaal, eller han ikke indvender noget derimod, efter at han af Dommeren er opfordret til at møde og erklære sig derom. I alle andre Tilfælde henvises Sagen til endelig Afgørelse af Landsretten, men Underdommeren kan afgive et foreløbigt Umyndiggørelsesdekret, dersom Umyndiggørelsesgrunden findes at være sandsynliggjort ved de fremlagte Beviser, og der kan antages at være Fare forbundet med Opsættelse. Der skal ved Landsretten ifølge § 451 altid beskikkes en Sagfører til at varetage dens Tarv, som søges umyndiggjort, hvis ikke en Sagfører anmelder sig som antaget af denne.

Den samme Fremgangsmaade bliver efter § 455 ogsaa at anvende, naar der af andre fremsættes Begæring om, at en Enke maa sættes under fast Lavværgemaal. Hvis derimod Enken selv begærer at blive sat under saadant Værgemaal, har Underdommeren uden videre Undersøgelse at tage Begæringen til Følge.

Endelig gives der ved § 457 nærmere Regler om

Fremgangsmaaden, naar Landsretten igen skal ophæve Umyndiggørelsen, og der aabnes ved § 458 Adgang til at forbyde offentlig Gengivelse af Forhandlingerne i disse Sager.

VI. Ved Kapitel 43 er der givet nogle Regler om Fremgangsmaaden ved at erhverve *Mortifikations- eller Ejendomsdom.* Den vigtigste Forandring, som derved hidføres i den hidtil gældende Ordning er, at Afgørelsen af det Spørgsmaal, om Mortifikationsstævning maa udstedes, nu skal ske ved Retskendelse i Stedet for ved administrativ Bevilling — en Ændring, hvorved der skabes større judiciel Beskyttelse for disse Retsforhold.

§ 15.

Om Domme og Procesomkostninger.

I. Loven sondrer, jfr. § 205, mellem „*Domme*“, der i denne Instans afslutter Sagen i det hele eller for en Del, „*Kendelser*“, paa Grundlag af hvilke Proceduren fortsættes, og endelig andre „*Beslutninger*“, som træffes enten af hele Retten eller dens Formand. Sondringen særlig mellem Kendelser og andre Beslutninger vil ingenlunde altid være let at gennemføre. Den har f. Eks. den Betydning, at ifølge § 209 kun de egentlige Kendelser ligesom Domme altid skal ledsages af Grunde. Derimod er Muligheden for at kunne omgøres, naar nye Oplysninger foreligger, ikke særlig for Beslutningerne, men den gælder ifølge § 213 ogsaa for Kendelser „af blot procesledende Beskaffenhed“. Paa disse Spørgsmaal skal der dog her ikke gaas nærmere ind, men alene fremhæves nogle Ejendommeligheder i den nye Ordning med Hensyn til *Domme.* Enkelte Bemærkninger herom er dog allerede tidligere gjorte i en anden Sammenhæng, saaledes navnlig ved Omtalen af

Umiddelbarhedsprincipet[1]), Forhandlingsmaksimen[2]) og Parts Ed[3]).

A. Der indføres *en helt ny Art Domme*, idet det efter den nuværende Ordning ihvertfald er omtvistet, hvor vidt der er Adgang til gennem saadanne Afgørelser at opnaa en Udstykning af Realiteten[4]).

For det første kan ifølge § 285 Retten, naar flere Krav er forenede under Sagen, saa snart noget af disse er modent til Paakendelse, afsige Dom (en „*Delafgørelse*", paa Tysk „Teilurteil") derom. Da denne Adgang er hjemlet for at lette Procesforhandlingen, vil Dommeren som et Led i sin „procesledende Virksomhed" kunne benytte den, selv om ingen af Parterne nedlægger Paastand derom. Den afsagte Dom har i alle Retninger en almindelig Doms Virkninger; den vil saaledes selvstændig kunne eksekveres eller gøres til Genstand for Appel, jfr. § 286, 2. Stk. og § 387 e contrario.

Endvidere hjemles der ved § 286, 1. Stk. Retten Beføjelse til at træffe en saakaldt „*Mellemafgørelse*" (paa tysk „Zwischenurteil") angaaende enkelte af de fremsatte Søgsmaalsgrunde og Indsigelser eller angaaende Modfordringer, og dette kan ske, ikke blot hvor Retten ifølge sin procesledende Beføjelse, jfr. § 277, har anordnet særskilt Behandling af den, men ogsaa hvor de ellers er modne til Paakendelse.

Om disse Domme udtales det dog, § 286, 2. Stk., at de „kun er at anse som Bestanddele af den endelige Dom, i hvilken de bliver at lægge til Grund og saavidt fornødent at optage". De kan ikke særskilt paaankes, jfr. § 387, og heller ikke særskilt fuldbyrdes, medmindre Retten særlig bestemmer, at det mod eller uden Sikkerhedsstillelse skal kunne ske.

---

1) S. 22—23. 2) S. 47. 3) S. 72—73.
4) Jfr. Civilproces I. S. 202 ff.

Endelig er der under Lovens Behandling i Rigsdagen til § 286, 1. Stk., blevet tilføjet en Bestemmelse, hvorefter Retten ligeledes, naar Sagsøgte for en Del har erkendt Rigtigheden af et indtalt Beløb, straks kan give Sagsøgeren Dom for det af Sagsøgte saaledes anerkendte Beløb. Ifølge Motiverne til den tilsvarende Bestemmelse i Kommissionsudkastet (§ 107) havde der allerede i Kommissionen været stillet Forslag om i Lighed med flere fremmede Proceslove at tilstede saadanne Separatafgørelser for den anerkendte Del af Kravet, men Kommissionens Flertal havde fundet Betænkelighed derved. Denne maa vel særlig antages at hidrøre fra den Krænkelse af den materielle Ret, der let vil kunne ske ved saaledes at løsrive en Del af et samlet Mellemværende og tillægge den selvstændig Retsvirkning. At noget saadant ikke sker, maa da Retten have for Øje ved Udøvelsen af sin Beføjelse, der jo kun er tillagt den som fakultativ („kan“).

Omvendt skulde jo Nytten for Sagsøgeren ved saaledes at faa særskilt Dom for den foreløbig anerkendte Del af Kravet væsentlig bestaa i, at han derved faar Adgang til at sikre sig for den uomtvistede Del af sit Krav. Men denne Nytte vil i høj Grad forringes ved §'ens Slutningsbestemmelse, hvorefter Dommen i Almindelighed ikke er særskilt eksigibel. Bestemmelsen burde vistnok overhovedet være føjet til den foregaaende §, nemlig § 285, der handler om særskilt Afgørelse af enkelte Krav. Den er nemlig efter sin Natur en „Teilurteil“ af væsentlig samme Art som de der omhandlede, og saaledes behandles den ogsaa sædvanlig i fremmede Proceslove [1]).

---

[1]) Se saaledes den tyske Procesordnings § 307 jfr. § 301, den østrigske § 391.

B. De saakaldte „*uendelige Domme*“ begrænses endnu mere end hidtil, idet ifølge § 282, 2. Stk., Sagens Udfald ikke kan gøres afhængigt af et Syn eller Skøn, der først finder Sted efter Dommens Afsigelse. Derimod kan efter § 275 Retten, naar der f. Eks. er Spørgsmaal om en Erstatningssums Fastsættelse, til sin Vejledning, endogsaa efter Sagens Optagelse, foranledige Syn eller Skøn indhentet.

C. For det Tilfælde, at Afgørelsen skal træffes af flere Medlemmer, gives der ved § 207 nogle formelle *Regler om Afstemningsmaaden*, der dog ikke frembyder større Interesse. Loven har saaledes navnlig i det væsentlige afholdt sig fra at give nærmere Forskrifter om Afstemningen i Tilfælde af Meningsulighed, særlig fra at sanktionere den betænkelige „Afstemning efter Grunde“ [1]). Saadanne Regler egner sig unægtelig ogsaa kun daarlig til legal Ordning, og der har næppe heller i Praksis vist sig nogen synderlig Trang til dem. Den nævnte § nøjes for den borgerlige Retsplejes Vedkommende i det væsentlige med udtrykkelig at paalægge Dommerne en Pligt til „subsidiær Votering“; herefter skal, hvor Afgørelsen kræver Afstemning over flere Punkter, de Dommere, som har været i Mindretal, være pligtige til at deltage i de senere Afstemninger.

D. Endelig kan nævnes den Beføjelse, der ved § 212 er tillagt Retten til at *berigtige blotte Skrive- og Regnefejl* eller rent formelle Fejl, som maatte være indløbet i Dommen. Ligeledes er der aabnet Parterne Adgang til, i Stedet for at gaa den besværlige Appelvej, ved Henvendelse til Retten at faa berigtiget Fremstillingen af Parternes mundtlige Angivelser, forsaavidt de erkendes at lide af Fejl bestaaende i Forbigaaelser, Uklarheder

---

[1]) Jfr. Civilproces I. S. 452 ff.

eller Modsigelser, mens Retten derimod ikke iøvrigt kan foretage Forandringer enten i Begrundelsen eller Resultatet.

II. Af de nye Regler om *Sagsomkostninger*, som Loven i Kapitel 29 indeholder, maa navnlig fremhæves, at den ved § 303 gennemfører det sikkert rationelle Synspunkt[1]), som Regel at paalægge den tabende Part Processens Omkostninger. Dog skal naturligvis, jfr. § 310, den Part, som ved sit tilregnelige Forhold har foranlediget overflødige og hensigtsløse Processkridt, altid erstatte Modparten de derved foraarsagede Udgifter. Omkostningernes Beløb skal ansættes under et til en rund Sum, saaledes at Udgift til Sagførersalær erstattes med et passende Beløb, og de øvrige nødvendige Udgifter saa vidt muligt erstattes fuldt ud. Derimod skal Tilkendelse af skadesløse Sagsomkostninger, selv om de maatte være vedtaget mellem Parterne, ikke mere kunne finde Sted.

En ny Bestemmelse er indført ved § 314, som paalægger Udlændinge, der optræder som Sagsøgere, efter Sagsøgtes Forlangende at stille en efter Rettens Skøn passende Sikkerhed for de Sagsomkostninger, som det kan blive paalagt dem at tilsvare Sagsøgte, medmindre Danske i vedkommende fremmede Stat er fritaget for en saadan Sikkerhedsstillelse. Efter Danmarks Tiltrædelse af Haager-Konventionen, jfr. Bekgør. (Nr. 105) af 14. Juli 1899 Art. 11, gælder en saadan Fritagelse med Hensyn til alle de Stater, der har tiltraadt denne.

Ved Bestemmelserne i Kapitel 30 om Adgang til *fri Proces* opretholdes i det væsentlige den bestaaende Ordning. Det var paa Lovens tidligere Stadier Meningen i Lighed med, hvad der plejer at være Tilfældet i

[1]) Jfr. Civilproces I. S. 489.

andre Lande, at overlade Meddelelsen af fri Proces til Retten, i Stedet for som hidtil til Administrationen, men ved Lovens endelige Behandling i Fællesudvalget blev denne Forandring opgivet, jfr. § 323.

§ 16.

Retsmidler mod trufne Afgørelser.

De væsentlige Begrænsninger, som Umiddelbarhedsgrundsætningen er undergaaet paa Retsplejereformens senere Stadier, har ogsaa stærkt paavirket dens Ordning af Appel. Under en gennemført mundtlig og umiddelbar Procesmaade vil Appel i den hidtil i vor Procesordning antagne Betydning som en Prøvelse paa væsentlig samme Grundlag, sôm der har foreligget for Underinstansen, være udelukket, idet det er umuligt at sikre sig, at ganske det samme Processtof kommer frem for den højere Instans[1]). Med den overvejende skriftlige og middelbare Karakter, som Bevisførelsen i Lovens endelige Skikkelse har antaget, svinder imidlertid væsentlig disse Vanskeligheder, og vi finder da ogsaa, at Loven i Principet har holdt fast ved den hidtilværende Appelordning; dog hjemler den en noget større Frihed til at forny Processtoffet i Appellen og en vis Adgang til umiddelbar Bevisførelse for Appelretten.

Ved Siden af den egentlige „*Anke*“ med Hensyn til Domme indføres der et lettere Retsmiddel, „*Kære*“, overfor Kendelser og andre Beslutninger, som ikke kan gøres til Genstand for sædvanlig Anke[2]).

Ifølge den vide Adgang, hvori Appel er hjemlet, har man i Almindelighed anset en *Genoptagelse ved samme Ret*,

---

1) Jfr. nærmere Civilproces II. S. 99—100.

2) Ved § 220 hjemles der dog ogsaa Kære overfor en Afvisningsdom.

som den kendes i mange fremmede Procesordninger, for overflødig og derfor kun aabnet Mulighed derfor under ganske ekstraordinære Omstændigheder.

I. Hvad den egentlige *Anke* angaar, har man, skønt man som berørt væsentlig bygger paa det gamle Grundlag, dog givet forskellige nye Forskrifter, der navnlig sigter til at gøre Ordningen noget simplere og mindre formel.

A. Som Regel skal der *kun være to Instanser,* idet Domme, der er afsagte af en Landsret som første Instans, paaankes til Højesteret, jfr. § 385, men Underretsdomme kun til Landsretten; dog kan ifølge § 426 Justitsministeren[1]) undtagelsesvis tillade, at Sagen bringes videre for Højesteret, naar den skønnes at have almindelig Interesse eller videregaaende betydelige Følger for vedkommende.

Om Overspringelse af en Melleminstans bliver der herefter ikke Tale.

Der gælder heller ikke nogen Begrænsning i Appeladgangen under Hensyn til Sagens Genstand — ud over, hvad der følger af, at en Sag for i første Instans at blive behandlet ved Landsret sædvanlig maa have en vis Værdi.

B. Ifølge § 385 kan Anken alene gaa ud paa Forandring, Ophævelse eller Hjemvisning, mens den sikkert ogsaa overflødige Appel til Stadfæstelse falder bort. En af sine praktiske Hovedanvendelser har den vel hidtil haft

---

[1]) Efter Kommissionsudkastet var overensstemmende med, hvad der plejer at være Tilfældet i fremmede Proceslove, Beføjelsen til at meddele denne og andre processuelle Bevillinger henlagt til Retten i Stedet for til Administrationen. Men ved Lovens endelige Vedtagelse blev den hidtil værende Ordning paa dette Omraade i det væsentlige opretholdt.

til at bevirke forældede Namsdommes Fornyelse, men denne Forældelse af Eksekutionskraften ophæves helt ved den nye Ordning. Til at forhindre, at Domfældte forhaler Sagen ved at udtage Appelstævning med ufornødent langt Varsel, bliver der heller ikke mere Brug for Appel til Stadfæstelse, idet der herimod er tilstrækkelig værnet ved Bestemmelsen i Lovens § 389, 2. Pkt.

Det skal, jfr. § 404, ikke mere være nødvendigt at udtage Kontraappelstævning for at faa et Dekret forandret til sin Fordel.

Et klart Brud paa den hidtil værende Formalisme betegner ogsaa Bestemmelsen i den nævnte §' andet Stykke, jfr. med Hensyn til Anke til Landsret § 429, 2. Stk., hvorefter Klager over Behandlingen ved Underinstansen, som efter Sagens Stilling ved Overinstansen er uden nogen reel Betydning for vedkommende Part, af Appelretten kan lades ude af Betragtning.

C. I Stedet for de nuværende brogede Regler om ordinære og ekstraordinære *Appelfrister* og Oprejsning træder de almindelige Forskrifter i § 388 og § 427, hvorefter Ankefristen til Højesteret altid skal være 8 Uger og til Landsretten 4 Uger; dog kan Anke undtagelsesvis tilstedes af Justitsministeren indtil 1 Aar efter Dommens Afsigelse, naar der foreligger tilstrækkelig Grund til at afvige fra den almindelige Regel om Ankefristen. Under de exceptionelle Forhold, som omhandles i § 414, kan dog Højesteret uden Begrænsning i Tiden tillade Paaanke af en ellers upaaankelig Landsrets- eller Underretsdom.

Med Hensyn til *Afkald paa Appel* fastslaar § 386, 2. Stk., jfr. § 426, 1. Stk., den vistnok naturlige Ordning[1]),

[1]) Jfr. Civilproces II. S. 145.

at et saadant Afkald ikke gyldig kan gives, forinden den Retsafgørelse, om hvis Paaanke der er Tale, er truffet.

D. Adgangen til at fremkomme med *Nova i Appellen* gøres noget videre end hidtil.

Saaledes skal Appelretten ifølge § 398 jfr. § 429, 2. Stk., naar Omstændighederne taler derfor, endogsaa kunne tillade Indbringelse af enkelte *helt nye Punkter* eller Dele af Sagen, som altsaa ikke har foreligget for eller er blevet paakendte af Underinstansen. *Nye Paastande* kan ifølge §§ 395 og 430 vel som Regel ikke fremsættes uden Modpartens Samtykke, men Retten kan dog tillade det, naar det findes undskyldeligt, at de ikke tidligere er fremkommet, og (dette er dog kun gjort til en Betingelse ved Højesteret) deres Afskærelse vilde medføre et uforholdsmæssigt Tab for Parten, jfr. om den Fremgangsmaade, der da skal iagttages, nærmere § 396. Med Hensyn til *nye Anbringender* gælder der ifølge § 395 ved Højesteret den samme Ordning. Ved Anke til Landsretten udkræves der ifølge § 431 vel, for at en Part uden Modpartens Samtykke skal kunne fremsætte dem efter Skriftvekslingens Slutning, Tilladelse dertil af Retten. Men før den Tid bestaar der her en lignende Frihed til at komme med nye Anbringender som den, der saavel ved Højesteret som ved Landsret er hjemlet til at fremføre *nye Beviser*, naar der blot i Forvejen gives Modparten Meddelelse derom, jfr. nærmere §§ 397 og 431. Denne Frihed til at komme med nye Beviser er forøvrigt mere formelt end reelt en ny Regel, idet Bevilling dertil efter den hidtil gældende Praksis saa godt som aldrig nægtes.

Naar Afhøring af Vidner, Syns- og Skønsmænd eller Parter skal finde Sted, kan ifølge § 400 jfr. § 431, 2. Stk., Retten, hvor det findes at være af særlig Betydning for Sagens Oplysning, bestemme, at denne Afhørelse skal

finde Sted under Domsforhandlingen. Der er altsaa derved aabnet en Mulighed for, at f. Eks. særlig vigtige Vidner kan blive førte, efter Omstændighederne førte om igen, umiddelbart for Appelretten.

E. Angaaende Behandlingen af en Ankesag ved Landsret gælder iøvrigt ifølge § 431 væsentlig de samme Regler som for Landsretssager i første Instans; kun skal Skriftvekslingen og hele Sagens Forberedelse i disse Tilfælde foregaa ved selve Landsretten. Derimod giver Fremgangsmaaden ved Højesteret Anledning til nogle Bemærkninger.

Proceduren vil her vedblivende som Regel være mundtlig. Men den skal dog for det første ligesom hidtil, naar den Indstævnte udebliver, ifølge § 392 udgaa til skriftlig Behandling; dette gælder forøvrigt ifølge § 429, 1. Stk., ogsaa i Tilfælde af Appel til Landsret. Fremdeles kan efter § 394 jfr. § 406 Højesteret altid bestemme, at en Sag paa Grund af dens Beskaffenhed skal behandles skriftlig. Denne Beføjelse vil dog sandsynligvis Højesteret lige saa sjældent gøre Brug af, som det hidtil har været Tilfældet.

Hvor Forhandlingen skal være mundtlig, indskrænker det skriftlige Grundlag sig normalt til selve Ankestævningen, som ifølge § 389, 2. Stk., skal indeholde en fuldstændig og tydelig Angivelse af Ankegrunden og den Paastand, der agtes nedlagt, og til den Angivelse af sine Ankegrunde og sin Paastand, som Indstævnte ifølge § 394 straks i det første Retsmøde skal fremlægge. Dog kan nye Momenters Fremkomst efter § 396 give Anledning til yderligere Skriftveksling. Afgørelser, som bliver at træffe inden Domsforhandlingen, kan i det Omfang, Retten bestemmer, træffes af et Udvalg bestaaende af 3 af Rettens Medlemmer, jfr. § 402, sidste Stk. Ved den mundtlige Domsforhandling følges, jfr. § 403, de hidtil

gældende Regler, men Retten kan vedtage eller tilstede Afvigelser, som findes formaalstjenlige.

Naar skriftlig Behandling finder Sted, maa der i Reglen højst leveres to Indlæg fra hver Side, jfr. § 406. Naar Vidner er indkaldte for Højesteret, og de har givet Møde, kan Højesteret bestemme, at de, inden Sagen udgaar til skriftlig Behandling, skal afhøres, efter at Appellanten har fremstillet Sagens Omstændigheder. Iøvrigt foregaar Vidneførsel o. desl. for Underretten, medmindre Højesteret bestemmer, at det skal ske for et af Rettens Medlemmer.

II. Retsmidlet „*Kære*“ foregaar i langt simplere og lettere Former, som i flere Retninger minder om administrativ Rekurs, se Kapitel 36, jfr. § 432.

Den sker ved til den Ret, hvis Afgørelse man vil paakære, at indgive en skriftlig (til Landsretten kan det dog altid ske mundtlig til Retsbogen) Fremstilling af Kæregrunden og den Paastand, som i den Anledning gøres. For saa vidt ikke Retten, hvad der i visse Tilfælde staar den aabent, derved lader sig bestemme til selv at forandre sin Afgørelse, indsender den det skriftlige Grundlag til den højere Ret og kan vedføje sin egen Erklæring. Der skal derefter gives begge Parter Lejlighed til (i Løbet af en Uge) at indsende skriftlige Udtalelser om Spørgsmaalet, men den højere Ret kan ogsaa efter sit Skøn af egen Drift indhente Oplysninger eller Erklæringer fra den underordnede Ret eller Parterne. Sagen afgøres da i Reglen paa dette skriftlige Grundlag uden mundtlig Forhandling, men en saadan kan dog anordnes, naar særlige Grunde taler derfor. For Højesteret kan Kæremaalet behandles ved det ovenfor omtalte Udvalg. Der er ingen Begrænsning i Adgangen til at fremkomme med nye Fakta og Beviser.

Den sædvanlige Kærefrist er kun 2 Uger, jfr. § 413.

Et af Landsretten afgjort Kæremaal kan ikke forfølges videre til Højesteret. Kære har som Regel ikke suspensiv Virkning, jfr. dog f. Eks. § 180 i. f., men der kan i det enkelte Tilfælde tillægges den en saadan. Paa den anden Side er der ikke gjort nogen Indskrænkning i Adgangen til særskilt Kære mod Kendelser, saaledes som det hidtil har været hjemlet ved Fr. 17. Maj 1690.

III. Bortset fra de ovenfor[1]) fremstillede Regler om Genoptagelse af en Sag i Tilfælde af en Parts Udeblivelse — jfr. for det Tilfælde, at Indstævnte udebliver ved Højesteret, § 406, 3. Stk. —, hjemles der ved Kapitel 37 (§§ 414—415) kun en vis Adgang til *ny Foretagelse af en Sag ved Højesteret.*

Dette kan nemlig Højesteret paa Andragende undtagelsesvis tillade, naar der er tilvejebragt en meget stor Sandsynlighed for, at en tidligere af Højesteret paadømt Sag uden Andragerens Fejl har foreligget urigtig oplyst, og for, at der nu haves Oplysninger, som vil medføre et væsentlig forskelligt Resultat, samt naar samtlige Omstændigheder i høj Grad taler for Bevilgelsen af Andragendet, derunder ogsaa, at det maa anses for givet, at Andrageren kun ad denne Vej vil kunne undgaa eller oprette et for ham indgribende Tab. Paa Adgang til denne Retshjælp kan der ikke gives Afkald — sikkert heller ikke efter Dommens Afsigelse. Det fremgaar dog af de meget strenge Betingelser, at denne Udvej kun er tænkt benyttet som en ganske ekstraordinær Nødhjælp.

§ 17.

Foged-, Auktions- og Skifteforretninger.

Paa et af Retsplejereformens Stadier var det Forslag fremme at berøve alle disse Forretninger deres judicielle

[1]) S. 59—60.

Karakter og henlægge dem til Administrationen. Men til Held for vort Retsliv[1]) blev dette Forsøg afværget, og den hidtil værende Ordning er derfor i Loven, som foreslaaet i Kommissionsudkastet, paa dette Hovedpunkt opretholdt.

I. A. Hvad først angaar egentlig *Eksekution,* er det kun faa principielle Ændringer, Loven indfører, men den fremtræder for en stor Del kun som en Kodifikation af hidtil antagne Regler.

Saaledes skal ifølge § 469 Eksekution stadig ske paa Grundlag af enten Domme, Forlig eller Pantebreve i fast Ejendom. Ved § 470 er der gjort en Indrømmelse til Nutidens internationale Retsbestræbelser, idet det bestemmes, at der paa Betingelse af Gensidighed ogsaa skal kunne tillægges udenlandske Domme og Forlig Eksekutionskraft her i Landet. Men der kræves en særlig Traktat derom med den fremmede Stat, og der vil da ved denne kunne tages visse Forbehold, som næppe helt kan undværes[2]). For noget at hemme det Misbrug, som undertiden drives med private Forlig, der ratihaberes i Forligskommissionen, er der, som allerede ovenfor[3]) omtalt, ved § 267 og § 469, 2) fastsat visse begrænsende Bestemmelser i saa Henseende. Ved Pantebreve har man frafaldet Betingelsen om, at den umiddelbare Retsforfølgning skal være udtrykkelig vedtaget, idet man med Føje mener at kunne underforstaa en saadan Vedtagelse, naar ikke det modsatte særlig er aftalt.

Kommissionsudkastet (§ 333 jfr. §§ 246 og 284) fastsatte i Lighed med mange fremmede Procesordninger

---

[1]) Jfr. en Afhandling i U. f. R. 1902 A S. 763—774.
[2]) Jfr. en Afhandling i U. f. R. 1900 S. 184—89.
[3]) S. 76.

en *Eksekutionsfrist* af samme Længde som Appelfristen for saaledes at afskære de uheldige Forhold, som kan opstaa, naar Appel først finder Sted efter Eksekutionen. Men Loven hjemler i § 478 en almindelig Fuldbyrdelsesfrist af 15 Dage ved alle Retter (ogsaa ved Højesteret). Kun saa længe denne Frist løber, kan Eksekutionsadgangen suspenderes ved Appel, medmindre noget andet særlig bestemmes af Appelretten, jfr. § 482. Ifølge § 479 kan Retten dog, naar Omstændighederne taler derfor, i Dommen fastsætte en kortere Fuldbyrdelsesfrist, og det kan i Forbindelse hermed bestemmes, at Domhaveren skal stille Sikkerhed, dersom han inden Udløbet af den almindelige Fuldbyrdelsesfrist vil eksekvere Dommen. Ligeledes kan det i Dommen bestemmes, at Eksekution mod eller uden foregaaende Sikkerhedsstillelse skal kunne iværksættes, uanset at Dommen betimelig paaankes. Paa den anden Side er det upraktiske og kunstige Afsætningsinstitut helt afskaffet. Ligeledes er den gamle Regel om Forældelse af Namsdommes Eksekutionskraft ophævet, saa at kun de almindelige Regler om Hævd og Præskription kan medføre Bortfald af den ved Dommen konstaterede Ret.

Med Hensyn til selve *Eksekutionens Foretagelse* er der for *Handlingsdommes* Vedkommende gjort den principielle Forandring, at der — hvor ikke undtagelsesvis direkte Fremtvingelse er mulig, jfr. §§ 485—487 — i Stedet for Tvangsmulkter og eventuelt Gældsfængsel skal paalægges Domfældte Erstatning til Domhaveren for hans Interesse i Dommens Efterkommelse og offentlig Straf for hans modvillige Undladelse, jfr. de nærmere Regler herom i §§ 484 og 490.

Hvor Dommen lyder paa *Udredelse af Penge*, opretholdes derimod ved Kapitel 46 væsentlig de samme Regler som nu. Som noget tildels nyt kan dog nævnes

den Adgang, der ved § 495 jfr. § 499 er hjemlet Domhaveren til at gøre Udlæg i Domfældtes Brugsrettigheder over faste Ejendomme paa den Maade, at Ejendommen ved Fogdens Foranstaltning administreres til hans Fordel. Fremdeles blev der paa Lovens sidste Stadium i denne, jfr. navnlig § 471 og §§ 507—518, indføjet nogle nye Regler sigtende til at lette Inddrivelsen af smaa Fordringer. Herefter skal navnlig paa Landet Eksekution ske ved Sognefogden, naar Dommen eller Forliget lyder paa Betaling af en Pengesum, der bortset fra de efter Sagens Begyndelse paaløbne Renter og Sagsomkostninger ikke overstiger 100 Kr., og Genstanden for Eksekutionen derhos ikke er fast Ejendom. Eksekutionen foregaar da efter lignende Regler, som gælder for Udpantninger, der foretages af Sognefogden. Ligesom det i Almindelighed gælder ved Udpantning, behøver Rekvirenten i disse Tilfælde ikke at give Møde under Udlægsforretningen.

Forhandlingerne for Fogedretten foregaar mundtligt, men der skal dog i Tilfælde af, at der opstaar Tvist, ske en vis Protokollation, jfr. nærmere §§ 515 og 516. Under Forhandlingerne for Fogden kan Bevisførelse ved Vidner, Syn og Skøn eller personlig Afhøring af Parterne ikke finde Sted, medmindre Fogden mener undtagelsesvis at burde tilstede det. Der aabnes ved § 518, sidste Stk., Fogden en vis Adgang til at træffe eksigibel Bestemmelse om Sagsomkostningerne, idet han nemlig kan paalægge den Part, der skønnes uden tilstrækkelig Grund at have givet Anledning til eller unødig at have vidtløftiggjort Proceduren for Fogedretten, at udrede Omkostninger til Modparten. I Forbindelse hermed kan nævnes, at der ved § 142, 2. Stk., er tillagt Fogedretten (og Skifteretten) en Beføjelse til at paalægge Rettergangsbøder, som den hidtil har maattet savne.

Som *Retsmidler* mod Fogedforretninger finder vi ved Kapitel 52 ogsaa hjemlet dels Anke, dels Kære. Den første skal ifølge § 584 finde Anvendelse, naar Klagen vedrører selve den Fordring eller Ret, om hvis Fuldbyrdelse der er Spørgsmaal. Derimod maa Klager, der alene angaar de processuelle Betingelser for Fogedforretningen eller den derved brugte Fremgangsmaade, gøres gældende ved Kære. Under Ankesagen eller Kæremaalet bestaar der en næsten ubegrænset Adgang til at fremkomme med Nova, idet ifølge § 585 som Regel den for Fogden stedfundne Procedure ikke er bindende, og der endog intet er til Hinder for, at nye Paastande fremsættes.

B. Med Hensyn til *Udpantning* og *Indsættelses- eller Udsættelsesforretninger* opretholdes ved Kapitlerne 53 og 54 i alt væsentligt den Ordning, som hidtil har været fastslaaet, henholdsvis ved L. 29. Marts 1873 og ved en paa forskellige spredte Lovbud støttet Praksis. Kun gøres der, hvor der bliver Spørgsmaal om at klage over saadanne Forretninger, en lignende Sondring som ved Udlæg mellem Anke og Kære, jfr. saaledes § 589 i Slutn., §§ 594 og 595 i Slutn. og § 602.

C. Hvad angaar de „foreløbige Retsmidler“, *Arrest og Forbud*, som omhandles i Kapitlerne 55 og 56, har Adgangen til at foretage Arrest faaet en Udvidelse ved § 603, 2), idet der i Overensstemmelse med de fleste fremmede Proceslovgivninger aabnes en vis Adgang til at gøre Arrest ogsaa for uforfaldne Fordringer, nemlig naar der er Grund til at befrygte, at Skyldneren ellers ved at bortflytte eller forstikke sit Gods eller paa anden Maade vilde umuliggøre eller dog væsentlig vanskeliggøre Adgangen til i sin Tid at opnaa Dom og gøre Eksekution, f. Eks. naar en Lejer pludselig vil flytte bort

med sine Møbler og andre Ejendele uden først at betale Lejen.

Paa den anden Side har man ogsaa været betænkt paa at forhindre en overdreven Brug af Arrestinstitutet. Dette tilsigtes navnlig ved Bestemmelsen i § 627, 2. Stk., hvorefter der, dersom Retten efter derom af Rekvisitus nedlagt Paastand skønner, at der ikke i hans økonomiske Stilling eller Forhold iøvrigt paa den Tid, da Arresten begæredes, fandtes nogen rimelig Grund for Arrestrekvirenten til at benytte det nævnte Retsmiddel, ikke ved Dommen bliver at tilkende Rekvirenten Erstatning for de med Arrestens Foretagelse eller den særlige Retsforfølgning forbundne Udgifter.

Den allerede nu stærkt begrænsede Adgang til at anvende Arrest paa Person faar ved Loven en yderligere Begrænsning. Det fremgaar saaledes allerede af, hvad ovenfor[1]) er omtalt, at der ikke længere er Spørgsmaal om en saadan Arrest i Anledning af Handleforpligtelser. Hvad Pengeforpligtelser angaar, opretholdes vel ved § 604 en Ordning væsentlig svarende til den hidtil ved K. L. § 164, jfr. L. 18. Decbr. 1897 hjemlede[2]). Men det bestemmes ved § 612, 3) som noget nyt, at Skyldnerens Fængsling skal ophøre, saasnart han gør antageligt, at han overhovedet intet ejer, hvori Eksekution kunde gøres for Fordringen, og der fastsættes ved § 611 en betydelig Afkortelse af Fristerne for Fængslingens Varighed, saaledes at Maksimum bliver 24 Uger.

Med Hensyn til Rekvisiti Adgang til at fremsætte Indsigelser mod Arrestens Lovlighed har man særlig stræbt at gøre Reglerne noget simplere. Den hidtil væ-

---

[1]) S. 105.

[2]) Ved de nye Love om Børn udenfor Ægteskab og Ægtebørn af 23. Maj 1908 § 17 og § 11 er dog Gældsarrest blevet indført i et nyt Tilfælde.

rende Ordning anviser ham hele tre forskellige Veje hertil, nemlig foruden selve Justifikationssagen, Appel til den overordnede Ret og Kendelse af den Fogedret, som har besluttet Arresten, hvorved ret brogede Forhold kan opstaa. Ved Loven henvises han derimod til alene at benytte den første Vej. Arrestens Forfølgning sker da dels ved en „Hovedsag", hvorunder Fordringens Gyldighed og Arrestens Lovlighed, for saa vidt den beror herpaa, prøves, dels ved en egentlig „Arrestsag", under hvilken alle andre Indsigelser mod Arrestens lovlige Foretagelse paakendes. Men de to Sager kan dog behandles i Forbindelse med hinanden, jfr. nærmere §§ 625—629.

Hvad *Forbud* angaar, begrænses Anvendelsen af dette Institut, som unægtelig ogsaa har sin betænkelige Side, noget. Saaledes skal det slet ikke kunne anvendes overfor offentlige Myndigheders Handlinger, medmindre de i det enkelte Tilfælde optræder som rent private Personer, enten som Ejere af faste Ejendomme eller som Medkontrahenter i Kontraktsforhold, jfr. § 637. Det gøres endvidere ved § 639 udtrykkelig til Betingelse, at den, mod hvem Forbudet er rettet, ved Gerning eller Ord har givet Grund til at antage, at han vil foretage de Handlinger, som skal forbydes. Kan fyldestgørende Bevis i saa Henseende ikke fremskaffes for Fogden, kan det paalægges Forbudsrekvirenten at stille Sikkerhed som Betingelse for at faa Forbud iværksat. Og Forbud skal ikke kunne nedlægges, naar det skønnes, at en af Rekvisitus tilbudt Sikkerhed eller den Straf, som Lovens almindelige Regler hjemler for Retskrænkelsen, yder Rekvirenten tilstrækkeligt Værn. Nogen Lempelse betegner ogsaa Bestemmelsen i § 641; herefter skal under Sager, der anlægges for Overtrædelse af et Fogedforbud, Spørgsmaalet om Idømmelse saavel af Straf som Erstatning

kunne udsættes, indtil Forbudssagen og dermed Spørgsmaalet om Forbudets materielle Berettigelse er afgjort.

II. A. Ved *Tvangsauktion* skal, som Konsekvens af den Tanke, at denne kun danner det afsluttende Led paa Kreditors Retsforfølgning, *Fogden* eller i Konkurs- og Dødsboer, jfr. Kapitel 59, Skifteretten, udfolde den Virksomhed, som hidtil har været henlagt til Auktionsforvalteren. Iøvrigt indeholder Kapitlerne 48—50 Regler, som næsten uforandrede er optaget fra Tvangsauktionsloven af 9. April 1891. Som Ændringer kan dog nævnes, at ifølge § 533, 2. Stk., maa Auktion i Almindelighed ikke foregaa, førend den ordentlige Ankefrist af 4 Uger fra Udlæget, som danner Grundlaget for Tvangsauktion, er udløbet, og at ifølge § 546. 2. Stk., og § 572, 3. Stk., Tvist angaaende Auktionssummens Fordeling skal afgøres ved almindelig Rettergang. De Regler, som Kapitel 51 indeholder om Proceduren af Tvistigheder, der opstaa under Tvangsauktionen, stemmer i alt væsentligt med dem, der gælder om Proceduren ved Udlægsforretninger.

B. Med Hensyn til *frivillige Auktioner* var det ifølge et særligt Udkast, som Kommissionen havde udarbejdet, foreslaaet at henlægge Afholdelsen af dem til nogle offentlig beskikkede „Auktionsbestyrere“. Denne sikkert ogsaa naturlige Ordning er imidlertid ikke blevet gennemført, og Følgen er da, at ogsaa disse Auktioner har bevaret deres judicielle Karakter. Ligeledes kunde det, da de slet ikke omtales i den nye Lov, synes at ligge nærmest at lade dem foretage af den samme Embedsmand som hidtil, nemlig i København af en særlig Aukionsdirektør og udenfor København af Retsbetjentene i deres Egenskab af Auktionsforvaltere, men i enkelte Købstæder af Borgmesteren sammen med Retsskriveren. Det har dog sikkert ikke været Meningen at etablere en

saa kunstig Ordning, men ligesom hidtil at lade de frivillige Auktioner afholde af de samme Embedsmænd som de tvungne, altsaa efter den nye Ordning altid af Fogden. § 673 indeholder ganske vist en Forudsætning om, at der stadig bestaar særlige Auktionsforvaltere. Men dette kan dog næppe være afgørende, da der derved vistnok kun er tænkt paa Modsætningen til de beskikkede Auktionsbestyrere, som nævnedes i den tilsvarende Bestemmelse i Kommissionsudkastet (§ 529).

III. Hvad endelig angaar *Skifte og Konkurs*, har Loven ved Kapitlerne 57 og 58 i det væsentlige nøjedes med at henvise til den hidtil gældende Skifte- og Konkurslov.

Hvad Skiftemyndighederne angaar, træder der dog ifølge § 15 i Stedet for Københavns Skiftekommission to Skifteforvaltere. Udenfor København vil Skifteforretningerne sædvanlig være henlagte til Retsbetjentene i deres Egenskab af Skifteforvaltere. Tvivlsomt kan det alene være, om i de Tilfælde, hvor i Købstæderne undtagelsesvis „Borgmester og Raad“ efter den hidtil gældende Ordning skulde være Medlemmer af Skifteretten, denne Ordning fremdeles er opretholdt. Det ligger dog ifølge Forbindelsen mellem §§ 13 og 14, hvorved det synes forudsat, at *alle* til den egentlige Retspleje henhørende Forretninger (altsaa ogsaa de som judicielle betragtede Skifteforretninger) skal foretages af Underretterne, nærmest at antage, at disse ogsaa altid skal varetage Skiftevæsenet, og denne Ordning maa da vist som den naturligste foretrækkes.

Med Hensyn til Behandlingsmaaden er der paa eet Punkt gjort en principiel Forandring, idet ifølge §§ 647 og 659 Tvistigheder angaaende Krav, der rejses i Boet, som Regel ikke skal kunne afgøres af Skifteretten, men henvises til sædvanlig Rettergang. Kun naar Parterne er

enige om at overlade Spørgsmaalets Afgørelse til Skifteretten, er denne, naar ingen Bevisførelse ved Vidner, Syn eller Parternes egen Forklaring behøves, pligtig at afsige en Kendelse, ved hvilken Spørgsmaalet da er afgjort paa lignende Maade som ved Voldgift. Skifteretten kan dog, ligesom ovenfor omtalt med Hensyn til Fogedretten, paalægge den Part, der skønnes uden tilstrækkelig Grund at have givet Anledning til eller unødig at have vidtløftiggjort Proceduren, at udrede Sagsomkostninger til Modparten, saaledes at Fuldbyrdelsesfrist med Hensyn hertil fastsættes i Kendelsen.

Grunden til Hovedreglen er, som det tildels fremgaar af den Begrænsning, der gøres ved Undtagelsen, og som det udtrykkelig udtales i Kommissionsudkastets Motiver, at Udkastet havde gennemført Umiddelbarhedsprincipet ogsaa med Hensyn til disse Tvistigheder og som Hovedregel henlagt større Sagers Paakendelse til Landsretten. Naar da ifølge de hidtil antagne Regler egentlig Bevisførelse ikke kunde foregaa for Skifteretten, maatte ogsaa Afgørelsen henlægges til den Domstol, for hvilken Beviserne førtes. Efter de store Indskrænkninger, der ved den endelige Lov gjordes i Umiddelbarhedsprincipet, er det imidlertid tvivlsomt, om denne noget kunstige Ordning, som let kan medføre Forhaling af Behandlingen, har tilstrækkelig Grund.

Tredje Afsnit:

Strafferetsplejen.

§ 18.

Strafferetsplejens Omraade og almindelige Grundsætninger.

I. Strafferetsplejens *Omraade* bestemmes ved Lovens Kapitel 60 væsentlig paa samme Maade som hidtil. Dens Hovedgenstand danner selvfølgelig Sager, der gaar ud paa Straf.

Men paa den ene Side er der visse Spørgsmaal om Straf, som falder udenfor Strafferetsplejen, saaledes navnlig de Tilfælde, hvor Straf kan paalægges uden særlig Straffesag, og de saakaldte „private Straffesager", der behandles i den borgerlige Retsplejes Former, jfr. § 708. Med Hensyn til disse har dog for det første Bestemmelsen i Pl. 23. Maj 1840 § 2 ved Lovens § 967 faaet en Udvidelse, idet altid, naar nogen under en privat Straffesag er dømt til Fængselsstraf, Anke kan rejses herimod efter Reglerne, der gælder for offentlige Straffesager. Fremdeles kan ifølge § 708 strafbare Handlinger, der ellers ifølge Lovgivningen er henviste til privat Paatale, ogsaa i første Instans gøres til Genstand for offentlig Forfølgning, naar Paatalemyndigheden finder, at en offentlig Interesse kræver det. Endelig skal

8

efter § 674 Sager om Ærefornærmelser i navnløse eller med urigtigt eller opdigtet Navn forsynede Skrivelser altid behandles efter den offentlige Strafferetsplejes Regler, saa snart den fornærmede forlanger offentlig Paatale.

Paa den anden Side skal ligesom efter den hidtil gældende Ordning forskellige Sager, der ikke gaar ud paa Straf, behandles i Strafferetsplejens Former. Til de allerede anerkendte Tilfælde føjer Loven i §§ 674 og 675 flere nye, saaledes Sager om Oprejsning for uforskyldt Anholdelse eller Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel eller for uforskyldt Udstaaelse af Straf, Sager angaaende Overtrædelse af forskellige Politilove, selv om der ikke nedlægges Paastand om Straf, ligeledes om de ved Straffelovstillæget af 1. April 1905 hjemlede Afholdspaalæg til Drankere og Opholdspaalæg til Forbrydere, Omstødelse af et Ægteskab ifølge en absolut Ugyldighedsgrund og Mortifikation af de ovenfor omtalte anonyme Ærefornærmelser.

Endelig kan ifølge § 676 borgerlige Retskrav paa den sigtede, som følger af strafbare Handlinger, navnlig altsaa Erstatningskrav, forfølges i Forbindelse med Straffesagen efter de nærmere Regler, som Kapitel 87 fastsætter derom. Af disse maa navnlig fremhæves den Adgang, der ved § 970 hjemles Retten til i Nævningesager at forelægge Nævningerne Erstatningsspørgsmaalet, naar hertil er særlig Grund.

II. A. De tidligere omtalte Grundsætninger: Offentlighed, Mundtlighed og Umiddelbarhed finder i og for sig ogsaa Anvendelse paa Strafferetsplejen[1]) og har i flere Retninger netop indenfor den en særlig stor Betydning[2]). Paa den anden Side har formentlige Strafferets-

[1]) Jfr. ovenfor S. 13 ff., 16 ff., 22 ff.
[2]) Jfr. „Strafferetsplejen“ S. 81.

plejehensyn ført til under Forundersøgelsen at opstille visse Begrænsninger navnlig i Offentligheden.

B. Straffeprocessens Hovedopgave er i og for sig klar nok: den nemlig at faa dem, der forser sig mod Statens Love, draget til Strafansvar. Men med Hensyn til de Midler, den anvender til Gennemførelsen af dette Maal, gør der sig ret betydelige Forskelligheder gældende. En Hovedmodsætning fremtræder navnlig i Grundlaget for hele Ordningen af Strafferetsplejen, idet dette, som man plejer at udtrykke det, enten kan være „*inkvisitorisk*„ eller „*akkusatorisk*“.

Ved en gennemført inkvisitorisk Ordning af Straffeprocessen forstaas da en saadan, som overlader *hele* Strafforfølgningen, lige fra dens første Begyndelse indtil Dommen, til Dommeren selv. Efter en gennemført akkusatorisk Ordning henvises derimod den anklagende Funktion og hele Virksomheden til at godtgøre den sigtedes Skyld til en selvstændig Myndighed, saa at Dommeren væsentlig begrænses til sin rent dømmende Opgave.

I en saadan Renhed findes imidlertid ingen af de to Ordninger gennemført. I Nutiden plejer saaledes i egentlig kriminelle Sager Beslutningen om Indledelse af Strafforfølgningen og den endelige Tiltale næsten altid at tages af en særlig Paatalemyndighed. Men der maa dog siges at foreligge en Inkvisitionsproces, naar hele Virksomheden til Sagens Oplysning fra det Øjeblik, den er bragt for Retten, paahviler denne selv, idet der ikke findes noget andet selvstændigt Organ til at varetage denne Opgave. Processen er nemlig derved paa Forhaand udelukket fra at være akkusatorisk og maa da, i hvert Fald i formel Forstand, betragtes som inkvisitorisk.

Den vil sædvanlig ogsaa blive det i dybere materiel Forstand. Idet nemlig Sagens Oplysning overlades til Dommeren, der har Magten over den sigtede, vil han i sin i og for sig forstaaelige Iver for at faa den skyldige straffet let blive fristet til — og Inkvisitionsprocessens Historie viser, hvor let han bukker under for denne Fristelse — at misbruge sine Magtmidler overfor den sigtede, idet han gennem skarp Inkvisition søger at fravriste denne en Tilstaaelse, og naar Inkvisiten ikke godvillig vil efterkomme sin Pligt til at forklare sig overensstemmende med Sandheden, navnlig gennem en udstrakt Anvendelse af Varetægtsfængsel søger at bringe ham paa andre Tanker. Den sigtede bliver da et retløst Undersøgelsesobjekt i Forhørsdommerens Haand, uden Forsvarer og i det hele uden andet Værn end det, Dommeren selv, der saa let ubevidst vil være kommet til at staa som den sigtedes Anklager, vil tilstaa ham.

Det er da denne, for Dommerens upartiske Stilling saa farlige Anklagerrolle, som det akkusatoriske System søger at fritage ham for ved at indføre en særlig Anklagemyndighed, til hvilken Ledelsen af Undersøgelsen mod den sigtede overlades.

Heller ikke dette finder man imidlertid gennemført fuldtud. Ifølge Anklageprocessens Grundtanke skulde Dommeren indskrænke sig til at afsige Dom i Henhold til det af Anklageren tilvejebragte Materiale og ikke selv udøve nogensomhelst Virksomhed til dets Fremskaffelse. Men en saadan rent passiv Stilling finder man ikke i nogen Straffeprocesordning anvist Dommeren.

Det maa jo erindres, at ikke engang i Civilprocessen en saadan Ordning kan anses for naturlig, men at man i Nutiden er enig om at tillægge Dommeren en vis Medvirkning ved Sagens Oplysning, saa at Tvisten alene rejser sig om, hvor vidt man i saa Henseende skal

gaa[1]). Dette maa da i endnu højere Grad gælde med Hensyn til Strafferetsplejen, idet det offentlige her har en langt stærkere og mere umiddelbar Interesse i, at Sagen fuldstændig oplyses. Naar blot *Hovedvirksomheden* til Sagens Oplysning overlades til den selvstændige Anklager, og *Undersøgelsens Plan* væsentlig bestemmes af ham, maa Processen anses for akkusatorisk, selv om Dommeren ikke er udelukket fra at udfolde en vis accessorisk supplerende Virksomhed i saa Henseende.

Der er i Nutiden en voksende Erkendelse af, at kun ved en saadan reelt akkusatorisk Ordning er det muligt at forene de to Hensyn, paa den ene Side at yde den sigtede tilstrækkeligt Værn ved at stille ham overfor en upartisk Dommer, helst ogsaa med en Forsvarer til sin Bistand, og paa den anden Side at hævde Samfundets Interesse i Retssikkerhedens Opretholdelse. Naar derimod Anklageren kun indtager en tjenende Rolle overfor Dommeren, der staar som Hovedpersonen i Strafforfølgningen, kan Ordningen maaske nok betegnes som formelt akkusatorisk, for saa vidt som der er en særlig Anklagemyndighed, men det, der reelt skulde opnaas ved en Anklageproces, vil da væsentlig blive illusorisk.

Ser vi paa vor egen Straffeproces, var den efter Chr. V.'s Lov tilsyneladende akkusatorisk, men i Virkeligheden var Forholdet sikkert det, at der den Gang slet ikke eksisterede nogen særlig Straffeproces som en fra Civilprocessen adskilt Del af Retsplejen[2]).

I Løbet af det 18de Aarhundrede udviklede vor Strafferetspleje, navnlig paa Grund af Manglen af en tilstrækkelig effektiv Paatalemyndighed, sig imidlertid stærkt inkvisitorisk, idet Dommeren tog saa godt som

---

[1]) Jfr. ovenfor navnlig S. 46.

[2]) Jfr. nærmere „Strafferetsplejen" S. 7 ff.

hele Strafforfølgningen i sin Haand og da ogsaa i vidt Omfang udnyttede saavel Forhøret som Inkvisitionsprocessens øvrige Tvangsmidler. I Forhold dertil havde det ikke synderlig Betydning, at der til Straffesagen, efter at den gennem Forundersøgelsen var lagt fuldstændig til Rette, knyttedes en akkusatorisk, rent skriftlig Forhandling ved en beskikket Aktor og Defensor.

Da Reformbestræbelserne begyndte at tage fast Form, var der ogsaa fra alle Sider Enighed om, at den nye Strafferetsplejeordning i Lighed med, hvad Tilfældet har været i saa godt som alle Lande, der i nyere Tid har reformeret deres Strafferetspleje, skulde være en Anklageproces med et særligt Organ til at varetage Anklagens Funktioner, og dette var navnlig ogsaa Tilfældet efter det sidste Kommissionsudkast. Tvivlen drejede sig alene om, hvor vidt i reelt akkusatorisk Retning Forundersøgelsen skulde formes, idet Folketinget[1]) i Overensstemmelse med Kommissionens Mindretal nærmest vilde overlade den til Parterne, Politimesteren (Sysselmanden) paa Anklagerens Vegne og den sigtede med hans Forsvarer, medens Landstinget[2]) overensstemmende med Kommissionens Flertal ønskede at bevare Dommeren som Hovedpersonen ved Forundersøgelsen.

Da man imidlertid ved Regeringsforslaget af 1906 opgav Adskillelsen af Retsplejen fra Forvaltningen, ansaa man det ogsaa for nødvendigt at forlade Tanken om en selvstændig Anklagemagt, og man maatte da blive staaende ved den hidtil værende inkvisitoriske Ordning.

Herefter skal vel paa væsentlig samme Maade som hidtil Forfølgningen indledes og Tiltale rejses af særlige

[1]) Jfr. dettes Forslag fra 1905—6 § 876.
[2]) Jfr. dettes Forslag fra 1905—6 § 795.

Paatalemyndigheder, jfr. navnlig §§ 701—703, og der skal ogsaa, naar Anklage er besluttet, beskikkes offentlige Anklagere (og Forsvarere) til at udføre den afsluttende Behandling, jfr. §§ 813 og 814; paa Grund af denne Domsforhandlings mundtlige Karakter vil den forøvrigt vistnok kunne ventes at ville faa adskilligt større Betydning end hidtil.

Men hele Forundersøgelsen er indrettet formelt inkvisitorisk, idet der overhovedet under denne slet ikke er tillagt Anklagemyndigheden nogen selvstændig Funktion, men ifølge § 802, 1. Stk., Dommeren, naar Forundersøgelse er indledet, „har i Embeds Medfør, uden at yderligere Begæring udfordres, med størst mulige Hurtighed at foretage alle hensigtsmæssige Skridt til Opnaaelse af Forundersøgelsens Øjemed".

I §'ens 2. Stk. hjemles der vel en Adgang for den sigtede selv eller hans Forsvarer til at rette Begæring til Dommeren om Foretagelse af enkelte Undersøgelseshandlinger. Men der omtales ikke nogen tilsvarende formel Beføjelse for Politiet og Anklagemyndigheden. I alle de Tilfælde, hvor Politimester og Dommer er forenede i samme Person, vilde en saadan selvstændig Virksomhed fra Politiets Side heller ikke godt kunne tænkes.

Anderledes stiller Forholdet sig derimod i København og de enkelte andre Steder, hvor der straks skal indføres særlige Politimestre; her vil Politimyndighederne, selv efter at Sagen er bragt for Retten, være i Stand til paa egen Haand at indhente Oplysninger i Sagen, jfr. ogsaa Forudsætningen i § 802, 3. Stk. Gennem det Statspoliti, der ifølge § 138 skal oprettes, vil der være Mulighed for en lignende Udvikling i Fremtiden for det øvrige Lands Vedkommende, saa at der f. Eks. maaske vil kunne danne sig en særlig Afdeling ved Amterne

med Statspolitiet umiddelbart under sig til Straffesagernes Oplysning. Hvis da Dommeren ifølge de mange Begrænsninger i hans Virksomhed, som Loven hjemler, viser sig ude af Stand til tilstrækkelig virksomt at varetage sin strafforfølgende Opgave, vil der da maaske kunne ske en Forskydning, hvorefter en stadig større Del henlægges til Politimyndighederne, og Ordningen saaledes — selv uden nogen formel Lovændring — udvikle sig mere og mere i akkusatorisk Retning. Men den Garanti for en saadan Ordning, som kun kan opnaas gennem en selvstændig Myndighed, der har Paatalen og Forfølgningen af Forbrydelsen til udelukkende Opgave, vil dog stadig mangle.

Loven har imidlertid været alvorlig betænkt paa at afsvække de farlige Sider ved den formelt inkvisitoriske Ordning, idet den ved meget bestemte Forskrifter har søgt at holde al materiel Inkvisition ude. Den har saaledes absolut forbudt ethvert egentlig inkvisistorisk Forhør over den sigtede og givet stærkt regulerende og begrænsende Bestemmelser om Varetægtsfængsel; for en Del lovfæster disse Bestemmelser forøvrigt kun en Ordning, som under Indflydelse af Reformens Aand allerede i Praksis havde begyndt at udvikle sig. Fremdeles vil den almindelige Regel om Forundersøgelsens Offentlighed, det vide Omfang, hvori en Forsvarer kan optræde ved den sigtedes Side allerede under Forundersøgelsen, og de store Beføjelser, der tillægges denne Forsvarer, være ganske uforenelige med den hidtil værende inkvisitoriske Undersøgelsesmetode.

Disse Forskrifter, som nedenfor vil blive nærmere omtalte, indeholder et klart Udtryk for, at al Inkvisition for Fremtiden skal være banlyst fra vor Strafferetspleje. Hvor stærkt fristet end Dommeren for at kunne varetage sin strafforfølgende Opgave maatte blive til at

gribe til inkvisitoriske Midler, er det givet, at det er ham absolut forbudt. Han vilde ved at tage sin Tilflugt til saadanne i lige Grad komme i Strid med Lovens klare Ord og med dens hele Aand og bærende Grundtanke.

C. Ikke helt med Urette har den populære Opfattelse ved Retsreformen sat *Nævningerne* som Hovedsagen. Indførelsen af saadanne Folkedommere til at afgøre Spørgsmaalet om den anklagedes Skyld er nemlig af en saadan Betydning for Strafferetsplejen, at den med Rette kan siges at bestemme dennes Grundpræg. Det er dog ikke her muligt at komme ind paa en almindelig Drøftelse af dette Instituts Betydning, men der skal kun i Korthed antydes de Hovedgrunde, som har ført til dets — dog stærkt begrænsede — Optagelse i vor nye Retspleje som i næsten alle moderne Straffeprocesordninger.

Først maa da nævnes de umiddelbare Goder, som derved ventes tilført Retsplejen. Gennem Nævningerne, der kommer fra anden Livsgerning og fra meget forskellige Kredse, tilføres der Retsplejen en Sum af praktisk Livserfaring og en frisk Opfattelse af det enkelte Tilfælde, som vil kunne danne et gavnligt Supplement til den rent juridiske Bedømmelse, idet denne let vil være udsat for at blive noget vel formel og rutinemæssig. Dette gør sig særlig gældende ved Afgørelsen af Beviset, som i saa høj Grad beror paa almindelig Erfaring og Menneskekundskab. Men ogsaa ved Bedømmelsen af den juridiske Side ved Handlingen vil det være af Betydning og skabe en særlig Garanti for den anklagede, naar man til hans Domfældelse kræver, at en Kreds af hæderlige og forstandige Mænd føler sig overbeviste om hans Skyld. Navnlig naar disse Mænd tages fra Kredse, der socialt staar den anklagedes egen Kreds nær, vil der derigennem vindes et betydningsfuldt

Værn mod, at der øves Uret imod ham. Og hvor det, som i de større Straffesager, drejer sig om Menneskers Velfærd, kan der ikke skabes Garantier nok.

Hertil kommer imidlertid den overordentlige indirekte Betydning, som Nævningernes Medvirkning har for hele Strafferetsplejen, særlig ved dennes Overgang fra en ren Inkvisitionsproces til en mere moderne Ordning. Erfaringen fra saa godt som alle Lande viser klart, at denne Overgang overhovedet ikke lader sig praktisk gennemføre, uden at der er Nævninger med. I det fulde Offentlighedens Lys, der gennem Forhandlingen for Nævningeretten, som det jo ikke kan nytte at henvise til skrevne Akter, kastes over hvert Punkt i Straffesagen, haves i Virkeligheden det eneste sikre Værn mod, at der ikke ogsaa under den nye Ordning stadig i det skjulte drives Inkvisition. Og et saadant Værn bliver ganske særlig paakrævet, naar, som jo Tilfældet er med vor nye Lov, det inkvisitoriske System formelt bevares.

Gennem det folkelige Element, der ved Nævningerne tilføres Strafferetsplejen, antager denne, som Erfaringen fra andre Landes Jurydomstole klart viser, en jævnt menneskelig Karakter, saa at alle formelle Juristerier holdes ude. Den personlige Forbindelse mellem Folket og dets Ret, som gennem Nævningerne kommer i Stand, virker befrugtende ind paa Retsudviklingen, idet der derved i Befolkningens store Kredse vækkes en Sans og Forstaaelse for Retten, som paa mange Maader kommer denne selv til Gode. Og navnlig skabes der, naar Folket saaledes selv er med til at øve Statens straffende Myndighed, ude i Befolkningen en Tillid til Strafferetsplejen, som den hos os ikke just hidtil har kunnet glæde sig ved, men som allermindst denne Gren af Retsplejen, der griber saa dybt ind i Menneskeskæbner,

kan undvære. Dog vil den Grad, hvori dette Gode opnaas, noget afhænge af, om Nævningeretten sammensættes saaledes, at de Befolkningskredse, mod hvem Straffeloven særlig retter sig, virkelig i den ser deres naturlige Repræsentanter.

Det er saadanne Betragtninger, der har baaret Nævningeinstitutionen frem og skaffet den dens fuldt berettigede Plads indenfor Strafferetsplejen — en Plads, som det da trods de mange stærke Angreb, der er rettede paa Institutionen, og de juridiske Vanskeligheder, som den unægtelig i flere Retninger frembyder, heller ikke nogensinde er lykkedes at fortrænge den fra. Vor nye Lov har da ogsaa givet den en, ganske vist ret begrænset, Anerkendelse, saaledes som det nedenfor skal blive nærmere omtalt. Den har dertil til en vis Grad følt sig forpligtet ved Grundlovens tidligere berørte Paabud om Nævningers Indførelse. Forholdene har maaske nok siden den Tid i flere Retninger forandret sig. Saaledes spiller Hensynet til at beskytte Borgerne mod selve Regeringsmagtens Overgreb, som det navnlig har faaet Udtryk i Bestemmelsen om, at politiske Sager skal behandles for Nævninger, næppe længere samme Rolle. Men det maa hævdes, at vedblivende en Række Grunde af betydelig Vægt lader sig anføre for denne Institution[1]).

Ved Siden af egentlige Nævninger, som selvstændigt afgør Spørgsmaalet om den tiltaltes Skyld, kender flere Straffeprocesordninger, saaledes den norske og tyske, Lægdommeres Medvirkning i Form af „*Meddomsmænd*“ (paa tysk „Schöffen“), der — paa lignende Maade som de fagkyndige Dommere i Sø- og Handelsretten — deltager i *hele* Sagens Behandling sammen med de juridiske Dommere. Disse yder vel ikke den anklagede

---

1) Jfr. nærmere „Strafferetsplejen“ S. 138 ff.

samme Garanti som Nævningerne, men vil dog i mindre Straffesager, hvori Nævningeapparatet findes for stort og besværligt, kunne gøre deres ikke ringe Nytte[1]). Vor Lov har imidlertid ingen Plads villet indrømme dem indenfor vor Strafferetspleje.

§ 19.

Paatalen.

I. A. Som ovenfor berørt, findes der i vor Straffeproces et vist akkusatorisk Element, idet ifølge Grundsætningen „Uden Anklager ingen Dommer“ Retten ikke træder i Virksomhed uden efter Begæring af en paataleberettiget, jfr. § 701. Da Loven ikke indfører nogen særlig Anklagemagt, er Paatalemyndigheden i de egentlige Justitssager, som her foreløbig[2]) nærmest haves for Øje, ved §§ 702 og 703 henlagt til de samme Myndigheder som hidtil, nemlig Amtmanden og i København Politidirektøren, dog saaledes, at Justitsministeren maa betragtes som den øverste Paatalemyndighed. Forfølgning ved Undersøgelsesret rejses i disse Sager af Politimesteren; i de fleste Underretsskredse, hvor jo Dommeren tillige er Politimester, træder i Stedet for Begæring til Underretten en Tilførsel til Retsbogen om, at Rettens Virksomhed er foranlediget af Dommeren i hans Egenskab af Politimester.

B. Reglen er vel, at Handlinger, der opfylder Betingelserne for at straffes, altid skal gøres til Genstand for Paatale. Men herfra sker der dog ved § 706 flere Undtagelser, og navnlig gives der her en klar Anerken-

---

1) Jfr. „Strafferetsplejen“ S. 144—5, 152 ff.

2) Om de private Straffesager er ovenfor S. 113 talt, om de offentlige Politisager vil blive gjort nogle Bemærkger nedenfor S. 190—2.

delse af det efter vor hidtil gældende Ordning noget omtvistede „*Opportunitetsprincip*“, idet det bestemmes, at de sædvanlige Paatalemyndigheder, naar de finder, at „Paatale under Hensyn til særlig formildende Omstændigheder kan undlades uden Skade for nogen offentlig Interesse“, skal forelægge Sagen for Justitsministeren, som da altid maa kunne frafalde Paatale i saadanne Tilfælde.

Ved Kommissionsudkastet (§ 36) var der efter flere fremmede Lovgivningers Forbillede aabnet en vid Adgang til den saakaldte „subsidiære, private Paatale“, idet den private forurettede, naar Myndighederne nægtede at paatale, selv kunde bringe Sagen for Retten. Men denne, unægtelig ogsaa noget tvivlsomme Ordning[1]) er ved den endelige Lov blevet stærkt begrænset. Ved § 709 aabnes der nemlig alene ved de Forbrydelser, som er betinget offentlig Paatale undergivet, Adgang for vedkommende private til at paatale dem, dersom Handlingen ikke kan medføre højere Straf end simpelt Fængsel. Det samme skal dog ogsaa gælde i Tilfælde af Trusler efter Strfl. § 299.

II. Paatalemyndighedens Initiativ som Betingelse for Rettens Indskriden viser sig paa Straffesagens forskellige Stadier.

A. „*Efterforskningen*“ af Forbrydelser sker ifølge §§ 784 og 785 ved Politiet, udenfor København under Amtmandens Overtilsyn. Men hvis Politimesteren finder, at der allerede paa dette Stadium skal træffes Foranstaltninger, som kræver Medvirkning af Retten, kan han rette Begæring til denne derom. Undersøgelsesretten er da pligtig at tage Begæringen til Følge, medmindre der foreligger en legal Hindring derfor. Dog skal Retten i

---

[1]) Jfr. „Strafferetsplejen“ S. 32 ff.

enhver Henseende prøve, hvorvidt en fremsat Begæring om Beslaglæggelse, Ransagning, Anholdelse eller Fængsling er tilstrækkelig begrundet. Rettens Virksomhed ophører, naar den begærte Retshandling er tilendebragt, dog kan Retten altid af sig selv foretage uopsættelige Retsskridt, jfr. § 792.

B. Ligeledes skal ifølge § 798 *Forundersøgelse ved Retten* kun kunne ske efter Begæring af Politiet (eller Tilførsel til Retsbogen af Dommeren, naar han selv er Politimester). Denne Begæring kan Retten ogsaa kun af Retsgrunde undslaa sig for at efterkomme, jfr. § 800. Som Regel skal Undersøgelsen holde sig indenfor de Personer og de Forbrydelser, som Begæringen omfatter; kun i Tilfælde af „periculum in mora“ kan der ske Undtagelse herfra, jfr. nærmere § 799.

Naar først Forundersøgelsen er begyndt, er det derimod, som tidligere omtalt, Dommeren selv, der leder hele Undersøgelsen, jfr. § 802. Ligeledes kan efter § 808 Retten slutte Forundersøgelsen ikke blot, naar Politiet begærer det (eller oplyser, at Tiltale er rejst), men ogsaa, naar den selv finder, at Undersøgelsen er fremmet saa vidt, som Øjemedet udkræver. En sluttet Forundersøgelse kan dog genoptages efter Begæring af Paatalemyndigheden eller den sigtede. Indtil Tiltale er rejst, kan Retten ogsaa af egen Drift genoptage Forundersøgelsen for at træffe Bestemmelse om Ophør af Fængsling eller anden vedvarende Foranstaltning.

C. Ogsaa for at bringe Sagen for *den dømmende Ret*, kræves der en særlig Akt fra Paatalemyndighedens Side, nemlig at den „rejser Tiltale“, jfr. § 813 ff. Der sættes derved ligeledes en Grænse for Rettens Virksomhed, idet den efter § 886 ikke kan domfælde for noget Forhold, der ikke omfattes af Tiltalen. Derimod er den ikke udelukket fra at henføre det paatalte Forhold under en

anden Straffebestemmelse end den, Anklageren har paastaaet anvendt, eller til at afvige fra Tiltalen med Hensyn til de med Forbrydelsen forbundne Biomstædigheder, naar blot den tiltalte har haft tilstrækkelig Lejlighed til at forsvare sig.

III. Paatalemyndigheden er i den Forstand Herre over Strafforfølgningen, at det staar den aabent paa ethvert Stadium igen at opgive denne. Ifølge § 711 kan nemlig Forfølgning frafaldes, saa længe ikke Dom er afsagt eller Nævningernes Erklæring afgivet. Frafaldes Paatale først, efter at Domsforhandlingen er begyndt, skal Retten afsige Frifindelsesdom, idet man i dette Tilfælde finder, at den tiltalte har et billigt Krav paa ved en saadan Dom at blive endelig renset fra Sigtelsen. Men naar ellers en begyndt Forfølgning frafaldes, skal Retten blot paa Forlangende udstede skriftligt Vidnesbyrd derom.

Paatalemyndighedens Frafaldelse af Forfølgningen er dog ikke ubetinget bindende, jfr. § 952 og nedenfor om Straffesagens „Genoptagelse“ [1]).

§ 20.

Den sigtede og hans Forsvar [2]).

I. Under den rent inkvisitoriske Ordning staar den sigtede som et i det væsentlige retløst Undersøgelsesobjekt, hvem der paahviler den ubetingede Pligt til ved sine Forklaringer at bidrage til Sagens Oplysning. Afsvækkelsen af det inkvisitoriske System viser sig da netop først og fremmest i, at der nu tillægges den sigtede visse selvstændige Partsrettigheder. Den sigtedes

---

1) S. 197—8.

2) Jfr. „Strafferetsplejen“ S. 44—63.

Partsstilling er ogsaa i sin Almindelighed anerkendt ved § 713.

A. Fuldt gennemført er Synspunktet med den sigtede som en med Anklageren ligeberettiget Part dog først *under den mundtlige Domsforhandling* (hvor det forøvrigt ogsaa i det væsentlige gælder efter den hidtil værende Ordning). Under denne har nemlig den tiltalte (og hans Forsvarer) ganske samme Adgang til at føre Bevis og tage Ordet som Anklageren, jfr. §§ 848, 850, 861 og 884.

Straffesagen former sig derfor paa dette Stadium væsentlig som en Forhandling mellem to Parter. Men der kan dog som tidligere berørt paa Grund af den umiddelbare Interesse, som det offentlige har i Straffesagen, ikke være Tale om, at den egentlige Forhandlingsmaksime skulde gælde her. Der tillægges da ogsaa ved § 858, 3. Stk., jfr. § 900, Retten en Beføjelse til paa egen Haand at beslutte Bevisførelse.

B. *Efter at Tiltale er rejst, men før Domsforhandlingen* hersker der derimod ikke fuldstændig Lighed mellem de to Parter. I Nævningesager kan saaledes ifølge § 816 Anklageren frit foranledige Bevisførelse foretaget; Forskriften i § 816, 2. Stk., om at ikke flere Vidner end fornødent bør indkaldes, har nemlig væsentlig kun Betydning som en Paamindelse til Anklageren, men der føres ikke af Retten nogen Kontrol med dens Overholdelse[1]). Den sigtede (ved hans Forsvarer) er derimod, naar Anklageren modsætter sig hans Begæring i saa Henseende undergivet Rettens Censur, jfr. §§ 818—821. Grunden hertil er navnlig den, at den tiltalte ellers let kunde forhale Sagen, volde Folk Ulejlighed ved at indkalde dem til til en ganske unødvendig Vidneførsel og paabyrde det offentlige overflødige Udgifter. Tilfølgetagelsen af en

[1]) Jfr. Motiverne til Kommissionsudkastets § 219, S. 146—7.

Begæring om Indkaldelse af Vidner kan derfor ogsaa efter Omstændighederne betinges af, at Tiltalte stiller Sikkerhed for Omkostninger, som derved forvoldes. Derimod er i Landsretssager, hvori Nævninger ikke skal medvirke, og i Underretssager Anklageren og Tiltalte i denne Retning stillede lige, idet begge Parter maa gøre Henstilling til Retten om Indhentelse af nye Oplysninger, mens det beror paa Rettens egen Bestemmelse, om denne Henstilling skal tages til Følge, §§ 892—895, jfr. § 904.

C. *Under Forundersøgelsen* er endelig Sigtedes Adgang til at udøve saadanne aktive Partsrettigheder stærkt begrænset. Saa længe Sagen befinder sig paa Efterforskningsstadiet, har saaledes den mistænkte overhovedet slet ingen Adgang til at fordre Retsskridt foretagne, selv om han maatte ønske det for at faa Mistanken afkræftet [1]), jfr. § 792, som alene tillægger Politimesteren en saadan Ret. Han har heller ikke nogen selvstændig Ret til at forlange *Forundersøgelse ved Retten*, jfr. § 798, men efter at en saadan er indledet, kan dog ifølge § 802, 2. Stk., han selv eller hans Forsvarer rette Begæring til Dommeren om Foretagelse af enkelte Undersøgelseshandlinger. Dommeren bedømmer da, hvorvidt den begærede Retshandling tjener til Fremme af Undersøgelsens Øjemed; hvis han afslaar Begæringen, maa det ske ved en Kendelse, som da vil kunne paakæres. Ligeledes har efter § 807 Sigtede og hans Forsvarer, naar Vidner eller Syns- eller Skønsmænd afhøres, Ret til at begære yderligere Spørgsmaal stillede, og til angaaende Protokoltilførsler af afhørte Personers Udsagn (ogsaa hans eget) at fremsætte Bemærkninger, som da i Korthed skal indføres i Retsbogen.

Hovedforskellen fra den tidligere Ordning bestaar

---

[1]) Cfr. derimod den norske Jurylov § 268.

dog i den almindelige Adgang, som der sikres den sigtede til at blive fuldt bekendt med alt, hvad der foretages imod ham. Herved bliver netop al hemmelig Inkvisition overfor ham udelukket. Reglerne herom findes i §§ 804—806.

Der hjemles her for det første den saakaldte „*Partsoffentlighed*“, hvorefter en Part, selv om Offentligheden iøvrigt er udelukket, dog selv har Ret til at være til Stede i Retten og blive bekendt med, hvad der foregaar. En saadan Ret tillægger nemlig § 804 ogsaa ved Retsmøderne under Forundersøgelsen i Almindelighed den sigtede og hans Forsvarer. Naar der føres Beviser for at kunne benyttes ved Oplæsning under Domsforhandlingen, skal Sigtede som Regel personlig være til Stede.

Under særlige Omstændigheder kan der dog gøres Undtagelse fra denne Ordning. Saaledes kan Sigtede ikke blot fjernes som Følge af Rettens Beføjelse til at udøve Rettergangspolitiet (jfr. om Forholdet under Domsforhandlingen § 831), eller naar der er Grund til at antage, at en uforbeholden Udtalelse af en Person, der afhøres, ellers ikke kan opnaas, men Sigtede (og hans valgte Forsvarer) kan midlertidig udelukkes fra Deltagelse, naar der „er Grund til at antage, at den paagældende vil modvirke Undersøgelsen ved at paavirke Medsigtede eller Vidner til at afgive urigtig Forklaring, ved at fjerne Gerningens Spor eller paa anden lignende Maade“. Der maa dog foreligge en virkelig Grund til at antage noget saadant, og det er til Værn for Sigtedes Ret bestemt, at der, naar det begæres, skal afsiges Kendelse derom.

Naar Sigtede saaledes har været udelukket, skal dog, hvad der er tilført Retsbogen, meddeles ham, naar Grunden til hans Udelukkelse er ophørt, og i hvert Fald inden Forundersøgelsens Slutning.

Til Retsmøderne skal Sigtede efter § 805 i Almindelighed indkaldes, og selv om han er fængslet, vil han sædvanlig kunne forlange sig henbragt til Retsmødet. Ligeledes skal Forsvareren saa vidt muligt have betimelig Meddelelse om Retsmøderne, og der — hvad der er af stor Betydning for, at han kan optræde med Vægt — i Reglen før Retsmødet gives ham Lejlighed til at gøre sig bekendt med de fremlagte Dokumenter.

Endelig aabnes der ved § 806 den sigtede og hans Forsvarer lige saa vel som Politiet Adgang til at gøre sig bekendt med Tilførslerne til Retsbogen og med de til denne fremlagte Aktstykker. Men det kan ved Kendelse nægtes Sigtede (og hans valgte Forsvarer), naar der er Grund til at befrygte en Modvirken af Undersøgelsen paa den ovenfor omtalte Maade; dog maa det i hvert Fald tilstedes inden Forundersøgelsens Slutning.

II. De Partsrettigheder, der tillægges den sigtede, vil dog i de fleste Tilfælde ikke betyde noget synderligt, medmindre der stilles ham en Bistand, en „*Forsvarer*“ ved Siden. Først derigennem ydes der ham en effektiv Beskyttelse, og Forsvaret og dets Ordning bliver derfor et Hovedpunkt i Straffeprocessen. Vi skal da lidt nærmere undersøge de Regler, som navnlig Kapitel 64 indeholder om, hvornaar den sigtede vil have en Forsvarer, og hvilke Beføjelser der skal tilkomme denne.

A. Ifølge § 714 skal enhver, der sigtes for en Forbrydelse, altid være *berettiget til selv at vælge* en Forsvarer, som normalt skal være en Sagfører, til lige fra Sagens Begyndelse at staa ham bi. Den, der saaledes er i Stand til at engagere en Sagfører, vil derigennem have det sikreste Middel til at afskære ethvert Forsøg paa Inkvisition.

Det synes da fra et Retfærdighedsstandpunkt vanskeligt at forsvare, om den, der af økonomiske Grunde

ikke kan skaffe sig en saadan Bistand, skulde nyde en mindre Beskyttelse, men man burde konsekvent *beskikke* alle fattige Sigtede en Forsvarer. Af Hensyn til de store Udgifter for det offentlige, som en saadan Ordning vilde føre med sig, er man vel veget tilbage herfor, men ifølge den Skikkelse, Loven paa dette Omraade særlig under Folketingets Indflydelse har faaet, hjemles der dog Adgang til Beskikkelse af offentlig Forsvarer i betydelig videre Omfang end efter Kommissionsudkastet[1]).

Ifølge § 715 skal nemlig Beskikkelse af Forsvarer for det første finde Sted, *efter at Tiltale er rejst*, i Nævningesager og Sager, der gaar ud paa at lægge Beslag paa Sigtedes Formue, fremdeles i Landsretssager (ogsaa naar der i Anledning af Indankning eller Begæring om Genoptagelse skal finde mundtlig Forhandling Sted), men her dog kun, naar den sigtede begærer det, endelig naar en Landsrets Dom paaankes, eller der i Anledning af Kære undtagelsesvis skal finde mundtlig Forhandling Sted for Landsret eller Højesteret. Endvidere skal det ske *allerede før Tiltalen* i nogle Tilfælde, hvor Sigtede uden Forsvarer kunde komme til at staa særlig hjælpeløs, nemlig naar Retten har besluttet at lade Sigtedes Afhørelse foregaa *for lukkede Døre*, fremdeles efter den sigtedes Begæring, naar han undergives *Varetægtsfængsel* som sigtet for en i den offentlige Mening vanærende Handling, men dog kun, for saa vidt han ikke tidligere for en saadan Handling har været anset med Straf uden at have faaet Æresoprejsning, samt i de saakaldte *„Aflæsningssager“* efter § 903. Endelig skal Forsvarer beskikkes, naar der, forinden Tiltale er rejst, skal *afhøres Vidner* og lign. *til Brug under Domsforhandlingen*, og i

[1]) Jfr. dettes Kapitel VI. og „Strafferetsplejen“ S. 46—53.

alle Tilfælde, hvor der begæres saadan beediget Forklaring *til Brug under en Straffesag i Udlandet.*

Ogsaa udenfor disse Tilfælde kan der ifølge § 716, saavel før som efter at Tiltale rejst, altid beskikkes Sigtede Forsvarer, *naar Retten efter Sagens Beskaffenhed finder det fornødent.*

Beskikkelsen af Forsvarer ved Underret foretages sædvanlig af Overøvrigheden (i København Politidirektøren), medens den for Landsret og Højesteret skal ske ved Rettens Formand. Beskikkelsen kan tilbagekaldes, bl. a. naar „det findes nødvendigt i Forsvarets Interesse", jfr. §§ 719 og 720.

B. Hvad angaar Forsvarerens *Beføjelser*, fremgaar de allerede til en vis Grad af, hvad der ovenfor under I. er udviklet om Sigtedes Stilling som Part, idet Forsvareren som den sigtedes Repræsentant indtager en lignende Stilling. Han er saaledes berettiget til at overvære alle Retsmøder, selv om de holdes for lukkede Døre, § 721 jfr. § 804, og har Ret til at gøre sig bekendt med alt, hvad der fremkommer i Sagen, jfr. §§ 805 og 806. Men han staar tillige som en selvstændig Repræsentant for det offentliges Interesse i Forsvaret (navnlig i, at ingen uskyldig bliver dømt), jfr. som Udtryk herfor paa den ene Side Udelukkelsen fra Vidneforklaring efter § 160 2) og Fritagelsen for Beslaglæggelse efter § 728, 2. Stk., jfr. 733, 1. Stk., og paa den anden Side Straffebestemmelsen i § 723. I denne Egenskab tillægges der ham visse yderligere Beføjelser.

Dette kommer dog kun fuldt frem med Hensyn til de offentlig beskikkede Forsvarere, hvis Selvstændighed ogsaa har faaet Udtryk i Bestemmelsen i § 724 om, at Beskikkelse af en offentlig Forsvarer vel ikke indskrænker Sigtedes Ret til selv at drage Omsorg for sit Forsvar, men Forsvareren behøver ikke Sigtedes Samtykke

til at foretage de Handlinger, som han anser for hensigtsmæssige eller nødvendige til dennes Tarv. I Overensstemmelse hermed tillægges der ogsaa ved § 722 Sigtede, selv naar han er fængslet, Ret til ukontrolleret Samkvem — skriftligt eller mundtligt — med sin beskikkede Forsvarer.

Med Hensyn til den af Parten selv valgte Forsvarer har man derimod — hvad der fra Retsplejens Synspunkt i høj Grad maa beklages[1] — for at hindre Misbrug anset det for nødvendigt at gøre en Række Begrænsninger. Den valgte Forsvarer vil saaledes, som allerede ovenfor omtalt, kunne udelukkes fra Retsmøderne og fra at gøre sig bekendt med Sagens Akter i de samme Tilfælde som Parten selv. Og med Hensyn til en sigtets Samkvem med sin valgte Forsvarer i Fængslingstiden kan efter § 722 Dommeren, naar han anser det for nødvendigt, saa længe Tiltale ikke er rejst, anordne fornøden Kontrol; der maa dog sikkert kræves ganske særlige Grunde, for at Dommeren skal finde sig foranlediget til at træffe saadanne kontrollerende Bestemmelser.

Enkelte Indskrænkninger har forøvrigt Loven foreskrevet med Hensyn til alle Forsvarere. Saaledes skal efter § 721 Forsvareren i de Retsmøder, der afholdes, forinden Tiltale er rejst, vel være berettiget til at fremføre Bemærkninger og til i Korthed at faa disse tilført Protokollen; men Dommeren bestemmer i Almindelighed, paa hvilket Tidspunkt af Retsmødet dette kan ske. I Retsmødet er Forsvareren berettiget til at samtale med den sigtede angaaende disse Tilførsler, men maa have Dommerens Samtykke til at gøre det i anden Anledning. Det er ifølge § 750, 3. Stk., heller ikke Sigtede tilladt at raadføre sig med Forsvareren angaaende den umiddelbare Besvarelse af de ham gjorte Spørgsmaal.

---

[1]) Jfr. nærmere „Strafferetsplejen" S. 58 ff.

§ 21.

Straffeprocessens Oplysningsmidler.

I. I Straffeprocessen vil for det første de samme Bevismidler finde Anvendelse som i Civilprocessen, dog med Undtagelse af Partsed, som der slet ikke bliver Spørgsmaal om i offentlige Straffesager. Derimod er Reglerne om Vidnebevis og Syn og Skøn væsentlig de samme; de enkelte Modifikationer, som kommer frem indenfor Strafferetsplejen, og som navnlig viser sig i en vis Skærpelse af Vidnepligten, er allerede ovenfor[1]) berørte. De samme Grunde, der har ført til denne Skærpelse, nemlig de betydelige Vanskeligheder, som netop en Straffesags Oplysning ofte frembyder, og som bliver særlig store, naar der efter den nye Ordning i langt mindre Grad end hidtil lægges Vægt paa den sigtedes Tilstaaelse, har imidlertid ogsaa medført Nødvendigheden af andre Oplysningsmidlers Indførelse i Straffeprocessen. Og selve den sigtedes Indkaldelse og Afhørelse for Retten kommer til at antage en helt anden Karakter end Partsafhøringen i den civile Proces.

II. Om det sidste Forhold findes Reglerne i Kapitel 68[2]).

Der er herefter paa den ene Side hjemlet en ubetinget Forpligtelse for den sigtede til efter lovlig Indkaldelse at møde personlig til Afhørelse for Retten, saa at han i Vægringstilfælde kan anholdes, § 745 jfr. § 751.

Men paa den anden Side har Loven paa dette Punkt gjort et bestemt Brud paa den inkvisitoriske Ordning ved i § 749 klart at foreskrive, at der ingen Tvang maa anvendes mod en sigtet, der vægrer sig ved at svare.

---

1) S. 33 ff.

2) Jfr. „Strafferetsplejen" S. 112--120.

Der eksisterer altsaa ikke længere nogensomhelst Pligt for ham i saa Henseende. Den blotte Undladelse af at forklare sig kan der da sikkert heller ikke tillægges nogen selvstændig bevisende Virkning imod ham, jfr. ogsaa Motiverne til Kommissionsudkastet (§§ 152—154), som udtrykkelig erklærer, at „hans Tavshed ikke i og for sig kan betragtes som Bevis imod ham". En anden Sag er, at han ved ikke at udtale sig maaske afskærer sig fra Muligheden for at afkræfte Bevisdata, der er fremkommet imod ham. Mere ligger der næppe heller i Udtalelsen i § 749: „Kan et saadant Forhold (Sigtedes Vægring ved at svare) medføre Sagens Forhaling eller vanskeliggøre Forsvaret, bør Dommeren gøre ham opmærksom derpaa".

At Sigtede skal fremstilles i Retten fri for Baand, stemmer med den hidtidige Ordning. Ligeledes maa de Regler for Afhørelsen, som § 750 foreskriver, anses for ret selvfølgelige; den udtrykkelige Udtalelse af dem lader sig kun forklare derved, at de er rettede mod virkelige eller formentlige Misbrug i den tidligere Kriminalproces. Det bestemmes saaledes, at Dommeren skal tiltale den sigtede med Ro og Værdighed, at Spørgsmaalene til ham skal være bestemte og tydelige og ikke maa være kaptiøse, at Løfter, urigtige Foregivender eller Trusler ikke maa anvendes, og at Afhøringen heller ikke maa forlænges i det Øjemed at fremskaffe en Tilstaaelse.

Indenfor de saaledes fastsatte Grænser skal Dommeren, som det siges i § 748, 2. Stk., „afhøre ham (Sigtede) om de Forhold, som Sigtelsen angaar, og om de ved Vidneforklaringer eller paa anden Maade imod ham fremkomne Bevisligheder".

Hertil[1]) er der paa Lovens sidste Stadium føjet den

[1]) Ved Regeringsforslagene af 1906—7 og 1907—8 var Sæt-

Sætning: „Sigtede er berettiget til paa ethvert Trin af Sagen at tage sin Erkendelse af Sigtelsens Rigtighed tilbage“. Betydningen af denne Sætning er imidlertid meget uklar.

Den siger jo direkte kun, at en saadan Tilstaaelse kan tages tilbage. Men dette maa i Straffeprocessen anses for noget ganske selvfølgeligt, idet Muligheden for at se en forpligtende Disposition i Tilstaaelsen kun kan komme frem i den civile Proces.

Man kunde da for overhovedet at faa Bestemmelsen tillagt nogen praktisk Betydning lægge den Mening ind i den, at den engang gjorte Tilstaaelse efter Tilbagekaldelsen maatte betragtes ganske som usket, saa at Forholdet maatte bedømmes, som om der aldrig havde foreligget nogen Tilstaaelse.

I visse Retninger lader dette sig maaske ogsaa opretholde. Naar saaledes Sagens Behandlingsmaade bestemmes efter det Moment, om der foreligger Tilstaaelse fra den sigtede, kunde det maaske paa Forhaand være tvivlsomt, om ikke hans engang afgivne Erklæring for saa vidt var afgørende, som nu uden Hensyn til dens senere Tilbagekaldelse Behandlingen skred frem paa den derved bestemte Maade. Her maa nu vistnok Konsekvensen af den anførte Forskrift være, at Sigtede ved at tilbagekalde sin Tilstaaelse under Sagens Gang kan bevirke, at Sagen nu behandles paa anden Maade.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Nævningers Medvirkning er dette imidlertid udtrykkelig udtalt i § 843, og den almindelige Regel i § 748 er for saa vidt overflødig. Derimod er der ingen saadan særlig Bestemmelse truffet med Hensyn til den Tilstaaelse, som ifølge § 678

---

ningen føjet til den til Lovens § 874 svarende Paragraf (859) og lød saaledes: „Egen Tilstaaelse kan til enhver Tid tages tilbage“.

c) bl. a. er gjort til Betingelse for Sagens Paakendelse ved Underret. Her gør altsaa den nævnte almindelige Forskrift det utvivlsomt, at den sigtede lige indtil Sagens Paakendelse af Underretten kan tage sin Tilstaaelse tilbage. Ved Spørgsmaalet om Underretssagers Behandling som „Aflæsningssager" efter § 903 faar Bestemmelsen maaske ogsaa den Betydning, at Sigtede ved at kalde sin engang afgivne Tilstaaelse tilbage kan forhindre denne Behandlingsmaade, lige til Dommen er afsagt i første Instans; den sidste Begrænsning maa nemlig sikkert gøres, skønt Loven udtrykker sig saa ubestemt „paa ethvert Trin af Sagen", hvorefter det kunde synes at være tilstrækkeligt, at Tilbagekaldelsen skete under Appellen. Det samme Resultat følger vistnok forøvrigt allerede deraf, at det „Samtykke" af den sigtede, som ogsaa er en Betingelse for Sagens Paadømmelse paa denne Maade, næppe kan anses for bindende før Dommens Afsigelse. Hvad endelig angaar de saakaldte Bødeforelæg efter § 909, kan det maaske omtvistes, om den Vedgaaelse af at være skyldig, som hertil bl. a. kræves, kan betragtes paa samme Maade som den Erkendelse af Sigtelsens faktiske Rigtighed, hvorom der i § 748 alene er Tale. Noget kunde unægtelig tale for, at den sigtede skulde være endelig bundet ved sin Vedgaaelse; dette vilde ogsaa stemme ganske godt med, at Bestemmelsen kun har Hensyn til Bødesager, og at efter § 912, 2. Stk., en saadan Vedgaaelse ogsaa for Retten kan træde i Stedet for Bevis. Det naturligste er dog vistnok at bringe Grundsætningen i § 748 til Anvendelse ogsaa paa den omtalte Vedgaaelse, idet der ikke lader sig anføre nogen praktisk Grund af Vægt for, at den sigtede ved sin blotte Erklæring skulde være afskaaret fra at forlange retslig Prøvelse, saa længe han ikke virkelig har erlagt Bøden.

Betydningen af Forskriften i § 748 vil dog herefter ikke blive synderlig stor. Men Spørgsmaalet er endnu, om den ikke maaske har Hensyn til selve Tilstaaelsens Hovedbetydning som Bevis, saa at Meningen med den er, at saa snart Tilstaaelsen er kaldt tilbage, skal den tabe enhver bevisende Betydning og juridisk betragtes som intet.

En saadan Forstaaelse lader sig imidlertid umuligt opretholde, idet den vilde komme i den bestemteste Strid med den fuldstændige Frihed i Bevisbedømmelsen, som danner et Hovedpunkt i hele den nye Ordning, og som ogsaa for Strafferetsplejens Vedkommende ved § 874 klart er udtalt. Hvorledes skulde det nemlig kunne forenes dermed, at Dommerne (og da ganske særlig Nævningerne, som kun har deres sunde Fornuft at gaa efter!) pludselig skulde betragte en ganske frivillig, uforbeholden og nøje specialiseret Tilstaaelse som bare Luft og frakende den enhver bevisende Betydning, fordi den sigtede pludselig uden nogensomhelst Motivering — — maaske blot ifølge en dreven Forsvarers Henstilling — tog den tilbage?[1]) Man tør vistnok rolig hævde, at selv om Loven — som da vilde staa som et Unikum i den civiliserede Verden — klart hjemlede en saadan Ordning, maatte den som ganske umulig at gennemføre sættes til Side. Saa meget mindre Grund til at antage den er der da, naar Lovens Ord ikke tvinger dertil.

Heller ikke den Mening, at den tilbagekaldte Tilstaaelse i hvert Fald aldrig skal kunne gælde som fuldt Bevis, kan man naturlig lægge ind i Lovordene, idet det dels er tvivlsomt, om Tilstaaelsen, selv om den ikke er tilbagekaldt, i Straffesager ubetinget kan anses for fuldt bevisende (hvad dog en saadan Forstaaelse maatte for-

[1]) Jfr. Deuntzer i Folketingstidende 1907—8 Sp. 7218 ff.

udsætte), dels Modsætningen mellem „fuldt“ og en mindre Grad af Bevis overhovedet ikke lader sig opretholde under en fri Bevisbedømmelse.

Bestemmelsen bliver saaledes uden egentlig juridisk Betydning, men dette kan i og for sig ikke undre, da det samme som berørt gælder om flere af de andre Regler om Sigtedes Afhøring, som Loven paa samme Sted indeholder. Den har ligesom disse sin historiske Forklaring, idet den er rettet mod en Tendens, som maaske af og til har gjort sig gældende ved Domstolene til vel stærkt at holde den sigtede fast ved hans engang afgivne Tilstaaelse, og den udtrykkelige Udtalelse i Loven vil vel ogsaa kunne have sin psykologiske Betydning til at modvirke en saadan mulig Tendens.

III. Der hjemles desuden en Række Bevismidler, der er særlige for Strafferetsplejen. For en stor Del betegner Lovens Regler herom ikke noget nyt, men kun en legal Fiksering af, hvad der hidtil har været antaget. Dog bindes Benyttelsen af disse Midler til noget stærkere retlige Garantier end hidtil.

A. Et Bevismiddel, som i og for sig ogsaa kunde tænkes anvendt i den civile Proces, men som efter Loven kun kendes i Straffeprocessen[1]), er Rettens egen „*Besigtigelse*“ af Personer, Genstande og Lokaliteter, for saa vidt en saadan er af Betydning for Sagens Oplysning.

Angaaende det nærmere herom henvises til Lovens Kapitel 65, navnlig § 725. Udkræves der en særlig sagkyndig Indsigt, kan ifølge § 726 Retten tilkalde Syns- eller Skønsmænd. Der tilkommer forøvrigt i Straffesager efter § 203 ogsaa Politimesteren en Beføjelse til at

[1]) Hvor særlige Grunde taler derfor, skal dog ifølge § 192 den til et Syn eller Skøn fornødne Besigtigelse ogsaa i borgerlige Sager ske i et Retsmøde.

foretage bindende Udmeldelse af Syns- og Skønsmænd. Adgang for Retten til at indlægge muligvis utilregnelige til Observation er udtrykkelig hjemlet ved § 727.

B. Ved Kapitel 66 aabnes der en vis Adgang til at foretage „*Beslaglæggelse*", d. v. s. ved Magt at sætte sig i Besiddelse af eller tilbageholde Ting. Dette kan forøvrigt ifølge § 728 ske ikke blot med Hensyn til Ting, der antages at være af Betydning som Bevismidler, men ogsaa med Ting, der antages at burde konfiskeres, eller som ved Forbrydelsen er fravendt nogen, af hvem de kan kræves tilbage.

Beslutning angaaende en saadan Beslaglæggelse maa normalt tages af *Retten*. Kun hvor der foreligger „periculum in mora", kan Politiet foretage en foreløbig Beslaglæggelse, men Beretning om denne maa da uden Ophold og senest inden 24 Timer forelægges for Retten, der afgør, om Beslaglæggelsen skal opretholdes. Og det første Gennemsyn af Papirer og lign., som beslaglægges, skal ifølge § 735, naar vedkommende ikke samtykker i Afvigelse derfra, altid iværksættes af Retten. Der er ogsaa ekstraordinært tillagt private en Beføjelse til at beslaglægge Ting, jfr. nærmere § 729. Beslaglæggelse af et trykt Skrift, for hvilket Ansvar skal gøres gældende, maa dog altid ske ved Retskendelse.

Efter Omstændighederne kan Beslaglæggelse undlades mod Løfte fra den paagældende om paa Opfordring at komme frem med Tingen, jfr. § 730.

Udleveringen af de omspurgte Ting kan fremtvinges ved lignende Tvangsmidler, som kan anvendes mod Vidner, jfr. § 731, og der kan ogsaa ske Ransagning for at faa fat i dem, jfr. straks nedenfor.

Om Adgangen til at forlange Embedsakter og andre hos offentlige Myndigheder beroende Dokumenter udleverede til Oplysning i en Straffesag gives der Regler

i § 732. Ligeledes er der her hjemlet en vis Adgang til at lægge Beslag paa den sigtedes Korrespondance, idet det efter § 733 ved Rettens Kendelse kan paalægges Post- eller Telegrafvæsenet at tilbageholde og til Retten udlevere (eller, for Telegrammers Vedkommende, meddele Indholdet af) Breve, Telegrammer og andre Forsendelser, som enten direkte er rettede til den sigtede eller dog i Virkeligheden maa antages at være bestemte for ham eller hidrører fra ham. Dette kan dog kun ske i Justitssager, og Forudsætningen maa naturligvis være, at Omstændighederne gør det sandsynligt, at Indholdet bør beslaglægges. I paatrængende Tilfælde kan Politiet give Paalæg om foreløbig at tilbageholde saadanne Forsendelser, indtil Rettens Afgørelse faas, men dog ikke for et længere Tidsrum end 3 Dage. Nogle Forskrifter, sigtende til at mildne Konsekvenserne af denne Beslaglæggelsesret, indeholdes i § 736. —

En almindelig „Beslaglæggelse“ med et helt andet Formaal end det ovenfor beskrevne hjemles ved Kapitel 71; den vil nærmere blive omtalt i den følgende §.

C. Som allerede berørt, kan der finde *„Ransagning“* Sted saavel af Bolig eller andre Rum og Gemmer (Husundersøgelse) som af en Person (personlig Visitation) for at søge efter Spor af Forbrydelsen eller af Ting, som er Genstand for Beslaglæggelse. Bestemmelserne herom indeholdes i Kapitel 67.

Reglen er, at en saadan Ransagning, hvis ikke den paagældende udtrykkelig samtykker deri, kun kan finde Sted ifølge Retskendelse, og alene under særlig paatrængende Omstændigheder kan foretages af Politet uden foregaaende Retskendelse, jfr. nærmere § 741. Naar Ransagning uden Retskendelse har fundet Sted hos en mistænkt, mod hvem Forfølgning ikke tidligere var begyndt, skal Beretning derom indgives til Retten inden

24 Timer, og der udøves ifølge § 797, 2. Stk., af Retten en særlig Kontrol med, at denne Forskrift overholdes. Udenfor paatrængende Tilfælde bør Iværksættelse af Ransagning kun, hvor vedkommende udtrykkelig samtykker deri, overlades til det underordnede Politipersonale, § 742, og der skal ved dens Iværksættelse udvises „al den Skaansel og Varsomhed, som Øjemedet tilsteder“; særlig foreskrives det, at personlig Ransagning af en Kvinde skal ske ved ærbare Kvinder og ikke i Overværelse af Mænd, jfr. §§ 743 og 744.

Med Gensyn til de nærmere Betingelser for Ransagningens Foretagelse sondrer Loven imellem, om den retter sig imod en sigtet eller mod andre.

I det første Tilfælde skal ifølge § 738 Ransagning ogsaa af vedkommendes Person uden Indskrænkning kunne finde Sted i *Justitssager*. I andre Straffesager skal den derimod selv overfor Sigtede kun kunne ske, for saa vidt der foreligger paaviselig Grund til at antage, at Spor af Forbrydelsen eller *bestemte Ting*, som kan beslaglægges, dér vil være at finde; den kan altsaa i disse Sager ikke finde Sted blot paa Grund af en ubestemt Mulighed for, at der hos den sigtede kunde findes Ting, som var af Interesse for Sagens Oplysning.

Overfor andre Personer er derimod ifølge § 739 Adgangen til at foretage Ransagning mere begrænset. Den kan overhovedet *kun* ske i *Justitssager*, og det *kræves yderligere*, *enten* at Forbrydelsen er begaaet, eller Sigtede er paagrebet i Boligen eller Rummet eller har betraadt disse, medens han forfulgtes paa frisk Gerning eller friske Spor, *eller* at der iøvrigt foreligger paaviselig Grund til at antage, at Spor af Forbrydelsen eller bestemte Ting, som kan beslaglægges, dér kan findes, *eller* ogsaa at Ransagningen har en almindeligere (og altsaa ikke overfor den enkelte saa odiøs) Karakter, idet den om-

fatter en Samling af Huse, som udgør en By eller en større afgrænset Del af en By eller et Sogn.

Ganske udenfor de angivne Betingelser kan Ransagning dog finde Sted af Hus eller Rum, som efter sin Bestemmelse er tilgængeligt for alle og enhver (f. Eks. Beværtningslokaler), eller som staar under Politiets særlige Tilsyn (saaledes visse Forlystelseslokaler), eller hvor der drives Pantelaanerforretning eller Marskandiser- og visse andre Handelsvirksomheder, jfr. § 740. I disse Tilfælde kan Ransagningen frit foretages af Politiet uden foregaaende Retskendelse, § 741 1).

Foruden om en saadan Husundersøgelse kan der overfor en ikke sigtet ogsaa blive Spørgsmaal om personlig Visitation, men dog ifølge § 739 i Slutn. kun, naar Sagen angaar en Justitsforbrydelse, og der er paaviselig Grund til at antage, at det eftersøgte findes hos ham.

Om den Ransagning, der kan finde Sted i Forbindelse med en Anholdelse eller Fængsling, henvises til næste §.

§ 22.

Straffeprocessuelle Sikringsmidler.

De Tvangsmidler, som skal behandles under denne §, kan til en vis Grad tjene til at sikre Beviset, jfr. ogsaa at de i Loven findes opført i fjerde Bogs andet Afsnit under „Midler til Sagens Oplysning m. m.“ Saaledes vil en mistænkts Anholdelse kunne være et Middel til at opnaa det Bevis, som hans Forklaringer kan indeholde. Men da dog selve disses Afgivelse er en frivillig Sag, vil dette Formaal blive af mindre Betydning, og derfor Sikringen af en Persons Tilstedeværelse væsentlig ske i andre Øjemed.

I. Hvad nu først angaar den foreløbige Sikring af en mistænkts Person, som sker ved en „*Anholdelse*“ i Modsætning til den egentlige Fængsling, er der ved Lovens Kapitel 69 vel ikke gjort principielle Forandringer i den hidtil gældende Ordning, men dog sket forskellige Ændringer paa det bestaaende Grundlag.

Navnlig er ogsaa *Rettens* Beføjelse til at anholde, som tidligere var ret ubestemt, blevet nærmere reguleret ved Lovregler. Retten kan for det første ifølge § 751 beslutte en mistænkts Anholdelse, naar han er udeblevet efter lovlig Indkaldelse, dog i Politisager kun med en vis Begrænsning. Uden foregaaende Indkaldelse kan Retten ifølge § 752 altid beslutte Anholdelse overfor Vagabonder, fremmede eller ubekendte, som er mistænkte for en hvilkensomhelst strafbar Handling, men overfor andre kun, for saa vidt Mistanken angaar et Forhold, der kan blive Genstand for Justitssag, eller visse Forbrydelser, der paatales som offentlige Politisager, særlig Betleri, Løsgængeri og Vold, naar „det, om end Betingelserne for Afsigelse af Fængslingskendelse ikke fuldstændig maatte være til Stede, efter Omstændighederne skønnes fornødent at sikre den paagældendes foreløbige Tilstedeblivelse eller Afsondring fra Samkvem med andre“.

Ogsaa *Politiet* kan dog undtagelsesvis foretage Anholdelse, nemlig naar der „er Grund til at frygte for, at Øjemedet vilde forspildes ved Ophold for at fremskaffe Rettens forudgaaende Beslutning“ — hvad sikkert ret hyppig vil være Tilfældet. Under saadanne Omstændigheder kan efter § 754 Politiet for det første altid anholde Vagabonder og fremmede eller ubekendte Personer, naar de mistænkes for at have begaaet en offentlig Paatale undergivet Forbrydelse; ligeledes kan det anholde andre Personer, naar de træffes *under Udførelsen af* en saadan strafbar Handling (selv om det blot er en

Politiforseelse), men hvis der kun foreligger *Mistanke* derom, kræves det, at denne hviler paa „bestemte Grunde“ og har Hensyn til en af de i § 754 2) nævnte, mere graverende Forbrydelser. Forøvrigt er der ogsaa tillagt private en Beføjelse til foreløbig at anholde Folk, som træffes i Udførelsen af en Forbrydelse eller paa friske Spor.

Under Oprør, offentlig Tumult, Slagsmaal el. lign. er der endelig ved §'ens sidste Stykke tillagt Politiet en meget vidtgaaende Anholdelsesbeføjelse overfor mulige Deltagere.

Ransagning af Hus for at eftersøge den, som skal anholdes, kan ifølge § 756 foretages, naar der er Grund til at antage, at han holder sig skjult der, men i Andenmands Hus dog kun under lignende Betingelser, som ellers gælder for Foretagelse af Ransagning overfor ikke sigtede Personer[1]). Der udkræves i Almindelighed Retskendelse dertil, medmindre vedkommende udtrykkelig frafalder Krav herpaa. Undtagelsesvis kan Politiet dog foretage Ransagning uden Retskendelse, nemlig *dels*, naar en Person eftersættes, der er truffet i Udførelsen af Forbrydelsen eller paa friske Spor, eller som er undveget efter at være paagrebet, *dels* naar der er Grund til at antage, at Øjemedet vil forspildes, hvis Kendelse skal afventes, og navnlig, at en blot Bevogtning af Huset saa længe vil være utilstrækkelig[2]).

Med Hensyn til de nærmere Regler for Anholdelsens Iværksættelse gives der ved § 755 den almindelige Forskrift at gaa frem med saa megen Skaansel mod den paagældende, som Øjemedet tillader; en personlig Ransagning af den anholdte kan dog under visse Omstændigheder finde Sted. I §§ 757 og 760 bestemmes det i

[1]) Jfr. ovenfor S. 143—4.

[2]) Jfr. de hidtil gældende Bestemmelser i L. 11. Februar 1863 §§ 10 og 11 og L. 4. Februar 1871 §§ 8 og 9.

Overensstemmelse med rev. Grundlovs § 80, at enhver, der anholdes, senest inden 24 Timer fra Paagribelsen at regne skal stilles for Retten, medmindre han forinden løslades, og at senest inden 3 Gange 24 Timer efter Slutningen af det Retsmøde, hvori Fremstillingen har fundet Sted — saaledes er Grundlovens Forskrift nærmere præciseret — enten den anholdte skal løslades eller Kendelse afsiges om Fængsling eller anden endelig Forholdsregel. Indtil denne Frist er udløbet, kan altsaa Anholdelsen fortsættes, men der kan ogsaa være Tale om at anvende lempeligere Forholdsregler, saaledes navnlig Løsladelse mod Sikkerhed.

Som noget helt nyt aabnes der endelig enhver, som har været anholdt uden tilstrækkelig Grund og uden ved sit eget Forhold at have forskyldt det, Ret til at kræve *Oprejsning* enten ved en *Erklæring* om, at Anholdelsen saaledes har været ugrundet og uforskyldt, eller ved Tilkendelse af *Erstatning,* jfr. nærmere § 761. Det er en Bestemmelse, som baade har en ikke ringe Betydning i sig selv, og som kan antages at ville faa den indirekte Virkning at afværge overdreven Brug af Anholdelse.

II. Derimod træffer vi ved Reglerne om *Varetægtsfængslet,* den egentlige „Fængsling“, som det betegnes i Kapitel 70, en Række nye Forskrifter i Loven, idet netop et af Reformens Hovedformaal har været at bekæmpe de Misbrug, som i saa Henseende havde udviklet sig under den gamle Ordning.

A. For det første er *Betingelserne for dets Anvendelse* blevet nøje præciserede.

I Grundlovens § 80 er det udtalt, at Fængslingsbeslutningen skal ske ved en af Grunde ledsaget Kendelse af Dommeren, og at ingen kan underkastes Varetægts-

fængsel for en Forseelse, som kun kan medføre Straf af Pengebod eller simpelt Fængsel.

I Overensstemmelse hermed foreskrives det i Lovens § 762, at Fængsling kun kan finde Sted i Kraft af en *Retskendelse.* I § 763 er Grundlovsbetingelsen med Hensyn til Straffens Størrelse nærmere bestemt saaledes, at det ikke skal være nok, at Handlingen *in abstracto kan* medføre højere Straf (hvad der gælder om de allerfleste Forbrydelser), men det yderligere skal kræves, at Straffen *in concreto skønnes* at ville blive højere end Bøder eller simpelt Fængsel. I det væsentlige stemmende med Straffelovstillæget af 1. April 1905 § 15 er en Bestemmelse i § 762 om, at Børn under 14 Aar kun maa fængsles, hvor Omstændighederne og deres Livsforhold i høj Grad taler derfor.

Naar der ellers foreligger *„skellig Grund“* til at antage, at nogen har gjort sig skyldig i en saadan større Forbrydelse, vil Fængsling ifølge § 763 altid kunne ske, hvis han er omrejsende, fremmed eller ukendt, men overfor andre kræves der yderligere Betingelser.

For det første maa Sigtelsen, ligesom ovenfor er omtalt ved Anholdelse efter § 752, have Hensyn enten til en Forbrydelse, som er Genstand for *egentlig Justitssag,* eller til *visse særlig opregnede* Forbrydelser, der behandles som offentlige Politisager. Derhos kræves det, at der *enten* a) paa Grund af Sagens Beskaffenhed eller den sigtedes Forhold er Føje til at antage, at han vil unddrage sig Ansvaret ved at flygte eller skjule sig, eller at han vil udeblive fra Domsforhandling, hvortil han er indkaldt, *eller* b) er særlig Grund til at frygte for, at han, hvis han lades paa fri Fod, vil gentage eller fortsætte sin forbryderiske Virksomhed, *eller* c) efter Sagens Omstændigheder er særlig Grund til at antage, at han vil bestræbe sig for at modvirke Undersøgelsen ved at fjerne Gerningens Spor eller paavirke medsigtede eller

Vidner til at afgive urigtig Forklaring eller paa anden lignende Maade.

Det betones i Loven stærkt, at der skal være *„Føje“*, i de under b) og c) nævnte Tilfælde endogsaa *„særlig Grund“* til at antage, at nogen af de nævnte Fængslingsgrunde foreligger. Der maa altsaa være en virkelig begrundet Frygt for, at den paagældende, hvis han lades paa fri Fod, enten vil unddrage sig Ansvaret (hvortil bl. a. vil kræves, at han overhovedet kan skaffe sig Midlerne til at flygte) eller fortsætte sin forbryderiske Virksomhed eller paa utilladelig Maade modvirke Undersøgelsen. Navnlig i det sidste Tilfælde er det af Vigtighed strengt at fastholde den objektive Betingelse, idet Erfaringen viser, hvor let ellers denne saakaldte „Kollusionsarrest“ kan misbruges til under Paaskud af en saadan Fare for Kollusion at forlænge Fængslingen af helt andre Grunde, f. Eks. for at søge at fremkalde en Tilstaaelse fra den arresterede.

Hertil slutter sig forskellige Bestemmelser om Fængslingens Ophør i § 773. Den skal naturligvis falde bort, saa snart Forfølgningen sluttes, og der gives nærmere Forskrifter for det Tilfælde, at en Frifindelsesdom paaankes af det offentlige. Endvidere skal Fængslingen ophæves, naar i Løbet af Undersøgelsen de Grunde, hvorpaa den støttedes, bortfalder, og Grunde til Fængsling ved en ny Kendelse ikke er forhaanden. Med Hensyn til Kollusionsarresten fremhæves særlig, at denne skal bortfalde, saa snart Undersøgelsen i paagældende Retning er sikret, i hvilken Henseende det fornødne hurtigst muligt skal iværksættes. Endelig udtales det, at Fængslingen bør ophæves i Sager af mindre Betydning, naar Retten finder, at Sagen ikke fremmes med tilbørlig Hurtighed, og ligeledes naar en Dom, hvorved kun en kortere Tids Fængselsstraf er idømt (selv om

denne altsaa ikke blot er simpelt Fængsel), bliver paaanket, og „Fængslingens Forlængelse indtil Ankesagens Slutning vilde staa i aabenbart Misforhold til den Straf, som er eller kan ventes idømt“.

Der hjemles fremdeles forskellige *retlige Kontrolmidler* mod ulovlige Fængslinger. Saaledes skal ifølge § 766, naar Fængslingskendelsen er afsagt, uden at den fængslede har været hørt angaaende Sigtelsen, Afhørelse for Retten finde Sted inden 24 Timer efter Paagribelsen. Under Efterforskningen kan, jfr. § 764, Fængsling vel begæres af Politiet, men ifølge § 792, 2. Stk., kan dog Begæring herom, ligesom andre Retshandlinger mod en mistænkt, kun fremsættes i Forbindelse med Begæring om Forundersøgelse (hvorved jo hele Sagens Behandling gaar over til Retten) eller Anklage. Og naar Sigtede er fængslet ved Forundersøgelsens Slutning, bør efter § 811, 2. Stk., Undersøgelsesretten opgive Paatalemyndigheden en vis Frist, ved hvis Udløb Fængslingen vil blive hævet, saafremt ikke inden den Tid enten Tiltale rejses, eller Oplysninger meddeles, som findes at burde begrunde en Forlængelse af Fristen. Endelig er der i Overensstemmelse med Grundlovens Paabud i § 80 givet Adgang til at indanke Fængslingskendelsen for højere Ret. Dette skal ifølge § 945, 2. Stk., ske ved „Kære“, og Bestemmelsen i § 948 om, at i Tilfælde af en saadan de fornødne Udskrifter skal indsendes til den overordnede Ret, vil forhaabentlig bidrage til at give dette Retsmiddel nogen større praktisk Betydning end vor Grundlovs „Habeas corpus“-Bestemmelse hidtil har haft[1]).

Vigtigere end disse formelle Garantier er det imidlertid, at hele Strafferetsplejen ordnes saaledes, at —

---

[1]) Jfr. „Strafferetsplejen“ S. 73.

som det siges i Kommissionsudkastets Motiver (S. 105) — det *„borttager Fristelsen“* for Dommeren til at anvende Varetægtsfængslet i utilladelige inkvisitoriske Øjemed. I saa Henseende er det nu selvfølgelig en væsentlig Mangel, at Loven formelt stadig opretholder den inkvisitoriske Ordning, hvorefter Undersøgelsesdommeren staar som den sigtedes Anklager og da maaske kan føle sig fristet til at søge at opnaa en Tilstaaelse af ham; i saa Henseende har man unægtelig (Motiverne S. 107) „Erfaringens Vidnesbyrd for, at Varetægtsfængsel er i høj Grad fremmende for Fremkaldelse af den Tilstaaelse, der er Systemets Alfa og Omega“.

Imidlertid tør den betydelige Afsvækkelse, som det inkvisitoriske System har faaet ved Loven, vistnok ogsaa ventes at ville vise sine gavnlige Virkninger i denne Retning. Fremhæves maa saaledes den mere tilbagetrukne Rolle, som netop den sigtedes Tilstaaelse spiller efter den nye Ordning, Varetægtsfængslets hele Indretning, den udvidede Adgang til at faa Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel, jfr. nærmere straks nedenfor under B. og C., og fremfor alt Reglen i § 715 a) om, at der skal beskikkes den fængslede en Forsvarer. Herved vil i det væsentlige Brodden være taget af det inkvisitoriske System, idet Arrestanten, naar han har en Defensor ved sin Side, ikke let vil kunne komme i den hjælpeløse Isoleringstilstand, der betinger hans fulde Udnyttelse som Inkvisitionsobjekt[1]).

Loven giver fremdeles Dommeren Anvisning paa at anvende forskellige *andre Sikringsmidler i Stedet for Fængsling.* Hvis saaledes Sigtede er en frugtsommelig eller diegivende Kvinde eller en Person under 18 Aar, bliver hun eller han, for saa vidt det efter Sigtelsens

---

[1]) Jfr. „Strafferetsplejen“ S. 76.

Genstand, Sigtedes Personlighed og de forhaandenværende Forhold lader sig gøre, i Stedet for at fængsles, at sætte under Tilsyn af paalidelige Personer, Forældre eller andre, jfr. § 768. I andre Tilfælde kan, hvor saadant maa anses for tilstrækkeligt til Formaalets Opnaaelse, i Stedet for Fængsling efter Rettens Beslutning anvendes Bevogtning i Hjemmet, Tilhold om ikke uden Dommerens Tilladelse at forlade et anvist Opholdssted eller en bestemt Kreds, Paalæg om til bestemte Tider at fremstille sig for Politiet, Beslaglæggelse af Pas eller andre Legitimationsdokumenter, endelig Sikkerhedsstillelse. Den sidste kan dog ikke træde i Stedet for Kollusionsarrest, men kan ellers ventes at ville blive den hyppigst anvendte Erstatning for Varetægtsfængsel. De nærmere Regler derom indeholdes i §§ 769—71, hvoraf fremgaar, at ogsaa Selvskyldnerkaution af Retten kan tages for tilstrækkelig.

En Løsladelse mod Sikkerhed er jo forøvrigt allerede forudsat i Grundlovens § 80, men den har under det hidtil værende inkvisitoriske System ikke spillet nogen større Rolle. Det vil være en Prøvesten paa, om den nye Ordning har holdt, hvad den lovede, at en saadan Sikkerhedsstillelse i Fremtiden — paa lignende Maade som Forholdet er i England — i langt videre Omfang end hidtil finder Anvendelse. Jo mere dette naas, i desto højere Grad vil man være i Overensstemmelse med den Aand, som har baaret hele Reformen frem.

B. Om selve Fængslingens *Iværksættelse* gælder ifølge § 765 ganske lignende Regler som om Anholdelse.

Derimod indeholder § 767 om *Varetægtsfængslets nærmere Indretning* forskellige nye Bestemmelser sigtende til at gøre Ordningen humanere og betage den dens inkvisitoriske Karakter, saaledes at det i højere Grad end hidtil kan blive praktisk Sandhed, hvad Arrestrglmt.

7. Maj 1846 i § 16 saa smukt udtaler, at „Arrestanten i Varetægtsarresten ikke skal udsættes for et større Onde end det, der er en nødvendig Følge af hans Friheds Indskrænkning og hans Persons Bevogtning, indtil hans Skæbne ved Dom er afgjort". Yderligere Indskrænkninger i hans Frihed bør derfor overhovedet kun kunne gøres, hvor særlige Omstændigheder gør det nødvendigt, navnlig fordi der ellers kunde befrygtes Skade for Undersøgelsen.

Varetægtsfanger maa herefter som Regel ikke sættes sammen med andre Fanger, de har bortset fra de berørte Indskrænkninger en vis Ret til at modtage Besøg og til at afsende og modtage Breve, de har Lov til at sysselsætte sig, som de vil, og til at forskaffe sig Ekstraforplejning og andre Klæder end Fængslets. Legemlig Revselse maa ikke (hvad unægtelig skulde synes selvfølgeligt, men det tidligere Arrestreglement tillader det) anvendes som disciplinær Straf paa Varetægtsfanger, og endelig forbydes det Arrestforvareren eller andre Personer at udforske Fangen.

Som noget nyt aabner §'ens Slutning en Adgang til at bringe Klager over utilbørlig Behandling i Fængslet for Retten, og ifølge § 776 skal der af et kommunalt Udvalg føres Tilsyn med Varetægtsfængslerne og Fangernes Behandling.

C. Der hjemles ved § 775 *en udvidet Ret til Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel.* Forskellen fra den ved L. (Nr. 52) 5. April 1888 fastslaaede Ordning er navnlig den, at medens der efter denne kun skal tilkendes Erstatning, *naar det* efter de fremkomne Oplysninger *positivt maa antages, at vedkommende er uskyldig* i Forbrydelsen, skal han efter denne Bestemmelse omvendt altid have Erstatning, *medmindre* de fremkomne Oplysninger giver *begrundet Formodning for, at han er* skyl-

dig. Retten til Erstatning[1]) bortfalder dog, naar vedkommende frifindes paa Grund af personlig Utilregnelighed, og ligeledes — denne praktisk set ret væsentlige Begrænsning har man navnlig gjort for ikke at begunstige professionelle Forbrydere —, naar han tidligere er straffet med Strafarbejde for nogen i den offentlige Mening vanærende Handling, og der ikke siden hans Løsladelse er hengaaet 3 Aar.

III. Et helt nyt Tvangs- og Sikringsmiddel er efter flere fremmede Loves Forbilleder indført ved det *Beslag paa Sigtedes Formue,* som Kapitel 71 hjemler. Der kan dels være Tale om at lægge Beslag paa hele Formuen som et Tvangsmiddel mod den, der ved Landsret unddrager sig Sagens videre Forfølgning, jfr. §§ 777—779, eller mod en domfældt, som unddrager sig Straffens Fuldbyrdelse, jfr. § 979, 2. Stk., dels om at lægge Beslag paa saa meget af en sigtets eller domfældts Gods, som er nødvendigt til Dækning af Sagens Omkostninger og Erstatningskrav, §§ 780—782, jfr. § 979, 1. Stk.; den sidste Beslaglæggelse er et Sikkerhedsmiddel af væsentlig samme Art og Virkning som civil Arrest.

§ 23.

Retterne og deres Virkekreds.

Retterne i Straffesager er væsentlig de samme som i borgerlige Sager. Dog er Nævningers Medvirkning særlig for Strafferetsplejen, og ligeledes vil den ved § 21 opretholdte Adgang til at anordne ekstraordinære Retter

---

[1]) Det kan maaske være tvivlsomt, om det ikke kun er den ifølge Loven *udvidede* Ret til Erstatning, som bortfalder i disse Tilfælde, medens den allerede ved Loven af 1888 hjemlede bevares. Det har dog sikkert været Meningen at give en ny udtømmende Kodifikation angaaende dette

faktisk saa godt som udelukkende finde Anvendelse i Straffesager. Desuden kræver de forskellige Retters Kompetence en nærmere Bestemmelse. Dette skal da her ske, for saa vidt angaar den „almindelige“ Kompetence, som omhandles i Kapitel 61, medens Spørgsmaalet om deres „specielle“ Kompetence (Straffesagers Værneting) henvises til næste §.

I. Om *Underretterne* gælder i Straffesager væsentlig de samme Regler som i borgerlige Sager. Dog kan mærkes Bestemmelsen i § 56, som efter sit Indhold særlig vil finde Anvendelse paa Underretter, om at et *Retsvidne* i Almindelighed skal tilkaldes til Retsmøder, der i Straffesager afholdes af en Ret beklædt af en Enkeltdommer, saafremt ingen særlig Retsskriver er til Stede.

A. Underretterne virker for det første i Reglen som „*Undersøgelsesret*“, naar der skal foretages Forundersøgelse og enkelte Retshandlinger. Dog kan det i Sager for Landsret eller Højesteret undtagelsesvis af vedkommende Rets Formand overdrages til et Medlem af Landsretten at handle som Undersøgelsesdommer, jfr. § 677. Som i Kommissionsudkastets Motiver (S. 6) udtalt, er der derved aabnet en Udvej til i vanskelige Tilfælde, hvor man hidtil ofte har tyet til Regeringskommissioner, at undgaa dette, og ligeledes vil det kunne være af Betydning, at de paagældende Retter, hvor de ikke vil forlange, at Beviset skal føres direkte frem for dem selv, dog kan faa det optaget ved en Dommer, der staar friere overfor Sagen end den Underretsdommer, der alt har haft med den at gøre.

Forhold, saaledes at der overhovedet slet ikke mere anerkendes nogen Ret til Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel udenfor de af Loven fastsatte Betingelser.

B. Som *Domsret* virker derimod Underretterne kun i de *mindre Straffesager,* saaledes som dette Begreb nærmere er bestemt ved § 678.

Ubetinget hører derefter under Underret Sager angaaende Lovovertrædelser, for hvilke Straffen *ikke kan overstige Fængsel* (ligegyldigt, af hvilken Art) eller Tvangsarbejde. Dette gælder saaledes om de allerfleste strafbare Handlinger, som ligger udenfor Straffeloven, og af Straffelovens Forbrydelser f. Eks. om Mened under visse formildende Omstændigheder og Afgivelse af urigtige Erklæringer, om forskellige mindre Sædelighedsforbrydelser, om undtaget Tyveri og Bedrageri og om en Række af uagtsomme Forbrydelser. Ligeledes behandles ifølge § 678 d) visse søretlige Straffesager altid ved Sø- og Handelsretten eller ved Underretten som Søret.

Hvis der *alternativt med de laveste Straffe,* Formuestraf og simpelt Fængsel (eller Ris eller Fortabelse af Næringsret) er hjemlet *andre (højere) Strafarter,* hører Sagen vel i Almindelighed ogsaa for Underret, men *Sigtede kan dog,* naar Straffen kan stige til *Strafarbejde* (eller Embedsfortabelse), *begære* Paakendelse umiddelbart ved Landsret. Som Eksempler paa saadanne Forbrydelser, der altsaa skal behandles ved Underret, medmindre Landsretsbehandling af Sigtede udtrykkelig begæres, kan nævnes ulovlig Omgang med Hittegods, ubeediget falsk Forklaring for Retten og uagtsomt Manddrab.

Er endelig Straffen for første Gang begaaet Forbrydelse bestemt *alternativt* til *Fængsel paa Vand og Brød eller Strafarbejde* eller ifølge Strfl. § 229 (grovt Tyveri) til Strafarbejde alene, skal Sagen kun behandles ved Underret, for saa vidt Sigtede afgiver en fuldstændig og troværdig *Tilstaaelse, og han ikke begærer* Paakendelse ved Landsret. Hertil hører bl. a. de saa hyppige Berigelses-

forbrydelser, Tyveri, Hæleri, Bedrageri, samt Dokumentfalsk og forskellige Sædelighedsforbrydelser[1]).

Endvidere skal forskellige Sager angaaende andet end Straf, saaledes navnlig Sager om Oprejsning for uforskyldt Anholdelse, altid paadømmes af Underret, og Sager om Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel eller Straf ligeledes, naar den, som kræver Erstatningen, ikke samtidigt med Erstatningsbegæringen forlanger Paakendelse ved Landsret.

Sager, der rejser sig af *politiske Lovovertrædelser,* eller hvori *legemlig Revselse* maa antages at være forskyldt som Tillægsstraf, skal dog altid behandles ved Landsret. *Ogsaa andre Sager kan* Paatalemyndigheden indbringe umiddelbart for Landsretten, naar den af særlige Grunde finder dette hensigtsmæssigt, og ligeledes Sigtede samtykker deri.

II. Alle de Sager, som ikke efter § 678 er henlagte til Underretten, skal ifølge § 679 behandles ved *Landsret.* For saa vidt Behandlingen foregaar uden Medvirkning af Nævninger, giver Forholdet her ikke Anledning til yderligere Bemærkninger. Derimod indeholder Loven for det Tilfælde, at *Nævninger skal medvirke,* forskellige nærmere Bestemmelser om Rettens Virkeomraade og Sammensætning.

A. *Nævningesagernes Omraade* bestemmes nærmere ved § 679. Ifølge denne er nogle Sager *ubetinget* erklærede for Nævningesager, nemlig for det første, i Overensstemmelse med rev. Grundlovs Paabud i § 74, alle „*Misgerningssager*“ og „*Sager, der rejse sig af politiske Lovovertrædelser*“. Begrebet Misgerningssag, som ifølge selve Udtrykket maa have Hensyn til en noget grovere

---

1) En nærmere Opregning findes i Kommissionsudkastets Motiver S. 10—12.

Forbrydelse, er ved Loven nærmere bestemt saaledes, at den skal angaa en Forbrydelse, hvorfor Loven hjemler *Livsstraf* eller, uden at det er betinget af Gentagelse, *livsvarigt Strafarbejde.* Dette gælder saaledes om Voldtægt, forsætligt eller overlagt Drab, Røveri i visse Tilfælde, Brandstiftelse og forskellige andre almenfarlige Forbrydelser under kvalificerende Omstændigheder. Derimod har man afstaaet fra Forsøget paa at give en nærmere Bestemmelse af det meget omtvistelige Begreb „politiske Forbrydelser“; navnlig er det tvivlsomt, om man derved væsentlig skal bygge paa Forbrydelsens objektive Karakter, jfr. Strfl. Kapitler 9—11, eller (hvad der vistnok er det rette) paa Forbryderens særlige Motiv med Handlingen.

Til de ubetingede Nævningesager henføres yderligere, dels Sager angaaende Anvendelse af *Straffelovens § 299,* dels alle Sager, hvor *legemlig Revselse* maa antages at være forskyldt som Tillægsstraf.

Endvidere skal ogsaa andre Sager behandles som Nævningesager, naar *Strafarbejde* (eller Fortabelse af Embede eller Bestilling eller Valgret) i det foreliggende Tilfælde maa antages at være forskyldt, medens det ikke er nok at den Lovbestemmelse, hvorunder Handlingen henføres, hjemler saadan Straf. I disse Tilfælde er dog Behandlingen som Nævningesag for det første *betinget* af, at ikke den sigtede forlanger Sagen paadømt uden Nævninger. Desuden maa det erindres, at ifølge det under I. udviklede selve Indbringelsen af Sagen for Landsret, som jo igen betinger Nævningers Medvirkning, i flere af disse Tilfælde er afhængig af Sigtedes positive Begæring. Tanken med saaledes at lade Sigtedes Vilje faa Betydning for Spørgsmaalet, om Nævninger skal medvirke ved Behandlingen af hans Sag, er vel nærmest den, at der i Nævningeelementet

skulde ligge en særlig Garanti for den anklagede, som da ikke bør paatvinges ham. Men nægtes kan det ikke, at der ved denne Ordning skabes en lidet tiltalende Adgang for den sigtede til at spekulere i, hvilken Ordning af Statens Retspleje han i det enkelte Tilfælde anser for gunstigst for sig.

Denne betingede Nævningebehandling skal yderligere — for ikke at komme professionelle Forbrydere til Gode — være udelukket, naar Sigtelsen alene angaar Voldseller Sædelighedsforbrydelse eller nogen af de i Strfl. Kapitel 23—27 omhandlede Forbrydelser (Berigelsesforbrydelser og Falsk), og der for den sigtede foreligger et i Loven nærmere bestemt Gentagelsestilfælde, jfr. § 679 e).

Endelig skal ifølge § 679 f) den, der kræver Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel eller Straf, altid kunne begære Spørgsmaalet, om saadan Erstatning tilkommer ham (men ikke om Erstatningens Størrelse), afgjort uden Medvirkning af Nævninger.

Det vil saaledes ses, at Omraadet for Nævningesagerne er ret stærkt begrænset, og denne Begrænsning i Folkedommernes Virkeomraade vil efter Loven vise sig saa meget desto føleligere, som den, efter hvad tidligere er omtalt[1]), ikke kender noget til at lade Lægmænd medvirke i Form af egentlige Meddomsmænd i mindre Straffesager.

Ogsaa udenfor de lovhjemlede Tilfælde kan Landsretten dog, naar baade Paatalemyndigheden og den sigtede er enige derom, bestemme, at Nævninger skal medvirke, og der ligger altsaa heri en Mulighed for en videre Udvikling af Institutionen. —

I §§ 680 og 681 gives der nærmere Bestemmelser for det Tilfælde, at der kun foreligger Forsøg eller Meddel-

[1]) S. 124.

agtighed eller finder Forening af flere Straffesager Sted, og i § 682 om Afgørelser af Spørgsmaal vedrørende Behandlingsmaaden.

B. Angaaende „*Nævningers Kaldelse*“ indeholder Loven i Kapitlerne 6—9 et helt Kompleks af Regler.

a. Muligheden for at blive kaldet til Nævning har ifølge § 70 enhver, som har Valgret til Folketinget (altsaa Kvinder ikke, før de faar politisk Valgret), medmindre han „paa Grund af legemlige Mangler eller utilstrækkeligt Kendskab til det danske Sprog er ude af Stand til at fyldestgøre en Nævnings Pligter“.

Udelukkede fra at være Nævninger er dog efter § 71 forskellige, særlig juridiske Embedsmænd og Gejstlige, vel navnlig paa Grund af den Pression, som de let vilde kunne udøve paa de andre Nævninger.

Desuden kan ifølge § 72 en Række af Personer, naar de selv ønsker det, *begære sig fritaget* for Nævningehvervet, idet Udøvelsen af dette paa Grund af deres Livsstilling eller visse personlige Forhold vilde medføre særlige Vanskeligheder. Dette gælder saaledes om Rigsdagsmænd, medens Rigsdagen er samlet, om tjenstgørende Militærpersoner, om Personer ansatte ved Told-, Post-, Jernbane-, Telegraf- og Telefonvæsenet eller Brandvæsenet, om Lodser, om Læger, som ikke holder Hjælpelæge, og om Apotekere, som driver deres Næring uden Hjælp af en farmaceutisk Kandidat, fremdeles om alle, der inden Nævningeaarets Begyndelse fylder 65 Aar, eller som paa Grund af deres Helbredstilstand eller Formue- eller Familieforhold ikke uden Fare for deres Velfærd kan opfylde Nævningepligten.

Endelig er det en Betingelse for at kunne kaldes til Nævning, at man er optaget paa Grundlisten og Nævningekredsens Aarsliste, jfr. § 73.

b. Det er nemlig kun den eventuelle Adgang til at blive Nævninger, der saaledes som Regel aabnes for alle

Folketingsvælgerne. Til den aktuelle Udøvelse af Kaldet kræves der et særligt Valg, og det bliver altsaa af afgørende Betydning, hvorledes denne Udtagelse nærmere foregaar.

Dette Spørgsmaal viste sig da ogsaa at være Hovedtvistpunktet ved Reformens Gennemførelse. Folketinget fastholdt nemlig, i væsentlig Overensstemmelse med Kommissionsudkastet og den demokratiske Grundtanke, der ligger bag ved Nævningeinstitutionen, at dette Valg skulde henlægges til Kommunalbestyrelserne, som dog i København skulde udøve Beføjelsen gennem et Udvalg. Derimod ønskede Landstinget, at Valget altid skulde ske ved et Udvalg, paa hvis Sammensætning Statsmyndighederne havde den overvejende Indflydelse. Resultatet blev det Kompromis, som Ordningen efter § 74 er Udtryk for.

Herefter henlægges Valget til *Udvalg*, der dannes for 4 Aar ad Gangen, og som i København for hver Valgkreds og udenfor København for hver Sogneraadskreds eller Købstad bestaar af 5 Medlemmer, nemlig 1 af Overpræsidenten (Amtmanden) udnævnt Mand som Formand, 1 af Byrettens Formand (Underretsdommeren) udnævnt Mand og 3 af Kommunalbestyrelsen ved Forholdstalsvalg udvalgte Mænd.

Disse Udvalg vælger aarlig blandt Folketingsvælgerne et Antal Mænd, der „anses for særlig egnede og værdige til Nævningehvervet", nemlig i København 2,000 og 200 Suppleanter, paa Landet i hver Sogneraadskreds 5 og 2 Suppleanter og i Købstæderne 1 for hver 250 Indbyggere og 1 Suppleant for hver 500 Indbyggere.

Hvis Udvalgets Medlemmer ikke kan enes om Valget af Nævningerne, kan ethvert Medlem forlange Valg efter Forholdstal. Valgene foregaar i lukkede Møder.

Fortegnelsen over de saaledes udvalgte Mænd udgør den saakaldte *„Grundliste"*.

c. I Henhold til disse Grundlister dannes de enkelte Nævningskredses „*Aarsliste*“.

Til Afgørelse af, hvem der skal opføres paa denne, indfører Loven ved § 79 *et andet Udvalg*, der for 3 Aar ad Gangen skal dannes i hver Nævningekreds og bestaa af 6 Medlemmer, nemlig en af Kongen beskikket Formand, 2 af Landsrettens Formand og 3 af vedkommende Amtsraad og Købstad-Kommunalbestyrelser valgte Medlemmer.

Dette Udvalg afgør først Spørgsmaal vedrørende Optagelsen paa Grundlisten, som er indankede til det, eller som det selv maatte finde Anledning til at rejse, eller mulige Krav paa Fritagelse, jfr. §§ 80 og 81.

Efter at Grundlisterne saaledes er berigtigede, bliver der af det hele for hver Nævningekreds udpegede Antal Mænd *ved Lodtrækning* at udtage, for den københavnske Kreds 1000 og for de øvrige Nævningekredse (med Undtagelse af den bornholmske) 320. Disse udgør da Nævningekredsens Aarsliste.

d. Paa Grundlag af denne dannes igen „*Tinglisten*“, som indeholder en Fortegnelse over de Nævninger, der skal kunne benyttes ved det enkelte Ting. Dette sker ved *det samme Udvalg* og ligeledes *ved Lodtrækning*. De nærmere Regler herom indeholder § 86.

Der skal herefter ved Lodtrækning udtages 60 Hovednævninger og 16 Hjælpenævninger til det forestaaende Ting. I det Øjemed skal først blandt de Personer, som bor paa det Sted, hvor Retten skal holdes, eller i Nærheden af det, 22 udtrækkes for at kunne opføres paa Tingets „Hjælpeliste“; det er nemlig praktisk, at disse Reservenævninger bor i Nærheden af Tingstedet, saa at de let kan tilkaldes. Derefter udtrækkes af de andre de 66, som skal danne Tingets „Hovedliste“. Af de saaledes udtrukne udskyder dog hvert af Udvalgets 6 Medlemmer i lukket Møde et Navn af hver Liste, saa

at der altsaa netop bliver de 16 Hjælpenævninger og 60 Hovednævninger tilbage. Ved Lodtrækningen til Hjælpelisten bliver ifølge § 87 de Personer, som har været opført paa Hjælpelisten ved tidligere Ting i Nævningeaaret, men ikke har været indkaldte, ikke medtagne, for saa vidt der foruden dem paa Aarslisten findes opført et tilstrækkeligt Antal saadanne Personer, som kommer i Betragtning til Hjælpelisten.

De paa Tinglisterne opførte Personer gives der ifølge § 89 ved Udvalgets Formand behørig Meddelelse om at være udtagne til Nævninger, og de opfordres til efter Indkaldelse at møde til Udøvelse af Nævningehvervet eller betimelig at anmelde mulige Fritagelsesgrunde eller Forfald: I saadan Anledning kan der blive Spørgsmaal om at foretage ny Lodtrækning til Fuldstændiggørelse enten af Hovedlisten eller Hjælpelisten, jfr. § 91.

e. Til *Nævningernes Udtagelse til den enkelte Sag* skal Rettens Formand senest 2 Dage før Tingets Begyndelse lade afholde et Møde, der ikke er offentligt, af de beskikkede Anklagere og Forsvarere samt de tiltalte. Efter at her Hoved-Nævningelisten er oplæst, foregaar Nævningernes Udtagelse ved Lodtrækning til hver enkelt Sag. I enhver Nævningesag skal 12 Nævninger deltage i Afgørelsen, men kan det forudses, at en Sags Forhandling vil medtage et længere Tidsrum, kan Rettens Formand beslutte, at endvidere en eller flere Nævninger skal deltage som Suppleanter. Ved Lodtrækningens Begyndelse har først Anklageren og derefter Tiltalte Ret til at udskyde hver 12 af de paa Nævningelisten opførte Personer. Lodtrækningen foregaar derefter paa den Maade, at Sedler, hvorpaa de tiloversblevne Nævningers Navne er skrevne, nedlægges i en Urne, hvoraf Sedler derefter enkeltvis udtages og oplæses. Naar 16 (i Tilfælde af, at der skal være Suppleanter,

forholdsvis flere) er udtrukne, har yderligere skiftevis først Anklageren og derefter Tiltalte Ret til uden Angivelse af Grund at forkaste en af de udtrukne Nævninger. I det hele kan der saaledes forkastes 6 Nævninger fra hver Side. I Stedet for hver enkelt Nævning, der forkastes, udtrækkes da straks et nyt Navn, jfr. nærmere §§ 93—96.

f. Retten skal derefter drage Omsorg for, at de for hver enkelt Sag udtagne Nævninger paa behørig Maade indkaldes med mindst 2 Dages Varsel til at give Møde i Retten, § 97. Saafremt saavel vedkommende Anklagere som den eller de tiltalte samtykke heri, kan de Nævninger, der er udtagne til Tjeneste i en Sag, uden ny Udtagelse betragtes som udtagne i en anden Sag, som maa antages at ville blive foretaget eller dog paabegyndt samme Dag, § 98.

For Nævninger, der udebliver uden lovligt Forfald eller iøvrigt unddrager sig Opfyldelsen af deres Pligter, er der ved § 99 foreskrevet ret store Bøder, og ligeledes kan der ifølge § 100 paalægges dem Bøder, naar de ikke betimelig anmelder Forfald, eller naar de kommer for sent.

Paa den anden Side tilkommer der Nævningerne en vis Godtgørelse, nemlig 3 Kr. for hver Dag, de holdes borte fra Hjemmet, samt Rejsegodtgørelse, jfr. § 104.

Ved Tingets Slutning skal ifølge § 103 Rettens Formand lade Navnene paa de Nævninger, der efter Indkaldelse har givet Møde paa Tinget og ikke særlig er blevet fritagne, udstryge paa Aarslisten. De er da kun forpligtede til paa ny at møde som Nævninger indenfor samme Nævningeaar, naar der ikke længere paa Aarslisten findes opført mindst 88 Nævninger, jfr. § 86.

III. I de Tilfælde, hvor Regeringen nedsætter *„ekstraordinære Retter“* (Kommissioner) til Behandlingen af

en Sag, bestemmes det ved § 21, at disse dog i alle Henseender vil have i deres Fremgangsmaade at anvende denne Lovs Regler, saaledes at de uden dog at være bundne ved Bestemmelserne om Retskredsenes Grænser fungerer som Underret og Landsret.

Det maa herefter vistnok antages, at Nævninger ogsaa ved saadanne Kommissionsdomstole skal medvirke i Sager, som efter deres Karakter er Nævningesager. Ganske vist kunde man med nogen Føje gøre gældende, at Spørgsmaalet om Nævningers Deltagelse har Hensyn til Rettens Sammensætning og ikke til dens Fremgangsmaade. Men det ligger dog efter Udtryksmaaden i § 679, hvorefter Nævningeretterne ikke er gjorte til en særlig Art Domstole, men det alene er bestemt, at i visse Sager ved Landsret skal Nævninger medvirke, mindst lige saa nær at forstaa denne Forskrift som bestemmende Behandlingsmaaden i disse Sager. Denne Forstaaelse maa da foretrækkes, idet ellers et af Lovens Øjemed med at hjemle Behandling for Nævninger, nemlig at yde den sigtede Beskyttelse mod Overgreb fra den bestaaende Regerings Side, saaledes som det særlig træder frem ved de politiske Forbrydelser, ganske kunde gøres illusorisk derved, at Regeringen nedsatte en Kommissionsdomstol til at behandle Sagen.

Om Bestemmelsen om Dommerantallet i § 6, hvorefter der i Nævningesager skal deltage mindst 3 Dommere, ogsaa er bindende med Hensyn til de ekstraordinære Retter, er mere tvivlsomt. Men det naturligste synes at være, at Regeringen altid i Nævningesager indsætter 3, i Stedet for, som det hidtil har været Reglen, kun 2 Kommissionsdommere til at paadømme saadanne Sager.

§ 24.

Værneting i Straffesager.

Lovens Bestemmelser om Værneting i Kapitel 62 gaar for største Delen kun ud paa noget klarere at fastslaa hidtil antagne Regler. Der hjemles dog ved deres Anvendelse Domstolene en noget større Frihed end hidtil.

I. A. Det normale Værneting for alle i Kongeriget begaaede Forbrydelser skal ifølge § 687 være den Ret, i hvis Kreds Handlingen er foretaget, *„Gerningsstedets Værneting“*. Dette bestemmes i den nævnte § nærmere for det Tilfælde, at Forbrydelsen omfatter flere Handlinger, eller en Forbrydelse enten er begaaet paa Grænsen af flere Retskredse, eller det er uvist, i hvilken af flere bestemte Retskredse en Forbrydelse er begaaet. Og ved Forbrydelser, der begaas udenfor Kongerigets Søterritorium om Bord paa et dansk Skib eller af Personer, som hører til et saadant Skib, skal som Gerningsstedets Værneting ifølge § 688 anses den Ret, til hvis Kreds Skibet ved sin Hjemkomst til Kongeriget ankommer for at losse eller lade.

B. I visse Tilfælde kan dog ogsaa den Ret, i hvis Kreds Sigtede bor eller opholder sig, *„Hjemstedets Værneting“*, finde Anvendelse. Dette gælder nemlig ifølge § 689 for det første med Hensyn til alle Politiovertrædelser. Fremdeles i nogle Tilfælde, hvor Anvendelsen af Gerningsstedets Værneting enten overhovedet eller i hvert Fald her i Landet vilde være udelukket, idet der enten ganske mangler Oplysninger om, hvor Forbrydelsen er begaaet, eller den er begaaet udenfor Kongerigets Grænser.

C. I de samme Tilfælde kan Sagen ogsaa paadømmes ved den Ret, i hvis Kreds Sigtede er blevet paagrebet, *„Paagribelsesstedets Værneting“*. I Politisager haves der altsaa frit Valg mellem de tre Værneting.

II. Angaaende Værnetinget i Sager om Oprejsning for uforskyldt Anholdelse og om Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel eller for uforskyldt Udstaaelse af Straf gives der nogle nye Regler ved § 692, som tillige fastslaar Værnetinget for nogle enkelte andre Tilfælde.

III. Paa *Forundersøgelsen* i Straffesager finder de samme Værnetingsregler Anvendelse som paa Behandlingen ved den dømmende Ret, § 686. Derimod skal „*enkeltstaaende Retshandlinger*", d. v. s. saadanne, som ikke er Led i en ved den paagældende Ret stedfindende Forundersøgelse eller Domsforhandling, men f.Eks. sker under Efterforskningen, ifølge § 685 i Reglen foretages ved Undersøgelsesretten i den Retskreds, hvor den Person, som skal afhøres, bor eller opholder sig, eller hvor den Ting maa antages at være, hvortil Retshandlingen har Hensyn.

Dog kan ifølge § 693, 1. Stk., Retshandlinger, ved hvilke Sag mod en Person indledes, *i paatrængende Tilfælde* altid foretages af Underretsdommeren i Paagribelsesstedets Retskreds; uden en saadan Bestemmelse vilde ogsaa Strafforfølgningen i mange Tilfælde blive umulig. Men Sagen skal derefter snarest muligt afgives til den kompetente Ret.

IV. Naar Forfølgning samtidig skal finde Sted mod samme Sigtede for *flere Forbrydelser* eller mod *flere Sigtede* som delagtige i een Forbrydelse, skal dette ifølge § 696 som Regel ske under een Sag, og samtlige Forbrydelser skal da ifølge § 691 forfølges ved en Ret, som er Værneting for den Forbrydelse, der nærmest har givet Anledning til Forfølgningen.

Der tilkommer endvidere efter §§ 697 og 698 Retten en vid Beføjelse til at beslutte Adskillelse af oprindelig forenede eller omvendt Forening af oprindelig adskilte Sager.

V. Retten kan fremdeles, jfr. § 694, efter Begæring meddele Tilladelse til, at en begyndt Forfølgning *overflyttes* til en anden Ret, som er lovligt Værneting, naar dette paa Grund af Vidners Bopæl eller af en anden særlig Grund skønnes hensigtsmæssigt til Sagens Fremme.

En overordnet Ret kan endogsaa, saa længe Domsforhandling ikke endnu er begyndt, paa Begæring beslutte helt at *fravige* Lovens Værnetingsregler, naar særegne Grunde findes at tale derfor, jfr. § 693, 2. Stk. Kommissionsudkastets Motiver (S. 53) nævner som et Tilfælde, hvor denne Bestemmelse kunde finde Anvendelse, det, at der i Nævningesager maatte gøre sig en særlig Ophidselse, Frygt for Intimideren af Jury'en el. lign. gældende paa Gerningsstedet.

VI. Som et Udslag af den nye Procesordnings Bestræbelse efter at komme bort fra overflødig Formalisme bestemmer § 695, at naar Sigtede møder, skal Retten ikke af egen Drift prøve, om Sagen er indbragt for ret Værneting, og Indsigelse skal altid være udelukket, naar Sigtede, førend Domsforhandlingen er begyndt, har haft Adgang til at fremsætte den, uden at dette er sket. Fremdeles skal den Omstændighed, at Forundersøgelse eller enkeltstaaende Retshandlinger udenfor Domsforhandling ikke er foregaaede ved rette Værneting, ikke berøve dem deres Gyldighed.

VII. Endelig aabnes der, for ikke at sætte kunstige Skranker for Strafforfølgningen, ved § 700 Retterne en noget videre Adgang end hidtil til *udenfor deres egen Retskreds* at lade Retshandlinger foretage. De kan saaledes altid direkte lade ske Forkyndelser, lade udføre Anholdelsesbeslutninger, Fængslingskendelser og Befalinger om ved Tvang at fremstille Vidner eller Syns- og Skønsmænd for Retten, og der tillægges dem ogsaa en Beføjelse til under visse Betingelser at foretage andre Embedshandlinger i den fremmede Retskreds.

§ 25.

Sagens Forberedelse.

I. Det første Stadium i Straffesagen er „*Efterforskningen*“, jfr. Kapitel 72. Som tidligere berørt, paahviler denne Politiet, udenfor København under Amtmandens Overtilsyn, jfr. 785, idet ifølge § 784 Politiembedsmændene af egen Drift og med den størst mulige Hurtighed skal efterforske alle strafbare Handlinger, som forfølges af det offentlige, saa snart der opstaar rimelig Formodning om, at saadanne er forøvede.

Efterforskningens Maal bestemmes ved § 789 nærmere saaledes, at den „skal rettes paa at tilvejebringe saadanne Oplysninger, som er tilstrækkelige til at bestemme, om Forfølgning skal indledes ved Retten ved Begæring om Forundersøgelse eller ved Iværksættelse af Tiltale“. Men tillige skal alle Oplysninger fremskaffes og Foranstaltninger træffes, som skønnes nødvendige eller tjenlige til at forberede Sagens Behandling ved Retten.

Til Opnaaelsen af dette Øjemed kan dog Politiet kun til en vis Grad handle paa egen Haand, jfr. § 790, men naar der f. Eks. bliver Spørgsmaal om egentlig Vidneafhøring, cfr. derimod § 185, Afhørelse af den sigtede eller Tvangsforanstaltninger mod den sigtede eller Tredjemand, er det, som allerede tidligere[1]) omtalt, Reglen, at dette kun kan ske under Medvirkning af Retten, § 792. Om de Retsmøder, der i den Anledning afholdes, gælder i det væsentlige de samme Regler, som om Møder under den retslige Forundersøgelse. Kun maa fremhæves, at Retsmøderne ikke er offentlige; at

[1]) Jfr. navnlig S. 135 ff. og 144 ff.

offentlig Gengivelse af, hvad der foregaar i dem, som Regel under Straf er forbudt, jfr. § 793, er derimod ikke noget særligt for Retsmøder paa Efterforskningsstadiet.

Efterforskningen kan afsluttes enten ved, at Sagen forfølges videre ved Retten, eller ved at den henlægges, jfr. § 795. Selv efter at Forundersøgelse er begyndt eller Tiltale rejst, kan der dog blive Spørgsmaal om fortsat Efterforskning, jfr. nærmere § 796 og § 802, sidste Stk.

II. Den *Forundersøgelse ved Retten*, som hjemles ved Kapitel 73, og som i større Straffesager sikkert vil danne det normale Hovedled i Sagens Forberedelse, er i første Række tænkt som et Middel for de strafforfølgende Organer til at faa Sagen oplyst. Et Udtryk herfor er Bestemmelsen i § 798 om, at Forundersøgelsen kun foretages efter Begæring af Politiet.

Men den er dog tillige bestemt til at være et Beskyttelsesmiddel for den sigtede, nemlig gennem den almindelige retlige Kontrol, som Strafforfølgningen og særlig den sigtedes Behandling under denne derved undergives. Det er denne Tanke, der har affødt en Bestemmelse som den i § 792, 2. Stk., at Retshandlinger mod en mistænkt kun kan begæres i Forbindelse med en Begæring om Forundersøgelse (eller Anklage). I flere fremmede Procesordninger, saaledes ogsaa efter den norske Jurylovs § 271, er retslig Forundersøgelse erklæret for obligatorisk i alle Nævningesager, men dette gælder ikke efter vor Lov. Betydningen af den derved tilsigtede Beskyttelse for den sigtede vil imidlertid, som det i det foregaaende allerede oftere er fremhævet, stærkt svækkes ved den inkvisitoriske Karakter, som Forundersøgelsen i Loven har bevaret, jfr. navnlig § 802, som lægger hele Sagen i Undersøgelsesdommerens Haand, idet han da let vil komme til at staa som den sigtedes An-

klager i Stedet for som hans objektivt upartiske Dommer og den mulig uskyldiges Ven og Beskytter [1]).

Forundersøgelsen maa være rettet mod bestemte Personer, idet Begæringen altid skal betegne den eller de Personer, mod hvem, lige saa vel som de Handlinger, med Hensyn til hvilke Undersøgelse begæres, jfr. § 799; dog kan den under særlige Omstændigheder udvides ud over den angivne Ramme.

Øjemedet med Forundersøgelsen er ifølge § 801 for det første „at tilvejebringe saadanne Oplysninger, som udfordres for at afgøre, *om*, for hvilken Forbrydelse og for hvilken Ret *Tiltale skal rejses*". Hertil begrænsede den tilsvarende Bestemmelse i Kommissionsudkastet (§ 204) i det væsentlige Forundersøgelsens Øjemed. Men i Overensstemmelse med den Begrænsning, Umiddelbarheden ogsaa har faaet i Straffesager, har Loven dertil yderligere føjet det Formaal „at *tilvejebringe Bevismaterialet* til Brug ved Oplæsning for den dømmende Ret". Dog skal i Nævningesager, hvor Bevisførelsen jo som Regel skal foregaa umiddelbart for den dømmende Ret, kun saadanne Beviser føres ved Undersøgelsesretten, som det maa anses for umuligt eller dog forbundet med særlig Ulempe at tilvejebringe under Domsforhandlingen.

I Forbindelse hermed staar ogsaa de paa et tidligere Sted [2]) omtalte Regler i § 807 om Protokollationen af afhørte Personers Forklaringer, idet denne selvfølgelig maa være omhyggeligere i Sager, hvor de skal læses op for at tjene til selvstændigt Bevis ved den dømmende Ret, end i Nævningesager, hvor de paagældende Personer skal afhøres paany under Domsforhandlingen. De i den samme § indeholdte Forskrifter om selve Afhørelsen er

---

1) Jfr. ovenfor S. 119 og „Strafferetsplejen" S. 97 ff.
2) S. 22.

ligeledes tidligere omtalte[1]), og det samme gælder[2]) Bestemmelserne i §§ 804—6, jfr. § 30, om Offentlighed og „Partsoffentlighed“ under Forundersøgelsen og de Begrænsninger, Loven har ment at maatte gøre heri, jfr. ogsaa Forbudet i § 807, sidste Stk., mod offentlig Gengivelse af Forhandlingerne i Retsmøder under Forundersøgelsen.

III. Angaaende *Tiltalen* og den derpaa følgende *umiddelbare Forberedelse til Domsforhandling* er Reglerne noget forskellige i Nævningesager, jfr. Kapitel 74, og andre Landsretssager, hvorom Bestemmelserne findes i Kapitel 76.

A. *I Nævningesager* rejses Tiltale ved, at Paatalemyndigheden (Amtmanden eller Politidirektøren) indsender Sagens Akter til Landsretten og anmoder dennes Formand om at *beskikke* en offentlig *Anklager*.

Den beskikkede Anklager skal derefter udfærdige et „*Anklageskrift*“, som ifølge § 813 navnlig skal indeholde en kort Angivelse af det Forhold, for hvilket Tiltale rejses, og de Lovbud, hvorunder det skal henføres. Derimod maa der i Anklageskriftet hverken findes Angivelser af Beviser eller Udviklinger af Retsspørgsmaal; dette staar i Forbindelse med, at Anklageskriftet skal oplæses under Domsforhandlingen for Nævningerne, og da, hvis det indeholdt noget saadant, let vilde kunne virke præjudicerende paa Afgørelsen. Det skal, jfr. Kommissionsudkastets Motiver (S. 143—4), f. Eks. lyde saaledes: „N. N. (Stilling etc.) boende — sættes herved under Tiltale ved N. N. Landsret til at lide Straf efter Straffelovens § 190 eller § 186 for den 27. Januar d. A. om Eftermiddagen paa N. N. Sted forsætlig, med eller uden Overlæg, at have dræbt N. N. ved et Bøsseskud“.

---

[1]) S. 33 ff. og 135 ff.
[2]) Se ovenfor S. 14 og 130.

Anklageskriftet indleveres paa Landsrettens Kontor, og en Genpart deraf forkyndes for Tiltalte; saafremt denne ikke selv har antaget en *Forsvarer*, *beskikker Retten* ham en saadan, § 814. Tillige skal Anklageren til Rettens Kontor indsende en *Fortegnelse over de Beviser*, som agtes fremførte, med kort Angivelse af, hvad dermed agtes godtgjort, og en Genpart af denne Bevisfortegnelse meddeles Forsvareren, §§ 816 og 817. Denne skal inden en fastsat Frist afgive en lignende Fortegnelse og samtidig fremsætte Begæring, hvis han ønsker Forundersøgelse til Fremskaffelse af nye Oplysninger eller har Indvendinger at gøre mod den Maade, hvorpaa et Bevis af Anklageren tænkes tilvejebragt, eller mod den foreslaaede Behandlingsmaade, jfr. § 818. Hvis Anklageren modsætter sig en saadan Begæring, træffer Retten Afgørelse, og Retten kan ligeledes bl. a. bestemme, at ved de nye Retshandlingers Foretagelse en anden Dommer skal beklæde Undersøgelsesretten end den, som tidligere har foretaget Forundersøgelse i Sagen, § 819. Det paahviler ifølge § 821 Anklageren at rette Begæring til vedkommende Undersøgelsesret om Forundersøgelse eller eventuel Bevisførelse.

Til Domsforhandlingen skal Anklageren lade Stævning forkynde for den tiltalte og ligeledes betimelig lade Vidner og Syns- eller Skønsmænd indkalde, § 822.

Retten kan dog ifølge § 824 paa hvilketsomhelst Tidspunkt før Afholdelsen af det paagældende Ting beslutte Sagens Afvisning af formelle eller reelle retlige Grunde, nemlig naar den finder, at Sagen lider af en Formalitetsmangel, som maatte medføre, at den under Domsforhandlingen blev afvist, eller at den Myndighed, som har anlagt Sagen, mangler Paataleret, eller ogsaa at et Forhold som det i Anklageskriftet beskrevne ikke er straf-

bart, eller at Straf er udelukket ved Forældelse eller af anden lignende Grund, § 824.

Det er ifølge § 826 Rettens Formand, der før Domsforhandlingen alene træffer de forskellige Beslutninger til Sagens Forberedelse.

B. I *Landsretssager, hvori Nævninger ikke skal medvirke,* er den Fremgangsmaade, der hjemles ved Kapitel 76, noget simplere.

Der bliver i disse Sager ikke Spørgsmaal om noget særligt, af Anklageren udfærdiget Anklageskrift, men man nøjes med en af Paatalemyndigheden udfærdiget „*Anklageordre*“, der kan tegnes paa Forhørsudskriften. Ogsaa den umiddelbare Forberedelse af Sagen til Domsforhandling foregaar her ved vedkommende Undersøgelsesret, dog at Beslutning om Indhentelse af nye Oplysninger eller om Sagens mulige Forhandling for Nævninger altid maa tages af Landsretten, jfr. § 895. Til Brug ved Oplæsning under Domsforhandlingen maa der forfærdiges trykte eller maskinskrevne Ekstraktgenparter af Forhørsudskriften og de øvrige Dokumenter.

§ 26.

Domsforhandlingen i Nævningesager.

Skønt Nævningesagerne faktisk kun udgør et ret lille Antal af de samlede Straffesager, er Behandlingen af dem ved Lovens Kapitel 75 gjort til Lovens Normaltype, i Forhold til hvilke Behandlingen af de andre Straffesager fremtræder som særlige Afvigelser. En lignende Ordning vil da ogsaa ved Fremstillingen i det følgende blive lagt til Grund.

I. §§ 827—834 indeholder nogle almindelige Forskrifter om Forhandlingen, hvoraf navnlig maa fremhæves, at Anklageren, Forsvareren og den tiltalte selv

som Regel skal være til Stede under denne, at Domsforhandlingen, naar den er begyndt, saa vidt muligt skal fortsættes uafbrudt, og at Retten, hvor der findes Grund til at antage, at offentlig Gengivelse af Forhandlingerne vil kunne have skadelig Indflydelse paa Sagens Oplysning eller Paadømmelse, under Straf kan forbyde en saadan Gengivelse.

II. Naar Retten er sat til Sagens Behandling, skal ifølge § 835 Rettens Formand lade Sagen paaraabe og Tiltalte føre ind i Retssalen samt saa vidt fornødent lade Vidner og Syns- eller Skønsmænd paaraabe; han giver derhos de Paalæg og træffer de Foranstaltninger, som maatte findes fornødne for at sikre deres Tilstedeblivelse og hindre indbyrdes Meddelelse.

III. Derefter skal *Nævningeretten endelig konstitueres.* Det maa herved erindres, at allerede før Retsmødet 16 Nævninger skal være udtagne ved Lodtrækning og indkaldte til at give Møde[1]).

A. Efter at de indkaldte Nævninger er paaraabte, stiller Rettens Formand Spørgsmaal til Anklageren, den tiltalte og hans Forsvarer, til Dommerne og Nævningerne, om der med Hensyn til nogen af Nævningerne maatte være dem nogen Udelukkelsesgrund eller speciel Inhabilitetsgrund bekendt. Retten træffer derom de fornødne Afgørelser, § 837. Anklageren og Forsvareren udskyder hver to, saaledes at der bliver mindst 12 (hvis Suppleanter skal benyttes, flere) tilbage, jfr. nærmere §§ 838—841. Nævningerne indtager da deres Sæde i den ved Lodtrækningen bestemte Orden, § 842.

B. Derefter oplæses Anklageskriftet, og Tiltalte spørges, om han erkender sig skyldig i det der omhandlede Forhold. Erkender han sig skyldig, kan, naar han

---

[1]) Jfr. ovenf. S. 163—4.

samtykker deri, efter Rettens Bestemmelse Nævningernes Medvirken bortfalde, § 843.

C. I modsat Fald skal ifølge § 844 *Formanden paaminde* Nævningerne om, at de, indtil deres Kendelse er afgivet, ikke angaaende Sagen maa have Samtale eller Forbindelse med nogen anden end Retten gennem dennes Formand, og derpaa *tage dem i Ed*, idet han foreholder dem, at de „skulle love og sværge, opmærksomt at ville følge Forhandlingen i Retten og samvittighedsfuldt besvare de Spørgsmaal, som ville blive dem forelagte, saaledes som de finde ret og sandt at være efter Loven og Sagens Bevisligheder“. De aflægger da herpaa Ed eller efter Omstændighederne en højtidelig Forsikring i Eds Sted.

D. Nævningerne vælger derefter *en Ordfører*, jfr. § 845, og er hermed endelig konstituerede.

IV. A. Ved Begyndelsen af den Forhandling, der nu begynder for Nævningerne, skal ifølge § 846 Formanden „give *Tiltalte Lejlighed til at forklare sig*“ om de Forhold, som Tiltalen angaar. Denne Afhørelse bør dog ikke have noget inkvisitorisk Præg. Enhver af de andre Dommere eller af Nævningerne, Anklageren og Forsvareren kan begære yderligere Spørgsmaal, der sigter til at tydeliggøre hans Forklaring, rettede til Tiltalte. Derpaa følger den øvrige Bevisførelse. Men hvis Tiltalte under Afhørelsen afgiver en fuldstændig Tilstaaelse, afgør Retten, om og i hvilken Udstrækning en saadan yderligere Bevisførelse skal finde Sted.

B. Opstaar der imidlertid Spørgsmaal, om der foreligger Formalitetsfejl, der maa medføre Afvisning, eller om Paatalemyndigheden har Paataleret, kan Forhandlingen foreløbig begrænses til dette Punkt, indtil Spørgsmaalet har fundet sin Afgørelse. Det samme gælder, naar der rejses Spørgsmaal om et saadant Forhold, som

er beskrevet i Anklageskriftet, overhovedet er strafbart, eller om Straf er udelukket ved Forældelse eller af anden lignende Grund. Frifindelsesdom kan da straks afsiges, men for at Retten skal kunne gøre det paa dette præliminære Stadium, er det dog nødvendigt, at alle Dommerne er enige derom, jfr. § 847.

C. De nærmere Regler om Bevisførelsen findes i §§ 848—859. Herefter skal Bevisførelsen i Reglen først foregaa fra Anklagerens og derefter fra Forsvarets Side. Afhørelsen af Vidner eller Syns- og Skønsmænd sker ved den, der fører dem. Men Formanden er berettiget og forpligtet til, naar som helst han i Sandhedens Interesse finder Grund dertil, at rette Spørgsmaal til dem. For at beskytte Vidnerne mod for hensynsløs Behandling er det bestemt, at Bevisførelse for at svække Vidnets almindelige Troværdighed kun maa finde Sted paa den Maade og i den Udstrækning, som Retten tilsteder, og den bør nægtes, naar de tilsigtede Oplysninger ikke findes at være af væsentlig Betydning. Vidner og Syns- eller Skønsmænd, som fremstilles efter Rettens egen Beslutning, afhøres i Reglen af Formanden. Dommerne og Nævningerne er dog ogsaa berettigede til at stille Spørgsmaal. En vis Protokollation af de afgivne Forklaringer er foreskrevet ved § 854.

Ifølge Umiddelbarhedsprincipet, der raader i Nævningesager, maa som Regel ikke Oplæsning af Dokumenter finde Sted, jfr. §§ 855—857. For det første kan det dog altid ske med Hensyn til *Dokumenter*, der paastaas at have været *Genstand for eller at være frembragte ved Forbrydelsen* (f. Eks. falske eller forfalskede Dokumenter) eller at have været *brugte eller bestemte til dens Udførelse* (f. Eks. til Udøvelse af et Bedrageri), eller som *yder umiddelbar Oplysning* om Gerningen eller Tiltaltes Forhold til denne.

Ogsaa andre skriftlige Bevismidler kan dog undtagelsesvis benyttes. Dette gælder om forskellige *Tilførsler til Retsbogen,* saaledes 1) angaaende Foretagelse af visse Retshandlinger, 2) om de Forklaringer, som Tiltalte har afgivet under Afhørelsen om Sigtelsen, naar han enten nu vægrer sig ved at svare, eller den Forklaring, han nu afgiver, afviger fra den tidligere, 3) angaaende de af Vidner eller Syns- og Skønsmænd tidligere afgivne Forklaringer i visse Tilfælde, navnlig naar de er døde, eller man af anden Grund ikke kan faa deres Forklaring for Retten, eller naar den nu afgivne Forklaring ikke stemmer med den tidligere.

Loven tillader fremdeles Oplæsning af Erklæringer og Vidnesbyrd, udstedte i Medfør af et *offentligt* Hverv, derunder Udskrifter af Straffedomme, som tidligere er overgaaede den tiltalte. Men udenfor disse Tilfælde kan Dokumenter og Aktstykker, som indeholder Erklæringer og Vidnesbyrd, kun benyttes som Bevismidler, naar *Retten undtagelsesvis tillader det;* dette gælder saaledes om de fleste Politirapporter. Loven foreskriver dog et absolut Forbud mod at benytte udenretslige Bevidnelser angaaende Tiltaltes tidligere Vandel. Saadanne Attester vil nemlig i Reglen uden Vanskelighed kunne faas, men sædvanlig være meget lidt værd og dog let kunne paavirke navnlig Nævningernes Opfattetse.

D. Der skal altid, før Dom eller Kendelse afsiges under Domsforhandlingen, være givet *Parterne Lejlighed til at udtale sig,* saaledes at Tiltalte stedse skal have det sidste Ord. Efter at Bevisførelsen er sluttet, faar først Anklageren, dernæst Forsvareren og ligeledes Tiltalte selv, hvis han begærer det, Ordet for at udtale sig om Bevisførelsens Resultat og om Retsspørgsmaalene i Sagen, dog saa vidt muligt uden at omhandle saadanne Punk-

ter, som ikke skal forelægges Nævningerne til Afgørelse, §§ 860 og 861.

V. Ved den nærmere Bestemmelse af *Omraadet for og Karakteren af Nævningernes Medvirkning* har visse almindelige Synspunkter været ledende.

Det er Spørgsmaalet, om den tiltalte overhovedet er *skyldig eller ikke*, som Nævningerne kaldes til at afgøre. Man har vel undertiden, navnlig under Paavirkning af fransk Ret, søgt at bestemme Jury'ens Kompetence paa en noget anden Maade, nemlig saaledes, at alene Spørgsmaalet om *Faktum* skulde henhøre under den, medens Spørgsmaalet om *Ret* udelukkende skulde være overladt til de juridiske Dommeres Afgørelse. Ved en saadan Sondring vilde imidlertid flere Spørgsmaal vilkaarlig kunne unddrages Jury'ens Afgørelse, idet det ganske kom til at afhænge af Retten, hvilke Momenter den vilde forelægge Jury'en, og desuden lader en Sondring mellem Faktum og jus sig overhovedet ikke gennemføre, idet ethvert Faktum, der hører med til at konstituere en Forbrydelse, for saa vidt antager en vis juridisk Karakter[1]. Overensstemmende med engelsk Retsopfattelse plejer derfor de nyere Lovgivninger at henlægge *hele Skyldspørgsmaalet* til Nævningernes Afgørelse.

Denne Afgørelse træffer Nævningerne formelt selvstændigt. Men man har dog søgt at faa *en vis Samvirken* mellem Nævningerettens juridiske og folkelige Element i Stand, navnlig derigennem, at Retten formulerer *bestemte Spørgsmaal*, der stilles Nævningerne (dette kendes dog ikke i England), og at der ydes dem en „*Retsbelæring*" til deres Besvarelse.

Fremdeles gennemføres det ovenfor antydede[1] Syns-

---

[1] Jfr. nærmere „Strafferetsplejen" S. 156 ff.

[2] S. 121.

punkt med den *dobbelte Garanti*, der ved Nævningeinstitutionen skal ydes den anklagede, saaledes at Nævningernes Erklæring kun ubetinget er afgørende, for saa vidt den gaar ud paa, at han ikke er skyldig, medens der derimod er en vis Adgang til at anfægte den, for saa vidt den lyder paa, at han er skyldig.

Paa den anden Side er det *kun selve Spørgsmaalet om den tiltaltes Skyld*, som er henlagt til Nævningernes Afgørelse. Derimod tilkommer det den *ikke* at foretage *Strafudmaalingen* og fastsætte Straffen indenfor Lovens Rammer. Dette Spørgsmaal har man nemlig ikke anset for at være af saa afgørende Betydning som det, om den anklagede overhovedet er skyldig, og derfor tillagt Hensynet til den Ensartethed i Retsanvendelsen, som alene kan opnaas ved, at Strafudmaalingen sker efter almindelige juridiske Synspunkter, den afgørende Vægt. Om Nævningerne skal have Adgang til at udtale sig om skærpende eller formildende Omstændigheder, er et noget omtvistet Spørgsmaal, der besvares forskelligt i de forskellige Lovgivninger [1])

Efter disse almindelige Betragtninger skal nu den nærmere Maade, hvorpaa vor Lov har ordnet Nævningernes Medvirkning, fremstilles.

A. a. Det er ifølge § 862 *Retten, der fastsætter de Spørgsmaal*, som skal forelægges Nævningerne. Men det sker i Henhold til et Udkast, som leveres af Anklageren, og efter at der er givet Forsvareren og Tiltalte Lejlighed til at ytre sig og fremsætte Forslag til Ændringer i eller Tillæg til Spørgsmaalene.

b. *Genstanden* for disse Spørgsmaal er nærmere bestemt ved §§ 863 og 864.

α. Herefter skal det Spørgsmaal, *om Tiltalte er*

---

1) Jfr. „Strafferetsplejen“ S. 166.

skyldig i det Forhold, som Tiltalen angaar, altid forelægges Nævningerne. Som Følge heraf hører det ogsaa under Nævningernes Afgørelse, om der foreligger nogen særlig *Strafudelukkelsesgrund*, og ligeledes om saadanne i Straffeloven *bestemt betegnede Omstændigheder, der hjemler Nedsættelse eller Forhøjelse* udenfor den almindelige Strafferamme (f. Eks. i § 168, om den voldtagne Kvinde er berygtet), er til Stede.

β. Derimod tilkommer det ikke Nævningerne at afgøre noget om Tilstedeværelsen af Omstændigheder, der kan komme i Betragtning ved *Straffens Udmaaling* indenfor Lovens Strafferamme, og de er ligeledes udelukkede fra Afgørelsen af det ganske almindelige Spørgsmaal, om der foreligger *skærpende eller formildende Omstændigheder.*

γ. Særlig udelukkede fra Nævningernes Afgørelse er endelig Spørgsmaal om Paataleretten, om Strafskyldens Forældelse, om Virkningen af en udenlandsk Straffedom eller af udstaaet Varetægtsfængsel efter Strfl. §§ 7 og 58 og i Almindelighed om Gentagelsesstraf.

c. Hvad *den formelle Affattelse* af Spørgsmaalene angaar, gælder det ifølge § 865, at ethvert Spørgsmaal skal stilles saaledes, at det kan besvares med „ja“ eller „nej“.

α. Særlig skal efter § 866 „*Hovedspørgsmaal*“ altid indledes med Ordene: „Er Tiltalte skyldig?“ I Spørgsmaalet skal Forbrydelsen dernæst betegnes *dels efter sin Art* ved det Navn, Loven hjemler for den (f. Eks. Tyveri), eller ved en Henvisning til den paagældende Straffebestemmelse i Forbindelse med de i Loven beskrevne Kendemærker, *dels ved de individuelle Momenter*, der kræves for klart at adskille den fra andre Handlinger. Det lyder f. Eks. saaledes (jfr. Kommissionsudkastets Motiver S. 170): „Er Tiltalte N. N. skyldig i den For-

brydelse, der omhandles i Straffelovens § 186, ved til den og den Tid, paa det og det Sted og paa den og den Maade forsætlig at have dræbt den og den?" Forøvrigt vil vor nuværende Straffelovs uheldige Affattelse paa flere Omraader, saaledes særlig ved Bestemmelserne om Bedrageri[1]), kunne volde Vanskeligheder ved disse Spørgsmaals Formulering.

„*Alternative*" Spørgsmaal, f. Eks. om Tiltalte er skyldig i Tyveri eller blot i ulovlig Omgang med Hittegods, maa som Regel være udelukkede, da et saadant Spørgsmaal ikke kan besvares blot med ja eller nej og overhovedet ikke under eet kan gøres til Genstand for Nævningernes Afstemning. Det vil derfor i saadanne Tilfælde være nødvendigt at stille *flere Hovedspørgsmaal*, altsaa først *det principale* (det Spørgsmaal, hvis Bekræftelse kan medføre det strengeste Resultat, maa nemlig ifølge § 869 stilles først) om Tiltaltes Skyld i Tyveri, og dernæst, for saa vidt denne benægtes, *det subsidiære* angaaende den ulovlige Omgang med Hittegods. Er imidlertid de to Alternativer at anse for *retlig identiske*, saaledes sædvanlig, hvor de omfattes af den samme Strafferamme, kan og bør Spørgsmaalet omfatte dem begge, f. Eks. om den tiltalte har gjort sig skyldig i Voldtægt efter Strfl. § 168 ved med Vold eller Trusler om øjeblikkelig livsfarlig Vold at tiltvinge sig Samleje. Hvis man nemlig delte Spørgsmaalet i to, vilde en i Lovens Øjne uvæsentlig Tvivl om det anvendte Middel kunne føre til den tiltaltes Frifindelse, jfr. Kommissionsudkastets Motiver S. 173.

Ogsaa de saakaldte „*komplekse*" Spørgsmaal skal undgaas, idet efter § 865, 2. Stk., hvert enkelt Spørgsmaal alene maa angaa een Tiltalt og, saa vidt muligt,

---

[1]) Jfr. nærmere Goos i Tidsskrift for Retsvidenskab 1900 S. 130 ff.

kun eet forbrydersk Forhold. Hvis man nemlig spurgte, om A og B er skyldige i, i Forening at have o. s v., vilde Nævningerne ikke kunne statuere den enes Skyld eller Uskyld uden samtidig at afgøre Spørgsmaalet ganske paa samme Maade for den andens Vedkommende.

Endelig er *negativt formulerede* Spørgsmaal (har Tiltalte ikke gjort det eller det?) forbudte, fordi Svaret ja eller nej paa et saadant Spørgsmaal vilde blive tvetydigt og til en vis Grad blive lagt Nævningerne i Munden.

β. Til Hovedspørgsmaalene kan der slutte sig „*Tillægsspørgsmaal*", som alene skal besvares, for saa vidt Hovedspørgsmaalene *bekræftes*.

1⁰. Dette kan for det første ifølge § 868 finde Sted med Hensyn til *strafforhøjende og strafnedsættende* Omstændigheder. Er der under Bevisførelsen fremkommet noget Datum til Støtte for, at en Strafnedsættelsesgrund foreligger, kan Tiltalte eller hans Forsvarer altid forlange et Tillægsspørgsmaal herom stillet.

2⁰. Men ogsaa naar der under Forhandlingen er fremkommet „bestemte Bevisdata" til Støtte for, at der foreligger en Omstændighed, som mulig helt vil *udelukke Straf*, kan der ifølge § 867 om fornødent stilles et særskilt Spørgsmaal derom som Tillæg til Hovedspørgsmaalet, for at fremkalde en udtrykkelig Udtalelse af Nævningerne herom. Saaledes kan der til et Hovedspørgsmaal, om den tiltalte er skyldig i forsætligt Drab, føjes et Tillægsspørgsmaal, om han har handlet i lovligt Nødværge.

Mod denne Adgang til at faa stillet Tillægsspørgsmaal vedrørende Strafudelukkelsesgrunde kunde der vel rejses visse principielle Betænkeligheder. Rent logisk set kan man nemlig sige, at der ligefrem bliver en Modsigelse, naar Nævningerne efter at have bekræftet Hoved-

spørgsmaalet ligeledes bekræfter Tillægsspørgsmaalet. Naar en Mand f. Eks. har handlet i lovligt Nødværge, har han jo netop ikke gjort sig skyldig i strafbart Drab. Man har imidlertid anset de praktiske Fordele, denne Ordning frembyder, for overvejende. Ved nemlig at forelægge Nævningerne et saadant særligt Spørgsmaal om en mulig Strafudelukkelsesgrund vil man kunne sikre sig, at de virkelig har skænket den Opmærksomhed, og ligesom tvinge dem til gennem dets Besvarelse at give en vis Motivering af deres Kendelse[1]). —

Naar et Spørgsmaal kun skal besvares under Forudsætning af en bestemt Besvarelse af et forudgaaende Spørgsmaal, skal dette ifølge § 870 udtrykkelig bemærkes. Ligeledes anføres ved ethvert Spørgsmaal, at der udkræves 8 Stemmer til det Svar — ja eller nej — som er ugunstigst for Tiltalte.

B. a. Efter at Spørgsmaalene er fastsatte, giver Formanden Nævningerne sin „*Retsbelæring*". Denne skal ifølge § 871 bestaa i, at han „i Korthed gennemgaar Sagen og dens Bevisligheder og saa vidt fornødent forklarer Spørgsmaalene og de Retssætninger, der skal lægges til Grund for deres Besvarelse". Nærmest efter engelsk Forbillede er saaledes Formandens Slutningsforedrag udstrakt saavel til den faktiske Sammenhæng som til den retlige Side ved Sagen. Hvad Bevisspørgsmaalet angaar, vil det dog være det korrekteste, om han, som Kommissionsudkastet af 1875 (i § 328) udtrykkelig udtalte, indskrænker sig til at fremhæve de *almindelige Hensyn*, som efter Erfaringens Vidnesbyrd maa komme i Betragtning ved Bedømmelsen af Bevisernes Vægt, medens han overlader det til Nævningerne selv at fælde Skønnet over det enkelte Tilfælde. Men det kan dog

---

1) Jfr. Motiverne til Kommissionsudkastet af 1875 S. 135—6.

næppe anses for ligefrem ulovligt, om han lader sin egen Opfattelse skinne igennem, og dette vil ogsaa i Praksis vanskelig kunne undgaas.

Anser en Part Formandens Retsbelæring for urigtig, kan han benytte sig af sin Adgang efter § 871, 2. Stk., til at forlange, at særlig paapegede Dele af Formandens Udvikling af Retssætninger gengives i Retsbogen, og da ifølge § 922, 2) gøre Fejlen gældende som Ankegrund.

Nævningerne maa utvivlsomt anses for forpligtede til at følge Formandens Retsbelæring og altsaa lægge hans Fastsættelse af den almindelige Regel til Grund for deres Skøn over Skyldspørgsmaalet; dette, der er udtrykkelig udtalt i Kommissionsudkastets Motiver S. 173, maa tildels ogsaa siges at følge af den Ed, de har aflagt paa at ville dømme „efter Loven". En anden Sag er, at der i det Tilfælde, at deres Kendelse lyder paa ikke skyldig, intet retligt Korrektiv haves med en mulig Fejl, der i saa Henseende maatte være begaaet fra Nævningernes Side, men Garantien herimod ligger alene i Nævningernes Lovlydighed og den personlige Autoritet, hvormed Retsformanden formaar at optræde overfor dem.

b. Naar Formanden har endt sit Foredrag, *oplæses Spørgsmaalene og overgives* til Nævningernes Ordfører, § 872. Formanden skal henlede Nævningernes Opmærksomhed paa Lovens Bestemmelser om, hvad de ved deres Raadslagning har at iagttage, og forklarer disse nærmere, for saa vidt han finder det fornødent. Derefter opfordrer han Nævningerne til at begive sig til det for dem bestemte Værelse.

C. Om *Nævningernes Raadslagning og Afstemning* indeholdes de nærmere Regler i §§ 873—877.

Det bestemmes saaledes, at der, indtil Nævningernes Erklæring er vedtaget, intet Samkvem maa finde Sted

mellem dem og andre Personer, og at ingen Nævning maa forlade Raadslagningsværelset eller nogen anden betræde dette uden Tilladelse af Rettens Formand, ligesom der paalægges Nævningerne Tavshedspligt om, hvad der er foregaaet, og særlig hjemles Forbud mod at fremkomme med offentlige Meddelelser herom.

Til Overflødighed fastslaas det, at der ved Afgørelsen af, om noget er bevist eller ikke, alene maa tages Hensyn til de Beviser, som er fremførte under Domsforhandlingen, og at Bevisbedømmelsen iøvrigt er fri.

Ved Afstemningen iagttages, at en for den tiltalte ugunstig Besvarelse af et Hoved- eller Tillægsspørgsmaal kun kan vedtages med mindst 8 Stemmer, men Stemmetallet angives ikke.

Hvis der hos Nævningerne opstaar Tvivl om den Fremgangsmaade, de skal følge, eller om Betydningen af de stillede Spørgsmaal eller om Svarenes Affattelse, eller hvis de anser det for nødvendigt, at der forelægges dem andre Spørgsmaal, kan de derom henvende sig til Retsformanden, som da i Retssalen meddeler dem Oplysning eller foranstalter det fornødne.

Naar Afstemningen er færdig, vedtegner Nævningernes Ordfører Svaret ved hvert Spørgsmaal og underskriver Erklæringen sammen med to andre Nævninger.

D. Derefter vender Nævningerne tilbage til Retssalen, og deres Ordfører oplæser her Spørgsmaalene og Svarene, § 878.

Er der formelle Mangler eller Uklarheder i deres Erklæring, kan Retten paalægge dem at afhjælpe Manglen eller fjerne Tvivlen, jfr. § 879. Retten kan ifølge § 880 ligeledes, saa længe Dom ikke er afsagt, beslutte at forandre Spørgsmaal eller at stille nye Spørgsmaal.

VI. Med Hensyn til *Rettens Fremgangsmaade, efter*

at Nævningernes Erklæring endelig foreligger, bliver denne væsentlig forskellig, efter som Erklæringen er gaaet ud paa, at Tiltalte er skyldig eller ikke.

A. Har Nævningerne erklæret, at Tiltalte *ikke er skyldig*, skal ifølge § 881 Retten altid straks afsige Frifindelsesdom.

B. Er omvendt Nævningernes Erklæring gaaet ud paa, at Tiltalte er *skyldig*, kan Forholdet igen stille sig noget forskelligt.

a. Hvis Retten finder, at *Nævningerne* derved har *fejlet i deres Bedømmelse af Beviset*, idet Sagens Bevisligheder ikke har afgivet tilstrækkeligt Grundlag for at fælde Tiltalte for den paagældende Forbrydelse, kan den ifølge § 882 ved Kendelse beslutte, at en ny Domsforhandling skal foregaa.

Denne skal efter § 883 foretages enten paa samme eller et senere Ting, men den skal altid foregaa for andre Dommere og andre Nævninger. Indtil Nævningeerklæring under den nye Sag er afgivet, kan Justitsministeren beslutte at frafalde Tiltale; i dette Tilfælde skal der afsiges Frifindelsesdom.

Falder ogsaa den nye Domsforhandling ud til en fældende Nævningeerklæring, kan Retten, naar den igen finder Beviset utilstrækkeligt, afsige Frifindelsesdom (eller Dom for en mindre Forbrydelse).

b. Finder Retten Nævningeerklæringen urigtig *af Retsgrunde*, idet den tiltalte ifølge Loven ikke kan straffes for det i Erklæringen omhandlede Forhold, f. Eks. naar der i denne er erklæret for Dokumentfalsk, hvad der efter Rettens Opfattelse kun er lovlig Brug af Navn, jfr. Motiverne S. 174, afsiger Retten Frifindelsesdom. Denne kan afsiges straks efter Nævningeerklæringens Afgivelse, naar Retten allerede da er paa det rene med Forholdet, jfr. § 881, 2. Stk., men ellers ifølge § 887

først, efter at den afsluttende Forhandling har fundet Sted efter § 884.

c. Under denne skal først Anklageren og derefter Forsvareren og Tiltalte have Ordet for at udtale sig om Strafudmaalingen og andre Punkter, som ligger udenfor Nævningernes Afgørelse, og der skal gives dem Lejlighed til at fremkomme med de Bevisligheder, som herved maatte udkræves.

Ved denne Forhandlings Slutning optages Sagen til Dom, som da enten kan gaa ud paa Afvisning, Domfældelse til en vis Straf eller Frifindelse, jfr. § 886.

VII. Naar Sager angaaende *Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel eller Straf* behandles for Nævninger, kommer ifølge § 888 i det væsentlige de samme Regler til Anvendelse. I Stedet for Spørgsmaal til Nævningerne om Tiltaltes Skyld rettes der Spørgsmaal paa, om han efter det oplyste er berettiget til Erstatning, og der kræves for at tilkende ham en saadan, at mindst 8 Nævninger stemmer derfor. Kun selve det Spørgsmaal, om der overhovedet tilkommer ham Erstatning, henhører under Nævningerne. Men det er Retten, som derefter bestemmer Størrelsen af det Beløb, der skal tilkendes ham.

§ 27.

Behandlingen af andre Straffesager.

I. Naar en *Landsretssag* behandles *uden Medvirkning af Nævninger,* hvorom Bestemmelserne findes i Kapitel 77, bestaar Forskellen fra Nævningesagernes Behandling navnlig i, at Umiddelbarhedsgrundsætningen som Regel ikke er gennemført. Som Følge deraf vil Bevisførelsen sædvanlig kun ske gennem en Oplæsning af Udskrifter vedrørende Forundersøgelsen og andre

Dokumenter; der skal af disse omdeles trykte eller maskinskrevne Genparter til Dommerne, jfr. § 898.

Saafremt Tiltalte er til Stede ved Domsforhandlingen, kan Rettens Formand dog ifølge § 899 rette Spørgsmaal til ham, der sigter til at tydeliggøre den Forklaring, han har afgivet under Forundersøgelsen, ligesom han har Ret til at faa Ordet efter Forsvareren. Fremdeles kan efter § 900 Retten, hvis den finder det nødvendigt til Sagens Oplysning, foranledige et Vidne eller en Syns- og Skønsmand, der har afgivet Forklaring under Forundersøgelsen, indkaldt til personlig Afhøring for den dømmende Ret.

II. Med Hensyn til Tiltale og Domsforhandling ved *Underret* (og i Straffesager ved Sø- og Handelsretten) gælder i det væsentlige de samme Regler som om Landsretssager uden Nævninger, jfr. Kapitel 78, særlig § 904.

A. Som noget særligt maa dog nævnes den Adgang, der — i Lighed med de saakaldte „Aflæsningssager“ i København — ved § 903 er aabnet til *uden Udfærdigelse af Anklageordre og Domsforhandling* straks at faa Sagen fremmet til Dom ved den Ret, hvor Forundersøgelse har fundet Sted. Betingelserne herfor er: 1° at Sigtede inden Retten har afgivet en uforbeholden *Tilstaaelse*, hvis Rigtighed bestyrkes ved de iøvrigt foreliggende Oplysninger, 2° at Sigtede samtykker heri, og Amtmanden (Politidirektøren) ligeledes erklærer sig enig deri, 3° at det til Retsbogen betydes Tiltalte, hvad der er Tiltalens Genstand, og gives ham Lejlighed til at fremføre, hvad han maatte have at anføre til sit Forsvar. Hertil er der ved Loven yderligere føjet 4° den væsentlige Betingelse, at der, hvis Sigtede er fængslet, altid og ellers, hvis han paa Forespørgsel ønsker det, skal *beskikkes ham en Forsvarer*, og der skal være givet denne Lejlighed til at gøre sig bekendt med Sagen, samtale med

Sigtede og udtale sig overfor Retten, inden der gøres Tilførsel til Retsbogen om Sigtedes Samtykke til den summariske Behandling.

B. Hvis Sigtede i Tilfælde, hvor Domsforhandling finder Sted, er uden Forsvarer (en saadan skal jo i Almindelighed ikke beskikkes ved Underretten), skal ifølge § 907 Dommeren, foruden selv at undersøge, hvorvidt Oplysninger bør søges tilvejebragte i Forsvarets Interesse, give Tiltalte Lejlighed til for ham at fremkomme med sine mulige Begæringer vedrørende Sagens Forberedelse eller Fremme — en Bestemmelse, der dog vistnok ikke vil vise sig af stor praktisk Betydning.

III. A. Angaaende Omraadet for de *offentlige Politisager* er der truffet nogle nye Bestemmelser ved § 704, som i Stedet for den hidtil værende Ordning, der i høj Grad har baaret Tilfældighedens Præg, har søgt at opstille et mere almindeligt Synspunkt til Afgørelsen deraf. Herefter skal — med Undtagelse af visse Embedsovertrædelser og Duelforbrydelsen — alle Sager angaaende Forseelser, for hvilke Loven ikke hjemler anden Straf end *Formuestraf eller simpelt Fængsel* (eller Fortabelse af Næringsret), behandles som offentlige Politisager, saaledes at Politimesteren rejser Tiltale i dem. Dog er tillige en Række af Handlinger, hvorfor Straffen endogsaa kan naa op til Fængsel paa Vand og Brød — for største Delen overensstemmende med den hidtil gældende Ret — henførte til Politisagerne.

B. a. Der indføres ved Loven, nærmest efter norsk Mønster, et helt nyt Institut, det saakaldte „*Bødeforelæg*". Ifølge § 909 kan nemlig Politimesteren, naar han antager, at Forseelsen ikke egner sig til højere Straf end en Bøde af ikke over 40 Kr., i Stedet for straks at henvise Sagen til Retten, lade en Tilsigelse forkynde med en Paategning om, at Sigtede, saafremt han vedgaar at have

gjort sig skyldig i den Forseelse, hvorfor han sigtes, og ønsker saadan Afgørelse, kan erklære sig rede til, uden retslig Forfølgning, inden en vis Frist at erlægge den Bøde, som Politimesteren for dette Tilfælde har angivet. En saadan Erklæring kan afgives enten straks ved Tilsigelsens Forkyndelse eller inden en Uge ved Meddelelse paa Politikontoret. Hvis derimod Sigtedes Erklæring gaar ud paa, at han ikke vil afgøre Sagen paa denne Maade, eller hvis han overhovedet ikke afgiver nogen Erklæring, bliver Sagen at henvise til Retten paa almindelig Maade.

Fordelene ved denne Ordning er navnlig tænkt at skulle være, at Folk da slipper for at ulejliges op i Politiretten for rene Ubetydeligheder, og at ogsaa Retten bliver fri for det overvældende Antal Politisager og derved sættes i Stand til at underkaste dem, der trænger dertil, en omhyggeligere Prøvelse.

b. Hvad der forøvrigt udmærker Politiretsbehandlingen sammenlignet med den almindelige Behandling i Underretssager, er navnlig dens mere summariske Karakter. De nærmere Regler herom, som Kapitel 79 indeholder, falder paa de fleste Punkter sammen med Bestemmelserne om offentlige Politisager i København i L. 11. Februar 1863, jfr. L. 24. Maj 1879.

Der beskikkes saaledes i disse Sager ikke nogen Anklager, og vil som Regel heller ikke være nogen Forsvarer. Behandlingen af Sagen overlades derfor i det væsentlige til Dommeren selv. Bevisførelsen sker som Regel for den Ret, der behandler Sagen, jfr. § 912.

Bevisførelse kan dog i flere Tilfælde spares. Saaledes skal ifølge § 910 Tilsigelsen indeholde en Bemærkning om, at Udeblivelse uden oplyst lovligt Forfald kan bevirke, at den tiltalte anses at vedgaa Forseelsen (efter Omstændighederne dog ogsaa, at han bliver an-

holdt). Og efter § 911 kan Retten, hvis Tiltalte saaledes udebliver, eller han nægter at afgive Forklaring, forsaavidt der ikke er Spørgsmaal om højere Straf end Bøder, og Omstændighederne ikke findes at tale herimod, anse ham som den, der vedgaar det paasigtede Forhold, og paakende Sagen uden videre Bevisførelse. Det samme kan ifølge § 912 finde Sted, naar Tiltalte under Sagen vedgaar at være skyldig, selv om der er Tale om højere Straf. Endelig kan efter § 912 Dommeren, naar Sagen angaar en Lovovertrædelse, hvorfor der i Loven er hjemlet Straf af Bøder (eller Konfiskation), og han ikke finder Grund til at betvivle Tiltaltes Skyld, give denne Adgang til at se Sagen afgjort ved, at han *vedtager* en vis Bøde (eller Konfiskation).

Dommerens allerede nu hjemlede Adgang til i mindre graverende Tilfælde at slutte Sagen med en Advarsel er ved § 914 bevaret; dog skal det ligesom nu ikke kunne ske, hvis Tiltalte erklærer sig derimod. Den Dommeren ifølge L. 11. Februar 1863 § 17 og 4. Februar 1871 § 14 tilkommende Beføjelse til at hæve Sagen, naar han finder, at der ikke er tilstrækkelig Grund til at forfølge den videre, synes derimod ikke at være opretholdt ved den nye Lov.

§ 28.

Retsmidler i Straffesager.

I. A. Den samme Forbindelse, som i borgerlige Sager gjorde sig gældende mellem Ordningen af Appel og Bevisumiddelbarhedsgrundsætningens Gennemførelse, træder frem ved Anke i Straffesager. Det sidste Kommissionsudkast fastholdt ogsaa for Strafferetsplejens Vedkommende den nævnte Grundsætning og maatte da ved Appel af Landsretsdomme, naar man ikke ved Højesteret vilde lade hele Bevisførelsen ved Landsret gaa om

igen, begrænse Højesterets Prøvelse i det væsentlige til en „Kassation“ af Formalitetsgrunde og en „Revision“ af Retsgrunde, jfr. Udkastets § 320. Naar man derimod med Hensyn til Underretsdomme ansaa det for fornødent at hjemle Adgang til fuldstændig Appel, med Prøvelse ogsaa af Bevisspørgsmaalet, mente man som Konsekvens af Umiddelbarhedsprincipet at maatte foreskrive en fuldstændig ny Domsforhandling for Landsretten, jfr. § 341.

Som Følge af den væsentlige Begrænsning af Umiddelbarhedsgrundsætningen, som er sket ved Loven, har denne heller ikke i Straffesager næret Betænkelighed ved at tilstede fuldstændig Appel saavel til Højesteret som til Landsret uden derfor, heller ikke for Landsret, som Regel at foreskrive ny Bevisførelse.

Anken kan saaledes for det første altid støttes paa Formalitetsgrunde, jfr. § 920; dog gælder det, paa lignende Maade som i borgerlige Sager efter § 404, at saadanne ikke skal kunne bevirke Dommens Ophævelse, medmindre det findes antageligt, at ellers Sagens Udfald var blevet et andet, jfr. § 923.

Men i Tilfælde af Anke til Højesteret mod en Dom, som er paakendt ved Landsret uden Nævninger, hjemles der overhovedet en ganske almindelig Appeladgang ved § 921. Herefter kan Anke nemlig ikke blot støttes paa, at Retten ved Afgørelsen af, om Tiltalte skal domfældes, har anvendt Straffeloven urigtig, eller ikke fastsat Straffens Størrelse paa rette Maade, men ogsaa derpaa, at Spørgsmaalet, om Tiltalte skal domfældes, er urigtig afgjort som Følge af *en fejlagtig Bedømmelse af Bevisernes Vægt.* Ved Paaanke af Underretsdomme fremgaar den samme Ordning af Henvisningen i § 940 til denne Bestemmelse.

Ved Appel af Domme i Nævningesager kommer der derimod nogle særlige Hensyn frem. Som Følge af den Gennemførelse af Umiddelbarhedsgrundsætningen, der i disse Sager er sket, maa hele Spørgsmaalet om *Beviset for Tiltaltes Skyld* anses for endelig afgjort, saa at der for saa vidt ikke kan finde nogen Underkendelse af Landsrettens Afgørelse Sted ved Højesteret. For saa vidt Nævningerne paa Grund af manglende Bevis har erklæret Tiltalte for ikke skyldig, kan deres Erklæring jo overhovedet ikke omstødes. Gaar Erklæringen omvendt ud paa, at han er skyldig, er der vel en Adgang til at anfægte den, jfr. §§ 882 og 883, men dette kan ifølge Umiddelbarhedsprincipet kun ske ved Dommere, der selv har overværet hele Bevisførelsen, men ikke ved Appelrettens Dommere, der for saa vidt vilde besidde ringere Forudsætninger for at foretage en saadan Prøvelse med Hensyn til Beviset.

I Overensstemmelse hermed bestemmes det ogsaa i § 922 i Slutn., at Anke ikke kan grundes paa, at Spørgsmaalet, om Tiltalte skal domfældes, er urigtigt afgjort som Følge af en fejlagtig Bedømmelse af Bevisernes Vægt, medmindre der er Tale om et Punkt, der ifølge § 863 (Spørgsmaal om Strafskylds Forældelse m. m.) er unddraget Nævningernes Afgørelse.

For saa vidt Anken støttes paa *Retsgrunde* kan der ikke blive Spørgsmaal om at anfægte Nævningernes *frifindende* Erklæring, blot fordi Nævningerne herved har begaaet Fejl ved at foretage en urigtig Subsumtion under Straffeloven. Dommen kan i dette Tilfælde alene omstødes, for saa vidt Fejlen maa antages at ligge hos Nævningerettens juridiske Element, idet Nævningernes Erklæring er blevet fejlagtig paa Grund af, at Formandens *Retsbelæring* har været urigtig, eller at *Spørgsmaalene*

til Nævningerne lider af Fejl, der beror paa en urigtig Forstaaelse af Straffeloven, jfr. Strfl. § 922 2).

En *fældende Nævningeerklæring* og den derpaa byggede Dom kan derimod altid angribes, ikke blot af de sidstnævnte Grunde, men i alle Tilfælde, hvor Landsretten selv kunde underkaste Nævningeerklæringen en retlig Prøvelse. Omvendt kan ogsaa en Dom, der med Urette har fraveget en saadan fældende Nævningeerklæring, omstødes, jfr. § 922 1).

Endelig har Højesteret fri Prøvelsesret med Hensyn til alle *Momenter, som er unddraget Nævningernes Afgørelse*, jfr. § 922 1). Med Hensyn til Strafudmaalingen er der dog ved § 922 3) gjort den Begrænsning, at den Straf, Dommen har ikendt, kun skal kunne paaankes, naar den ligger helt udenfor Lovens Grænser eller staar *„i aabenbart Misforhold“* til Brøden, saa at altsaa ikke enhver Fejl ved Strafudmaalingen kan gøres gældende. Dette er, jfr. Kommissionsudkastets Motiver S. 187, nærmest begrundet paa, at Højesteret ikke har haft Sagens Bevismateriale for sig til umiddelbar Bedømmelse, og derfor ikke vil være i Stand til at skønne over de finere Nuancer indenfor Strafudmaalingen med samme Sikkerhed som den Ret, der har umiddelbart Kendskab til Bevismaterialet.

B. Ligesom i borgerlige Sager gælder det, at Anke som Regel kun kan finde Sted til een højere Instans, fra Landsret til Højesteret, og fra Underret til Landsret. Dog kan ifølge § 943 Justitsministeren undtagelsesvis tillade, at Landsrettens Dom i en paaanket Underretssag indankes for Højesteret, naar der foreligger særlig Grund dertil, navnlig naar Sagen skønnes at have almindelig Interesse eller videregaaende betydelige Følger for vedkommende.

C. Der er ved § 932 jfr. § 942, aabnet Appelretten en lignende Adgang som i borgerlige Retssager til, naar det findes nødvendigt til Sagens fuldstændige Oplysning, at bestemme, at Bevisførelsen skal foregaa umiddelbart for Appelretten. Der er ved den samme Bestemmelse givet fri Adgang til at fremkomme med nye Beviser i Appellen.

D. I det hele finder ved Ordningen af Anke i Straffesager lignende Synspunkter Anvendelse som paa borgerlige Sagers Paaanke, men Strafferetsplejens særlige Karakter har dog i flere Retninger givet sig Udslag i de Bestemmelser, som Loven i Kapitel 80—82 indeholder om Paaanke.

a. Nævnes kan saaledes den Adgang til at appellere ogsaa til Fordel for den tiltalte, som § 918 jfr. § 940 — i Overensstemmelse med den hidtil gældende Ret — hjemler Paatalemyndigheden. Derimod bortfalder ved Loven de Tilfælde af „nødvendig Appel“, som hidtil har været hjemlede ved Fr. 16. Debr. 1840 § 1 (nemlig med Hensyn til Dødsdomme eller Domme, der ikender Frihedsstraf paa Livstid).

b. Der hjemles ved § 926 jfr. § 946 Appelretten selv en Beføjelse til at tillade Anke uden Hensyn til Udløbet af den sædvanlige Ankefrist.

c. Da Dispositionsmaksimen ikke finder samme Anvendelse i Strafferetsplejen som i den borgerlige Retspleje, og man ved at binde Appelretten for stærkt let vilde komme i Strid med den materielle Retfærdighed, er der ved § 936 jfr. § 942 aabnet Appelretten en ret vid Adgang til at anstille en Prøvelse af den indankede Dom ud over de særlig paaberaabte Ankegrunde, navnlig til den tiltaltes Fordel.

d. Ogsaa ved Appelrettens Fastsættelse af Resultatet, om den f. Eks. selv vil træffe en ny Afgørelse i Reali-

teten, eller nøjes med at ophæve den indankede Dom og hjemvise Sagen til ny Behandling, er der ved § 937 jfr. § 942 tilstaaet Retten en betydelig større Frihed end i borgerlige Sager.

e. For at hindre, at Appelretten for stærkt belemres med øjensynlig urimelige Anker, er der ved § 930 jfr. § 941 givet Retten Adgang til efter en summarisk Procedure at afvise Sagen enten af formelle Grunde eller fordi „den paaberaabte Ankegrund klarligen ikke kan føre til Dommens Ophævelse". Ved Højesteret skal en saadan Afgørelse kunne træffes af et Udvalg bestaaende af tre af Rettens Medlemmer. Ogsaa andre Beslutninger, som skal tages af Højesteret inden Domsforhandlingen, kan — paa dette Punkt forøvrigt i Lighed med, hvad der ifølge § 402 finder Sted i borgerlige Sager — efter § 931, 2. Stk. træffes af dette Udvalg (eller af Formanden alene); de maa ifølge § 942 ogsaa ved Landsret kunne træffes af Formanden.

II. Loven hjemler ved Kapitel 83 ogsaa i Straffesager det lettere og hurtigere Retsmiddel „*Kære*" overfor Kendelser og andre Retsbeslutninger. Herom gælder i det væsentlige Regler svarende til dem om Kære i borgerlige Sager[1]), blot med de Modifikationer, som Forholdenes Forskellighed fører med sig.

III. Endelig har Retsmidlet „*Genoptagelse*" faaet en særlig Udformning indenfor Strafferetsplejen, jfr. Kapitel 84.

A. Saa længe der *ikke* er gaaet *Dom* i Sagen, er det givet, at der maa være en vis Adgang til saadan Genoptagelse. Ifølge § 952 aabnes der saaledes, naar Forfølgningen mod en bestemt Sigtet har været standset eller frafaldet, Adgang til at rejse den igen, men dog kun, naar *nye Beviser af Vægt* senere kommer for Da-

---

[1]) Jfr. ovenfor S. 102.

gen, eller endogsaa Betingelserne for Genoptagelse af en paadømt Sag mod en frifunden er til Stede. Den Omstændighed, at Forundersøgelse af Retten er nægtet eller standset, vil naturligvis ingen Hindring være for, at Paatalemyndigheden rejser Tiltale uden saadan Forundersøgelse.

B. a. Derimod gør der sig større Betænkeligheder gældende mod at tilstede Genoptagelse af Straffesagen, efter at denne er paadømt, idet navnlig Principet om Dommes Retskraft synes at være til Hinder derfor. Paa den anden Side staar imidlertid Hensynet til Retfærdigheden, som daarlig taaler, at der slet intet Retsmiddel skulde gives overfor en nok saa uretfærdig Dom. Navnlig hvor nogen uskyldig maatte være dømt, hjemler næsten alle fremmede Lovgivninger en vis Adgang til Genoptagelse, medens de plejer enten helt at udelukke eller stærkt at begrænse denne Adgang, forsaavidt den blot skulde gaa ud paa at faa en urigtig Frifindelsesdom omstødt for at forhindre, at en i Virkeligheden skyldig kom til at gaa fri for Straf. Man kan dog ogsaa i det sidste Tilfælde med en vis Ret med Motiverne (S. 203) sige, at der ingen Grund er til, at han saaledes skulde „have et Slags Lejdebrev paa at kunne gaa fri og uantastelig omkring som et levende og demoraliserende Vidnesbyrd om Retsplejens Ufuldkommenhed“. I vor hidtil gældende Praksis har man anerkendt Muligheden for Genoptagelse af en Straffesag, der var endt med en urigtig Domfældelse, jfr. den bekendte Fejøsag[1]), medens der fra nyere Tid næppe lader sig paavise noget Eksempel paa Genoptagelse overfor en urigtig Frifindelsesdom.

Ved Lovens §§ 953 og 954 aabnes der derimod Ad-

[1]) U. f. R. 1886 S. 924.

gang til Genoptagelse i begge Tilfælde, og der gøres heller ikke nogen synderlig Forskel paa Betingelserne.

Genoptagelsen har altid Karakteren af en Nødhjælp for Tilfælde, hvor man ikke kan hjælpe sig med det normale Retsmiddel, Anke. Den kan derfor alene finde Sted i Sager, som har været paadømte ved Højesteret, eller ved Landsret under Medvirkning af Nævninger eller ifølge Anke. I disse Tilfælde er nemlig Anke enten helt udelukket i hvert Fald efter en vis Tids Forløb, jfr. § 943, eller den kan kun finde Sted med en begrænset Virkning, saa at den navnlig ikke kan indeholde nogen Prøvelse af Beviset. Det tilføjes ved § 955, at Genoptagelse ikke kan ske, saa længe almindelig Anke staar aaben.

Den er endvidere knyttet til en Række af Betingelser. For at nemlig Sagen, hvor den tidligere er endt med *den tiltaltes Frifindelse*, kan blive genoptaget efter Justitsministerens Begæring, kræves det ifølge § 953, *enten* at det ifølge en Tilstaaelse, Tiltalte senere har afgivet, eller andre Beviser, der senere er kommet for Dagen, maa antages, at han har begaaet Forbrydelsen, *eller* at der ved den tidligere Behandling har været afgivet falske Forklaringer eller benyttet falske Dokumenter eller udvist noget strafbart Forhold sigtende til at paavirke eller bestemme Sagens Udfald enten af den tiltalte selv eller af nogen, som i offentligt Medfør (f. Eks. Nævninger, der er blevet bestukket) har medvirket ved Sagens Oplysning, og der efter Omstændighederne er god Grund til at antage, at dette har bevirket eller medvirket til, at Tiltalte har undgaaet Domfældelse (eller er sluppet med Domfældelse for en væsentlig mindre Forbrydelse).

Til Sagens Genoptagelse paa Begæring af *en tidligere domfældt* kræves ifølge § 954 lignende Betingelser. Dog

nedsættes disse noget. Det kræves saaledes ikke absolut, at Beviserne først senere „er kommet for Dagen“, men det er tilstrækkeligt, at de nye Oplysninger først nu „tilvejebringes“, selv om det maaske kunde være sket tidligere“, jfr. Kommissionsudkastets Motiver S. 204. Fremdeles er det nok, at det „skønnes antageligt“ (men det kræves ikke just, at det „maa antages“ eller at der er „god Grund til at antage“), at de nye Oplysninger kunde have bevirket et andet Resultat, eller at det kriminelle Forhold under Behandlingen kan have bevirket eller medvirket til Domfældelsen.

Af de nærmere Regler om Genoptagelsen kan fremhæves, at Begæringen derom ifølge § 956 skal fremsættes for Højesteret, naar denne har afsagt Dommen, og Sagen ved Landsret har været paadømt uden Medvirkning af Nævninger; i dette Tilfælde har nemlig Højesteret væsentlig det samme Bevismateriale til Bedømmelse af Sagen som Landsretten. Men i andre Tilfælde skal Begæringen fremsættes for den Landsret, der har paadømt Sagen, selv om den ifølge Anke har været paakendt i Højesteret, idet Anken i Nævningesager jo ikke omfatter Beviset for Tiltaltes Skyld. Den nye Domsforhandling skal dog ifølge § 960 altid foregaa ved Landsretten.

Naar Begæringen om Genoptagelse tages til Følge, skal ifølge § 959 i Almindelighed ny Domsforhandling finde Sted. Dog kan Retten efter Omstændighederne, naar den finder en Genoptagelse til Fordel for den domfældte begrundet, og Paatalemyndigheden indvilliger deri, straks uden ny Domsforhandling afsige Frifindelsesdom eller en Dom, hvorved en mildere Straffebestemmelse bringes i Anvendelse.

b. Der hjemles endvidere, i en vis Lighed med,

hvad der finder Sted i borgerlige Sager[1]), ved § 964 en Adgang for den domfældte, der *ifølge lovligt Forfald* er *udeblevet*, til at faa Sagen genoptaget. Ogsaa dette skal dog kun staa ham aabent, naar han vilde være afskaaret fra at komme til sin Ret ved Anke, idet han enten er udeblevet i en Nævningesag, hvori der jo overhovedet ikke kan finde fuldstændig Appel Sted, eller i en Underretssag, hvori Anke vilde være udelukket; en saadan Anke vil i mange i Tilfælde være afskaaret i offentlige Politisager, jfr. § 939.

§ 29.

Straffedommes Fuldbyrdelse. — Slutning.

I. Af Reglerne i Kapitel 88 fremgaar det, at Eksekutionen af Straffedomme ligesom hidtil skal overlades til Administrationen, nemlig til Politimesteren som „kriminel Foged", jfr. § 974. Som noget nyt indfører dog § 975 en Adgang til at bringe retlige Tvistpunkter vedrørende Straffuldbyrdelsen for Retten.

Fremdeles kan nævnes den Beføjelse til at indstille den domfældte til Benaadning, som der ved § 977 er tillagt Nævningerne (dog, som det synes at fremgaa af Ordforbindelsen, jfr. „i alle *andre* Straffesager", ikke med Hensyn til Dødsdomme). Om Udsættelse med Straffens Fuldbyrdelse er der givet nogle Regler i § 978, som bl. a. gør den noget tvivlsomme Koncession til „Humaniteten" at foreskrive Udsættelse, naar en svanger Kvinde er dømt til Døden, eller naar den, som skal udstaa Livsstraf, bliver afsindig eller overfaldes af en heftig Sygdom. De ved det midlertidige Tillæg til

---

1) Jfr. ovenfor S. 59—60.

Straffeloven af 1. April 1905 indførte „betingede Straffedomme“ vil nu, hvad der sikkert ogsaa maa anses for i høj Grad ønskeligt, blive bevarede som fast Institut.

II. I femte Bog indeholder endelig Loven forskellige Slutnings- og Overgangsbestemmelser, hvoraf nogle allerede er berørte i det foregaaende. Nogle enkelte skal dog endnu her fremdrages.

Med Hensyn til Spørgsmaalet, om den nye Lov skal finde Anvendelse paa allerede opstaaede Procesforhold, fastslaas der ved Kapitel 93 Regler, som for en stor Del stemmer med almindelige Grundsætninger, men disse har dog paa enkelte Punkter faaet en nærmere Bestemmelse.

Med Hensyn til de borgerlige Domssager har man saaledes anset Vanskelighederne ved at forene den ældre skriftlige Procesmaade og den nye mundtlige Procedure under en og samme Sag for overvejende, og derfor ved § 1006 bestemt, at Sager, der først „tingfæstes“ (ved Stævningens Forkyndelse) efter Lovens Ikrafttræden, helt skal behandles efter den ny Ordning, medens de allerede tingfæstede skal tilendebringes efter de hidtil gældende Regler. For at fremme Indførelsen af den nye Ordning er der dog dertil føjet en Bestemmelse om, at naar nogen meddeler Modparten Stævning i Overensstemmelse med den nye Lov, antages han derved at frafalde sin tidligere Stævning, naar denne endnu ikke var irettelagt.

Angaaende Straffesager har man derimod anset det for Hovedhensynet, at de tiltalte saa snart som muligt kunde opnaa den større Betryggelse, som den nye Ord-

ning skulde give dem. I Overensstemmelse hermed bestemmer § 1012, at Straffesager, der endnu ikke er optagne til Dom paa den Tid, Loven træder i Kraft, skal behandles efter de nye Regler, men de allerede foretagne Retshandlinger skal dog beholde deres Gyldighed.

Med Hensyn til Appel foreskrives det ved §§ 1008 og 1013 saavel i borgerlige Sager som i Straffesager, at den, naar Sagen tidligere er behandlet eller afgjort efter den ældre Ordning, skal ske i Overensstemmelse med dennes Regler.

Det stemmer endelig ganske med almindelige Procesgrundsætninger, naar ifølge §§ 1009 og 1013 som Regel den nye Lovs Regler om Dommes Fuldbyrdelse skal finde Anvendelse, selv om Dommen er afsagt efter den gamle Ordning.

III. Det er i det foregaaende flere Gange berørt, at der ifølge Loven skal nedsættes et Udvalg af Dommere og Sagførere til at overveje mulige Ændringer i den nye Ordning, og lejlighedsvis er ogsaa omtalt nogle Punkter, som allerede paa Forhaand tør siges at tiltrænge en saadan yderligere Reform.

Ved § 1000 bestemmes dette Udvalgs Sammensætning nærmere saaledes, at det skal bestaa af 2 Højesteretsdommere, 2 Landsretsdommere, 2 Underretsdommere og ligeledes 2 af hver af de tre Sagførerklasser. Og dette Tolvmandsudvalgs Opgave angives at skulle være „at drøfte saadanne Ændringer i og Tilføjelser til nærværende Lov og de til den knyttede Anordninger og øvrige Bestemmelser, hvortil der ved Lovens Anvendelse maatte vise sig Trang“.

Ved dette Udvalg har saaledes den nøje Samvirken mellem Dommer- og Sagførerstand, der i saa høj Grad betinger hele Reformens Gennemførelse, faaet et personligt Organ. Det maa da haabes, at der indenfor dette

vil vise sig baade en fin Forstaaelse og et kraftigt Initiativ overfor vor Retsplejes Forhold, og at det ogsaa overfor Lovgivningsmagten maa formaa at skaffe sig den fornødne Autoritet, saa at derigennem vor Retspleje maa blive ført frem til en stadig rigere Udvikling og større Fuldkommenhed.

Tillæg.

S. 4, Linie 3—7 f. n., sættes i Stedet for Stykket „Den skal . . . Retsafgifter“: Den daværende Justitsminister blev imidlertid ikke længe efter, at han var afgaaet som Minister, i September s. A. arresteret for forbryderisk Forhold. I den Anledning rejste der sig en stærk Bevægelse, som bl. a. gav sig Udslag i Kravet om, at denne betydningsfulde Lov, som skulde danne Grundlaget for vor fremtidige Retspleje, ikke maatte udgaa med hans Navn; dette lod sig nemlig for saa vidt forhindre, som Loven endnu ikke var indført i Lovtidende. Den nye Justitsminister forelagde da i Oktober Maaned Rigsdagen et Forslag til „Revision“ af Loven, hvorved man samtidig benyttede Lejligheden til at afhjælpe nogle Unøjagtigheder og Ufuldstændigheder, man havde forefundet i Loven. Hertil føjedes under Behandlingen i Rigsdagen flere Ændringer, hvorved navnlig Umiddelbarheden i borgerlige Sager blev noget udvidet, og efter at Loven her var vedtaget i den saaledes reviderede Skikkelse, stadfæstedes den af Kongen den 26. Marts 1909 og bekendtgjordes kort efter i Lovtidende (som Nr. 53). Ifølge den ændrede Formulering, som § 998 har faaet, skal Loven træde i Kraft den 1. Oktober 1910, men der skal dog først være vedtaget visse Love om Politiet, om Dommerlønninger og om Retsafgifter. Forslag til

disse Love blev af Regeringen forelagte henimod Slutningen af Rigsdagssamlingen 1908—09, men er hidtil (i Begyndelsen af April 1909) kun naaede til første Behandling i Landstinget.

S. 7, Linie 3 f. n., rettes „16 og 11“ til: 17 og 12.

S. 8, Linie 5—6 f. o., *slettes* Ordene „fem, men naar Nævninger medvirker, kun“.

Linie 10—11 f. o., rettes „Auktionsforretningerne“ til: Forretningerne vedrørende Tvangsauktion

S. 9, Linie 8—11 f. n., sættes i Stedet for Stykket „Auktionsforvalteren . . . Foged“: Embedet som Auktionsforvalter bevares indtil videre til Afholdelse af frivillige Auktioner, men Tvangsauktioner afholdes af Retsbetjenten som Foged[2]).

S. 10, Linie 6 f. o., tilføjes: Dog kan i Straffesager de ekstraordinære Retters Virksomhed ikke udstrækkes ud over Sagernes Undersøgelse, hvorimod Sagernes Paadømmelse skal ske ved de ordinære Domstole.

S. 12, Linie 1—2 f. n., rettes Ordene „for Sagføreren afgøre Salærspørgsmaal“ til: afgøre Salærspørgsmaal, naar de private i den Anledning henvender sig til det.

S. 13, Linie 7—8 f. o., sættes i Stedet for Ordene „i de to . . . . Bøde“: , naar der er paalagt ham en større Bøde (over 40 Kr.), eller nogen af de andre Følger er bragt til Anvendelse,

S. 13, Linie 11 f. o., rettes „Mænd (eller Kvinder)“ til: Personer

S. 15, Linie 5—6 f. n., rettes Ordene „under det sidste Lovforslags Behandling“ til: særlig under Lovforslagets Behandling

S. 16, Linie 9 f. o., tilføjes efter „Gengivelse“: , indtil Dom er afsagt.

S. 24, Linie 1—3 f. n., sættes i Stedet for „i vidt Omfang . . . vedtaget“: i ret vidt Omfang, blev den en

Del indskrænket ved det Regeringsforslag, i Henhold til hvilket Loven først blev vedtaget. Men ved Lovens Revision har igen en Udvidelse fundet Sted.

S. 25, Linie 8 f. o., tilføjes efter „opholder sig.": Det samme gælder under *Forberedelsen af en Landsretssag*, hvad enten denne Forberedelse ifølge § 329 foregaar ved en Underret eller ved Landsretten selv, jfr. dog for det sidste Tilfælde en særlig Bestemmelse i § 162, 1. Stk., 2. Pkt.

Linie 8—9 f. o., rettes Ordene „I Sager, der behandles ved Landsret eller Højesteret" til: *Under Domsforhandlingen for Landsret eller Højesteret*

Linie 12–13 f. o., *slettes* „for Landsret . . . Landsretssag)".

Linie 12 f. n., tilføjes efter „Maade.": Samme Regel gælder under en Sags *Forberedelse ved Landsret*, jfr. § 346, 2. Stk.

Linie 11—12 f. n., sættes i Stedet for „Og for Landsret eller Højesteret": Og *under Domsforhandlingen for Landsret eller Højesteret*

S. 26, Linie 16 f. o., rettes „ingenlunde som Regel" til: ikke fuldt.

S. 26, Linie 3 f. n., til **S. 27,** Linie 10 f. n., *slettes* og i Stedet sættes:

Efter det Indhold, § 163, 1. Stk., fik ved Rpl.'s Revision, skal ogsaa, naar *Forberedelsen af en Landsretssag* foregaar *ved Landsretten selv*, Vidnesbyrd afgives for denne Ret, forsaavidt ikke Afstandsreglen i § 162, 1. Stk., er til Hinder derfor; hvis Vidnet selv gaar ind paa at møde, skønt det bor udenfor Underretskredsen, bortfalder dog Hindringen. Der kan da sikkert ikke være noget i Vejen for, at Landsretten henskyder Vidneafhøringen til selve Domsforhandlingen, jfr. ogsaa § 163, 3. Stk. Forudsætningen i §§ 351, sidste Stk., og 360 om,

at der i Sager, der behandles ved Landsret som første Instans, alene kan blive Spørgsmaal om yderligere Afhørelse af Vidner, som allerede tidligere er afhørte, maa herefter begrænses til de Tilfælde, hvor enten *Sagen er blevet forberedt ved Underret*, eller Vidnet ifølge Afstandsreglerne under Sagens Forberedelse kun har været pligtigt at give Møde ved en Underret.

I Tilfælde af borgerlige Sagers *Paaanke til Landsret eller Højesteret* er derimod Umiddelbarheden som Regel ikke gennemført, idet Vidner til Brug for saadanne Sager skal afhøres for Underretten, selv om de maatte bo eller opholde sig i den Retskreds, hvor Landsretten eller Højesteret har sit Sæde. Men Landsretten eller Højesteret kan dog bestemme, at Vidnesbyrd, der maa antages at være af særlig Betydning for Sagens Oplysning, skal aflægges under Domsforhandlingen for Retten (eller i skriftlig behandlede Sager for et enkelt Medlem af Retten, jfr. §§ 406 og 429). I dette Tilfælde kan ogsaa altid helt nye Vidner blive indkaldte til umiddelbar Afhøring, §§ 399 og 400, jfr. § 431, 2. Stk.

S. 27, Linie 8 f. n., *slettes* Ordet »vel“.

S. 28, Linie 2 til Linie 5 f. o., sættes i Stedet for „Men ifølge . . . Instans“:

Ifølge § 346, 2. Stk., i Lovens reviderede Skikkelse skal, naar Sagens Forberedelse foregaar ved Landsretten, ogsaa Parternes Afhøring ske for denne Ret, hvis Afstandsreglerne i § 293, 3. Stk. tillader det. Men naar Sagen forberedes ved Underret, foregaar Afhøringen i Almindelighed her, og der kan da

Linie 13 f. o., rettes „Underret“ til: Ret.

S. 36, Linie 3 f. n., rettes „193“ til: 183.

S. 48, Linie 12 f. o., rettes „anordne“ til: ved Opfordring til Parterne foranledige

Linie 13—14, ændres „rette yderligere Spørgsmaal til den“ til: stille saadanne yderligere Spørgsmaal.

S. 56, Linie 10 f. n., rettes „henlagt hele" til: i mange Tilfælde henlagt

S. 59, Note [2]) *slettes.*

S. 68, Linie 10—11 f. o., sættes i Stedet for „idet Afhøringen i dem som Regel skal foregaa ved den Underret, der forbereder Sagen": forsaavidt de forberedes ved en Underret, idet Parternes Afhøring da som Regel skal foregaa ved denne Ret

S. 70, Linie 16 f. o., tilføjes som nyt Stykke:

Ved Rpl.'s Revision blev der til § 273, 1. Stk., føjet en ny Bestemmelse, hvorefter Retten skal kunne indkalde Parterne til Besvarelse af Spørgsmaal. Men det fremgaar af Forhandlingerne paa Rigsdagen, hvor man netop slettede Ordet „personlig", som i Regeringsforslaget fandtes foran „Besvarelse", at det ikke dermed har været Meningen at tillægge Retten en selvstændig Beføjelse til at indkalde Parterne personlig.

S. 78, Linie 6 f. n., rettes „er" til: var.

Linie 4 f. n., rettes „lader" til: lod.

S. 78, Linie 1 f. n., til **S. 79,** Linie 13 f. o., *slettes,* og i Stedet for sættes:

Ved Rpl.'s Revision skete der imidlertid paa dette Punkt den væsentlige Forbedring, at Sagens Forberedelse blev henlagt til Landsretten selv i alle Tilfælde, hvor „Sagen, saafremt Landsretsbehandling ej var anvendelig, skulde behandles ved en Underret, som har Tingsted i den Retskreds, hvor Landsretten har sit Sæde", jfr. de nærmere Regler herom i § 329, 2. og 3. Stk.

S. 79, Linie 12 f. n., *slettes* Ordene „en Angivelse af".

Linie 11 f. n., rettes „og" til: ,

Linie 10 f. n., tilføjes efter „støttes": , og en Angivelse af de Dokumenter, han agter at paaberaabe sig.

S. 80, Note [1]) *slettes.*

Linie 1 f. o., tilføjes efter „da": , efter at Parterne i Korthed mundtlig har udtalt sig om Sagen, dem

Linie 1 f. n., rettes „hvor Sagen foreløbig verserer“ til: selv om Sagens Forberedelse foregaar ved denne

S. 84, Linie 13 f. n., rettes „paafølgende Søgnedag“ til: tredje Søgnedag efter Domsforhandlingens Tilendebringelse.

S. 86, Linie 17 f. n., rettes „ikke blot som i Landsretssager“ til: , forøvrigt paa lignende Maade som i Landsretssager,

Linie 15 f. n., rettes „men ogsaa“ til: endvidere

Linie 11—12 f. n., *udhæves* Ordene: samt til at medtage de Dokumenter, han vil paaberaabe sig.

S. 87, Linie 1 f. n., tilføjes efter „Sammenhæng“: i det Omfang, som af Dommeren skønnes hensigtsmæssigt,

S. 110, Linie 13 f. o., rettes „fra“ til: for

S. 110, Linie 8 f. n., til **S. 111,** Linie 9 f. o., *slettes* Stykket „Ligeledes . . . (§ 529)“, og i Stedet sættes: Ligeledes maa, indtil en anden Ordning træffes, de frivillige Auktioner afholdes af de hidtilværende Auktionsretter, som altsaa for saa vidt bevares, jfr. Forudsætningen i § 673.

S. 111, Linie 16 f. o. til Linie 6 f. n., *slettes* Stykket „vil Skifteforretningerne . . . foretrækkes“, og i Stedet sættes: vil den ordinære Skifteret altid blive beklædt af Underretsdommeren, jfr. §§ 645 og 658, 1. Stk. Om Skiftekommissarier til Behandling af Konkursboer findes Reglerne i § 658, 2. Stk., som i det væsentlige stemmer med de hidtil gældende, særlig i K. L. § 147.

S. 114, Linie 11 f. o., tilføjes efter „Sager“: til Ophævelse af en Forening og

S. 155, Linie 1 f. n., tilføjes efter „gøre.“: Som omtalt ovenfor S. 10, kan der dog vedblivende ogsaa af Regeringen nedsættes *ekstraordinære Retter* til Undersøgelse af Straffesager. Disse vil da i deres Fremgangsmaade have at anvende Lovens almindelige Regler, men

dog uden at være bundne ved Bestemmelsen om Retskredsenes Grænser, jfr. § 21.

S. 161, Linie 3 f. n., tilføjes efter „Forholdstal“: jfr. de nærmere Regler herom i § 74, 3. Stk.

S. 164, Linie 2 f. n., til **S. 165,** Linie 1 f. n., *slettes.*

S. 175, Linie 7 f. o., tilføjes efter „Gengivelse“: , forinden Dom er afsagt.

Linie 5—8 f. n. sættes i Stedet for Stykket „Anklageren ... §§ 838—841“: For det Tilfælde, at der maatte være mødt flere eller færre end det nødvendige Antal Nævninger, indeholder §§ 838 og 839 nærmere Bestemmelser.

S. 192, Linie 9 f. o., rettes „912“ til: 913

S. 201, Linie 9 f. o., rettes „i mange i“ til: i mange

S. 202, Linie 9 f. n., tilføjes efter „Regler“: ; dog kan der af Retten fastsættes visse Lempelser.

